

İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ

DERGİSİ

Cilt 11 Sayı 3 - Temmuz 2019 - ISSN 1309-1352 / e-ISSN 2149-0074

<http://iaud.aydin.edu.tr>

İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ

DERGİSİ

TEMMUZ 2019

ISSN: 1309 -1352

e-ISSN: 2149-0074

CİLT 11 - SAYI 3

DOI: 10.17932/IAU.IAUD.m.13091352.2019.3/43

İlişim

<http://iaud.aydin.edu.tr/2019-temmuz-cilt-11-sayi-3/>

Editör

Doç. Dr. Deniz YENGİN

Editör Yardımcıları

Arş. Gör. Tamer BAYRAK

Arş. Gör. İrem YENİCELER

iaud.aydin.edu.tr

İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ DERGİSİ (ISSN: 1309-1352) - (e-ISSN: 2149-0074)

Odak ve Kapsam

İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi, bilimin rehberliğinde dünyaya açılmak, içinde bulunduğu topluma ulaşabilmek, onların değişen ve gelişen taleplerine öncülük etmek için araştırmacıların özün bilimsel makalelerini uluslararası yayıncılık ilkeleri doğrultusunda yayımlamak amacını güder. İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi, İstanbul Aydın Üniversitesi'nin yayın organıdır. Çeşitli konularda özgün Türkçe ve İngilizce bilimsel makalelerin yayımlandığı bir süreli yayındır. İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi hakemli bir dergidir ve 2009 yılından beri yayımlanmaktadır.

İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisinde (İAÜD); uygulamalı iletişim, yeni medya, sosyal politika ve çalışma ilişkileri, grafik tasarımı, siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler, hukuk, davranış bilimleri, tarih, sanat tarihi, arkeoloji, Türk dili ve edebiyatı, eğitim bilimleri, uzaktan eğitim, iletişim bilimleri, güzel sanatlar, yabancı diller ve edebiyatları, dil bilim ve bunun gibi sosyal bilimlerdeki ilgili alanlarında bilimsel çalışmalar kapsamında eserler yayımlanmaktadır.

İndeks ve Özet Bilgisi

EBSCO Academic Search Complete
Academic Search Ultimate and One Belt
One Road Reference Source
DOAJ
Dergipark

Yayıncı

İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye

Değerlendirme Süreci

İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisine gönderilen makaleler, iki hakem tarafından değerlendirilir. Hakemlerden birinin olumsuz, diğerinin olumlu görüş bildirmesi durumunda Yayın Kurulu hakem raporlarını inceleyerek makalenin işlem sürecini üçüncü bir hakeme gönderme yönünde ya da yazarına iade etme şeklinde belirler. Makalenin yayımlanabilmesi için en az iki hakemin olumlu görüş bildirmesi gerekir. Makaleler Turnitin ve/veya iThenticate intihal yazılımları ile kontrol edilmektedir. Hakemlerin raporları tamamlandıktan sonra yazılar, Yayın Kurulu'nun onaylaması durumunda yayıma hazır hale gelir ve kabul sırası dikkate alınarak uygun görülen sayıda yayımlanır.

Yayın Sıklığı

İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi Ocak, Nisan, Temmuz, Ekim olmak üzere yılda 4 kez yayımlanır. Dergiye belli bir sayı için makale kabul edilmemektedir. Yazarlar istediği zaman makalesini gönderebilir. Değerlendirme süreci tamamlanan makaleler geliş tarihi dikkate alınarak yayımlanır.

Açık Erişim Politikası

Açık erişimin bilginin evrensel kullanımını artırarak, insanlık için yararlı sonuçlar doğuracağı düşüncesinden hareketle, İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi Açık Erişim politikasını benimsemiştir. Dergi, yazarlardan devraldığı ve yayımladığı içerikle ilgili telif haklarından, bilimsel içeriğe evrensel

Açık Erişimin (Open Access) desteklenmesi ve geliştirilmesine katkıda bulunmak amacıyla, bilinen standartlarda kaynak olarak gösterilmesi koşuluyla, ticari kullanım amacı ve içerik değişikliği dışında kalan tüm kullanım (bağlantı verme, kopyalama, baskı alma, herhangi bir fiziksel ortamda çoğaltma ve dağıtma vb.) haklarını bedelsiz kullanıma sunmaktadır. İçeriğin ticari amaçlı kullanımı için yayınevinden yazılı izin alınması gereklidir.

Yayın Ücreti

Dergi için her hangi bir ücret talep edilmemektedir. Ayrıca kabul edilen bütün makaleler ücretsiz yayımlanmaktadır.

Araştırma ve Yayın Etiği İlkeleri

İAÜD'ye gönderilen bilimsel yazılarda, Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği ile ilişkili yönergeler, ICMJE (International Committee of Medical Journal Editors) önerileri ve COPE (Committee on Publication Ethics)'un Editör ve Yazarlar için Uluslararası Standartları dikkate alınmalıdır. İntihal, verilerde sahtecilik ya da yanıltmacılık, yayın tekrarı, bölerek yayınlama ve araştırmaya katkısı olmayan kişilerin yazarlar arasında yer alması etik kurallar dahilinde kabul edilemez uygulamalardır. Bu ve benzeri uygulamalarla ilişkili herhangi etik bir usulsüzlük durumunda gerekli yasal işlemler yapılacaktır.

a) İntihal: Başkalarının özgün fikirlerini, metotlarını, verilerini veya eserlerini bilimsel kurallara uygun biçimde atıf yapmadan kısmen veya tamamen kendi eseri gibi göstermek, intihal kapsamında ele alınmaktadır. İntihalden kaçınmak için yazarlar bilimsel kurallara uygun bir şekilde atıf yapmalı ve araştırmaları içerisinde yer alan tüm bilimsel yazılara ait kaynak gösterimine dikkat etmelidirler.

b) Veride Sahtecilik: Bilimsel araştırmalarda gerçekte var olmayan ya da değişikliğe uğratılmış verileri kullanmak, veride sahtecilik kapsamında ele alınmaktadır. Yazarlar verilerini etik kurallar dahilinde toplayarak, süreç içerisinde geçerlik ve güvenilirliği etkileyecek bir değişikliğe maruz bırakmadan analiz etmelidirler.

c) Çarpıtma: Araştırmadan elde edilen kayıtları ya da verileri değiştirmek, araştırmada kullanılmayan cihaz veya materyalleri kullanılmış gibi göstermek, destek alınan kişi ve kuruluşların çıkarları doğrultusunda araştırma sonuçlarını değiştirmek ya da şekillendirmek, çarpıtma kapsamında ele alınmaktadır. Yazarlar araştırma süreci ile ilişkili verdikleri bilgilerde dürüst, objektif ve şeffaf olmalıdırlar. Etik kuralları ihlal etmekten kaçınmalıdırlar.

d) Yayın Tekrarı: Aynı yayını, yapılmış olan önceki yayınlara atıf yapmaksızın ayrı yayınlara olarak sunmak, yayın tekrarı kapsamında ele alınmaktadır. Değerlendirilmek üzere gönderilen yayınlara daha önce başka bir yerde yayımlanması ya da değerlendirme sürecinde olması ile ilişkili sorumluluk tamamen yazarlara aittir. Yazarlar tekrardan kaçınmalı, özgün ve orijinal araştırmalarını göndermeye özen göstermelidirler.

e) Bölerek Yayınlama: Bir araştırmanın sonuçlarını, araştırmanın bütünlüğünü bozacak şekilde ve uygun olmayan biçimde parçalara ayırıp birden fazla sayıda yayımlayarak bu yayınları ayrı yayınlara olarak sunmak, bölerek yayınlama kapsamında ele alınmaktadır. Yazarlar araştırma bütünlüğünü göz önünde bulundurmalı ve sonuçları etkileyecek bölmelerden kaçınmalıdırlar.

f) Yazarlık: Araştırmaya katkısı olmayan kişileri yazarlar arasına dâhil etmek ya da katkısı olan kişileri dâhil etmemek, haksız yazarlık kapsamında ele alınmaktadır. Araştırmanın planlanması, tasarımı, verilerin toplanması, analiz edilmesi, değerlendirilmesi, araştırmanın yayına hazırlanması ve son halinin ortaya koyulması aşamalarına tüm yazarlar yeterli düzeyde katkı sağlamış olmalıdırlar.

İntihal Politikası

Gönderilen tüm makaleler kontrol taramasından geçmek zorundadır ve iThenticate ve/veya Turnitin (Advanced Plagiarism Detection Software) aracılığıyla kontrol edilmektedir.

Telif Hakkı

Telif hakkı; bilimsel olarak hazırlanmış makalelerin ayrıntılı bir şekilde korunmasını amaçlar. Yazarın haklarını korumak ve yeniden basma ya da yayınlanan araştırmanın diğer kullanım izinlerini düzenlemek için İAÜD, yazarların makalelerini yayınlanmaya hazır olduğunda tüm haklarını imzalamaları gereken bir telif hakkı formuna sahiptir.

İAÜD, yazarların telif hakkını kısıtlama olmaksızın kullanmalarına izin verir ve yayınlama haklarını kısıtlama olmadan saklar. Gönderilen kağıtların patent veya patent başvurusu ile korunmayan hiçbir özel materyal içermediği varsayılmıştır. Teknik içeriğe ve tescilli materyalin korunmasına ilişkin sorumluluk yalnızca yazara ve kurumlara aittir ve İAÜD veya Yayın Kurulunun sorumluluğunda değildir. Başlıca yazar, makalenin diğer tüm yazarlar tarafından görülmesini sağlamaktan sorumludur. Gönderilmeden önce makalede telif hakkıyla korunan materyallerin kullanımı için gerekli tüm telif hakkı izinlerini almak yazarın sorumluluğundadır.

Yazar olarak haklarım nelerdir?

Yetki olarak haklarınızı belirlemek için gönderdiğiniz veya yayınladığınız derginin politikasını kontrol etmeniz önemlidir. İAÜD'nin standart politikaları aşağıdaki yeniden kullanım haklarına izin verir:

İAÜD; makalelerin yazarlar tarafından telif hakkı kısıtlaması olmaksızın kullanılmasına izin verir.

Yayınlanan makaleyi, kendi eğitim ihtiyaçlarınız için veya araştırma kaynağınıza, bu arzın ticari amaçlarla kullanılmaması koşuluyla bireysel olarak sağlamak için kullanabilirsiniz.

Yayınlanan makaleyi İAÜD'nin izni olmadan bir web sitesinde yayınlamayabilirsiniz.

Makale Çağrısı

İAÜD, farklı alanlardan gelen akademisyen ve profesyonelleri “sosyal bilimler”le ilgili bu konulardaki farklı görüşlerini tartışmak üzere bir araya getirmeyi amaçlamaktadır.

İAÜD'ün Ana Konuları

- Medya çalışmaları
- İktisat ve işletme çalışmaları
- Ekonomi
- Mimari
- Dijital kültür
- İletişim çalışmaları

- Reklamcılık
- Halkla ilişkiler
- Sosyal bilimler
- Sağlık iletişimi
- Sosyoloji
- Eğitim bilimleri
- İnsan kaynakları yönetimi
- Televizyon ve sinema
- Hukuk
- Türk dili ve edebiyatı

Yayın Dili

Türkçe ve İngilizce

Makale Gönderimi

Makaleler elektronik ortamda iaud@aydin.edu.tr adresine gönderilmelidir.

İletişim

İstanbul Aydın Üniversitesi

İstanbul – Turkey

e-mail: iaud@aydin.edu.tr

Tel: +90212 4441428

JOURNAL OF İSTANBUL AYDIN UNIVERSITY (İAÜD)
(ISSN: 1309-1352) - (e-ISSN: 2149-0074)

Focus and Scope

The aim of İAÜD is to create a source for academics and scientists who are doing research in the media, technology and communication that feature formally well-written quality works. And also create a source that will contribute and help develop the fields of study. Accordingly, İAÜD's intentions are on publishing articles and scientific works which are guided by a scientific quality sensibility. In this context, İAÜD is qualified as an "international peer-reviewed journal". It is a peer-reviewed international journal published four times a year.

INDEX

EBSCO Academic Search Complete
Academic Search Ultimate and One Belt
One Road Reference Source
DOAJ
Dergipark

Publisher

İstanbul Aydın University, TURKEY

Peer Review Process

The editorial board peruses the submitted material with regard to both form and content before sending it on to referees. They may also consider the views of the advisory board. After the deliberation of the editorial board, submitted material is sent to two referees. In order for any material to be published, at least two of the referees must approve it. The revision and improvement demanded by the referees must be implemented in order for an article to be published. Authors are informed within three months about the decision regarding the publication of their material. All the papers are controlled academically with the TURNITIN or/and iThenticate program.

Open Access Policy

İAÜD adopted a policy of providing open access.

This is an open access journal which means that all content is freely available without charge to the user or his/her institution. Users are allowed to read, download, copy, distribute, print, search, or link to the full texts of the articles in this journal without asking prior permission from the publisher or the author. This is in accordance with the BOAI definition of open access.

Publication Charge

No publication charge or article processing charge is required. All accepted manuscripts will be published free of cost.

Principles of Research and Publication Ethics

In scientific papers sent to IAUD, the guidelines related to the Scientific Research and Publication Ethics of Higher Education Institutions, the recommendations of the International Committee of Medical Journal Editors and the International Standards for the Authors and Authors of the Committee should be taken into attention. Plagiarism, forgery in the data, misleading, repetition of publications, divisional publication and individuals who do not contribute to the research are among the authors are unacceptable practices within the ethical rules. Legal actions will be taken in case of any ethical irregularity related to this and similar practices.

a)Plagiarism: Placing the original ideas, methods, data, or works of others, partly or completely, without making reference to the scientific rules, is dealt with in the context of plagiarism. In order to avoid plagiarism, the authors should refer to the scientific rules in a manner that is appropriate and should pay attention to the references of all scientific papers in their research.

b)Forgery of Data: The use of data that does not exist or is modified in scientific research is data in the scope of forgery. Authors should analyze their data in accordance with ethical rules and without exposing them to a change in validity and reliability during the process.

c)Detortion: Changing the records or data obtained from the study, showing the devices or materials that are not used in the research as used, changing or shaping the research results according to the interests of the people and organizations that are supported are considered within the scope of distortion. The authors should be honest, objective and transparent in the information they provide in relation to the research process. They should avoid violating the rules of ethics.

d)Repetition: Presenting the same publication as separate publications without referring to the previous publications is considered within the scope of repetition of publications. The responsibility for the publication of the publications submitted for evaluation in another place or in the evaluation process belongs to the authors. The authors should refrain from repeating the original and original research and they should pay attention to submit their original and original research.

e)Divisional Publication: The results of a research are discussed in the scope of dissemination and disseminating the results of the research in a way that disrupts the integrity of the research and disseminating it in more than one way, and publishing these publications as separate publications. The authors should consider the integrity of the research and avoid the divisions that will affect the results.

f)Authorship: The inclusion of people who do not contribute to the research or not to include the people who have contributed is considered within the scope of unfair writing. All authors should have contributed sufficiently to the planning, design, data collection, analysis, evaluation, preparation of the research and finalization of the research.

Publication Ethics

IAUD requires all authors to adhere to the ethical standards as prescribed by the Committee on Publication Ethics (COPE) which take privacy issues seriously and is committed to protecting your personal information.

Plagiarism Policy

All the papers submitted have to pass through an initial screening and will be checked through the Advanced Plagiarism Detection Software (CrossCheck by iThenticate)

Copyright

Copyright aims to protect the specific way the article has been written to describe a scientific research in detail. It is claimed that this is necessary in order to protect author's rights, and to regulate permissions for reprints or other use of the published research. İAÜD have a copyright form which is required authors to sign over all of the rights when their article is ready for publication.

Waiver Policy

İAÜD do not grants waivers to some authors who are unable to afford manuscript handling fee.

Copyright without Restrictions

The journal allows the author(s) to hold the copyright without restrictions and will retain publishing rights without restrictions. The submitted papers are assumed to contain no proprietary material unprotected by patent or patent application; responsibility for technical content and for protection of proprietary material rests solely with the author(s) and their organizations and is not the responsibility of the İAÜD or its Editorial Staff. The main (first/corresponding) author is responsible for ensuring that the article has been seen and approved by all the other authors. It is the responsibility of the author to obtain all necessary copyright release permissions for the use of any copyrighted materials in the manuscript prior to the submission.

What are my rights as author?

It is important to check the policy for the journal to which you are submitting or publishing to establish your rights as

Author. İAÜD's standard policies allow the following re-use rights:

The journal allow the author(s) to hold the copyright without restrictions.

The journal allow the author(s) to obtain publishing rights without restrictions.

You may do whatever you wish with the version of the article you submitted to the journal.

Once the article has been accepted for publication, you may post the accepted version of the article on your own personal website, your department's website or the repository of your institution without any restrictions.

You may not post the accepted version of the article in any repository other than those listed above (i.e. you may not deposit in the repository of another institution or a subject-matter repository) until 12 months after publication of the article in the journal.

You may use the published article for your own teaching needs or to supply on an individual basis to research colleagues, provided that such supply is not for commercial purposes.

You may use the article in a book authored or edited by you *_at any time after publication in the journal. This does not apply to books where you are contributing a chapter to a book authored or edited by someone else.

You may not post the published article on a website or in a repository without permission from İAÜD.

Call For Papers

İAÜD will bring together academics and professionals coming from different fields to discuss their differing points of views on these questions related to “social sciences”.

Main Topics Of İAÜD

- Media studies
- Social sciences
- Advertisement
- Applied Studies
- Public Relations
- Communication studies
- Economy and bussiness administration
- Architecture
- Health communication
- Sociology
- Education sciences
- Human recources management
- Television and cinema
- Law
- Turkish language and literature

Language Of İAÜD

Turkish and English

Article Submission

Manuscripts should be sent to iaud@aydin.edu.tr

Contact

İstanbul Aydın University

İstanbul – Turkey

e-mail: iaud@aydin.edu.tr

Tel: +90212 4441428

Başkan'dan

Üniversite olmak sadece eğitim öğretim faaliyetlerini sürdürmek anlamına gelmez. Üniversite, bu faaliyetlerin yanında sosyal ve akademik faaliyetleri de sağlıklı ve kaliteli yürütülmesinden sorumludur. Üniversitemizde görev yapan her öğretim elemanının ürettiği en küçük çıktıyı değerlendirmesi ve paylaşması temel amaçlarımızdandır. Bu amaçtan hareketle yürütülen yayın faaliyetleri ise akademik anlamda en öncelikli çabamızdır. Deneyimlerin genç kuşaklara aktarılması için temel mecra olarak gördüğümüz akademik dergi yayıncılığında, İstanbul Aydın Üniversitesi'nin de katkısının olması amacıyla, bünyemizdeki tüm bilim, teknoloji ve sanat disiplinlerinde akademik dergi yayınlama kararı alınmıştır.

Üniversitemiz tarafından yayınlanan İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi temelde teknoloji, iletişim ve sosyal bilimler arasında ilişkiler kurulması ve bu alanlar üzerine bilimsel çalışmaların yayınlanması görevini üstlenmektedir. İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi Sosyal Bilimler, İletişim Çalışmaları, Yeni Medya, Halkla İlişkiler, Reklamcılık alanında yapılmış olan gerek uygulamalı gerekse bilimsel araştırma merkezli makaleleri yayımlamaktadır. İstanbul Aydın Üniversitesi dergisi unuyorum ki hem Türk hem de uluslararası araştırmacıların bilimsel eserler üretmesi ve bilimsel alanda ülkemizin yazın gelişimine katkıda bulunacaktır. Derginin editörü, hakemleri ve yazarlarına katkıları için teşekkürlerimi sunuyorum.

Doç. Dr. Mustafa AYDIN
Mütevelli Heyet Başkanı

Rektör'den

İstanbul Aydın Üniversitesi içindeki tüm fakültelerimiz önemlidir ve gereklidir. Ama üniversitemizin teknoloji, iletişim ve sosyal bilimler alanında çalışmaların yapılması adına pek çok öğrenciyi yetiştiren İletişim Fakültemiz yeni medya, halkla ilişkiler, reklam gibi alanlarda araştırma yapılması adına önemli yazınla üretmektedir. Kurumların ulusal ve uluslararası ölçekte tanıtılması için yayınların yararı kuşkusuz tartışılmazdır. Akademik dergi yayıncılığında varlığını ortaya koyan "İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi", alanında önemli ve ciddi bir adımdır. İletişim Fakültesi dekanı Prof. Hülya Yengin'e şahsında, derginin yayına hazırlanmasında emeği geçen herkesi kutluyor, başarılı bir yayını hayati diliyorum.

Prof. Dr. Yadiğâr İZMİRLİ
İAÜ Rektörü

Editör'den

İstanbul Aydın Üniversitesi İletişim Fakültesi tarafından hazırlanan bilim ve sosyal bilimlere dair araştırmaları içeren "İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi" bilimsel alana pek çok katkıda bulunan makaleleri yayınlamaktadır. Dergimize yapılan birçok araştırmacının başvurusundan, dikkatli incelemeler yapılarak yayınlanması seçilen eserler gerek ulusal gerekse uluslararası alanda önemli katkılar sağlayacaktır. İstanbul Aydın Dergisi; EBSCO, DOAJ ve Dergipark içerisinde yer alan yapısı ile gelecek sayılarında da önde gelen araştırmalara ev sahipliği yapacaktır.

Doç. Dr. Deniz YENGİN
İAÜD Editörü

İAÜ Adına İmtiyaz Sahibi:

Doç. Dr. Mustafa AYDIN
(Mütevelli Heyet Başkanı)

Yazı İşleri Müdürü / Baş Editör:

Doç. Dr. Deniz YENGİN

Editörler Kurulu:

Ars. Gör. Tamer BAYRAK
Ars. Gör. İrem YENİCELER

<http://iaud.aydin.edu.tr>

Teknik Hazırlık:

Akademik Çalışmalar Koordinasyon Ofisi

İdari Koordinatör

Gamze AYDIN

Türkçe Redaksiyon

Şahin BÜYÜKER

İngilizce Redaksiyon

Çiğdem TAŞ

Grafik Tasarım

Elif HAMAMCI

Yazışma Adresi:

Florya Yerleşkesi, Beşyol Mah. İnönü Cad.
No:38 Küçükçekmece, İstanbul
Tel: 444 1 428 - Faks: 0 212 425 57 59

Baskı

Armoninuans Matbaa

Adres: Tavukçuyolu Cd. Palas Sk. No:3
Y.Dudullu Ümraniye - İstanbul

Tel: 0216 540 36 11

Faks: 0216 540 42 72

E-Mail: grafik2@armoninuans.com

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Hasan SAYGIN	(İstanbul Aydın Üniversitesi)
Prof. Dr. Cem Sefa SÜTÇÜ	(Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Atilla GİRGIN	(İstanbul Aydın Üniversitesi)
Prof. Dr. Güven Necati BÜYÜKBAYKAL	(İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Hamide ERTEPINAR	(İstanbul Aydın Üniversitesi)
Doç. Dr. And ALGÜL	(İstanbul Aydın Üniversitesi)
Doç. Dr. Deniz YENGİN	(İstanbul Aydın Üniversitesi)
Doç. Dr. Okan ORMANLI	(İstanbul Kültür Üniversitesi)

Bilimsel Hakem Kurulu

Prof. Dr. Adem KARAHOCA	Bahçeşehir Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Ahmet KALA	İstanbul Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Akın MARŞAP	İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Ali GÜNGÖR	Bahçeşehir Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Aslı YAPAR GÖNENÇ	İstanbul Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Atilla GİRGIN	İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Ayten KUNTMAN	İstanbul Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Candan VARLIK	İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Celal Nazım İREM	İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Cem S. SÜTÇÜ	Marmara Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Demir ÖNER	Maltepe Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Emin ANARIM	Boğaziçi Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Erdem BİLGİLİ	Piri Reis Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Ertuğrul KARACUHA	İstanbul Teknik Üniversitesi, Türkiye

Prof. Dr. Funda DÖKMEN	Kocaeli Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Gülümser ÜNKAYA	İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Güven Necati BÜYÜKBAYKAL	İstanbul Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Halit PASTACI	Haliç Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Hamide ERTEPINAR	İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Hasan Alpay HEPERKAN	İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Haydar ÖZPINAR	İstanbul Ayrıansaray Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Hülya YENGİN	İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Hüseyin Erol AKATA	İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Korkmaz ALEMDAR	Atılım Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. M. Nafiz DURU	İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. M. Nazmi ERCAN	İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Mehmet Fatih ALTAN	İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Mehmet Güneş GENÇYILMAZ	İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Melda Cinman ŞİMŞEK	Marmara Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Mesut KARTAL	İstanbul Teknik Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Murat CEYLAN	Selçuk Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Nazife GÜNGÖR	Üsküdar Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Nizamettin AYDIN	Yıldız Teknik Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Nüket SIVRİ	İstanbul Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Nurhan BABÜR TOSUN	Marmara Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Özden CANKAYA	İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Özer KANBUROĞLU	İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Şeref SOYLU	Sakarya Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Suat GEZGİN	İstanbul Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Şuayip KARAKAŞ	İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Turhan Nejat ARAL	İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Vahit DOĞAN	Gazi Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Veysel GÜNAY	İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Yalçın ÇEKİÇ	Bahçeşehir Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. And ALGÜL	İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Ceyda ILGAZ BÜYÜKBAYKAL	İstanbul Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Deniz YENGİN	İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Okan ORMANLI	İstanbul Kültür Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Tolga KARA	Marmara Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Cihan BECAN	Üsküdar Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Ercan ÖGE	İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Gökmen Hakan KARADAĞ	İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye

Editörden

Sevgili İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi Okuyucuları,

İAÜD'nin, Temmuz 2019 Cilt 11 Sayı 3 (43. sayı) yayınımları sizlerle paylaşmaktan mutluluk duyuyoruz. Dergimizin yayınlanan bu sayısında titiz hakem süreci sonrasında kabul edilen 10 yazarın 6 makalesi bulunmaktadır.

Sevgili okurlar, daha detaylı bilgi almak, öneri ve görüşleriniz paylaşmak ya da eserlerinizi yayınlamak için gönderimlerinizi lütfen aşağıdaki e-posta adresine iletin. Bizlere İAÜD Sekreterliği iaud@aydin.edu.tr adresinden ulaşabilirsiniz.

İletişimde kalmak ve bir sonraki sayımızda buluşmak umudu ile.

Saygılarımla,

Editör

Doç. Dr. Deniz YENGİN

İstanbul Aydın Üniversitesi

Florya Kampüsü 34295

İstanbul TÜRKİYE

Tel: +90 212 4441428

E-mail: denizyengin@aydin.edu.tr

URL: <http://iaud.aydin.edu.tr>

İçindekiler

Content

Doç. Dr. Deniz YENGİN, Editörden

ARAŞTIRMA MAKALELERİ (RESEARCH ARTICLES)

- OKUL MÜDÜRLERİNİN MUHAKKİKLIK GÖREVİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ:
BAĞCILAR, BAKIRKÖY, BAŞAKŞEHİR, ESENLER VE ZEYTİNBURNU ÖRNEĞİ**
*A RESEARCH ON THE VIEWS OF SCHOOL PRINCIPALS REGARDING INSPECTORSHIP DUTIES:
THE EXAMPLES OF BAĞCILAR, BAKIRKÖY, BAŞAKŞEHİR, ESENLER AND ZEYTİNBURNU DISTRICTS*
Ahmet ŞİRİN, Selahattin DAL.....215
- 3-4 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARDA BENLİK KAVRAMI VE EBEVEYN TUTUMLARININ CİNSİYETLER AÇISINDAN
KARŞILAŞTIRILMASI**
A COMPARISON BETWEEN 3-4 YEARS OLD CHILDRENS' SELF EFFICACY AND PARENTAL ATTITUDE IN TERMS OF GENDER
Fatma KAYIM, Muhammed AYAZ.....241
- TÜRKİYE'DE AZ TEHLİKELİ VE TEHLİKELİ İŞ YERLERİNDE "AŞIRI İŞ YÜKÜ" ALGISI**
THE PERCEPTION OF "WORK OVERLOAD" AT LESS DANGEROUS AND DANGEROUS WORKPLACES IN TURKEY
Emre KURANOĞLU, Hasan SAYGIN255
- ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE ÖZ-DUYARLIK ÖLÇEĞİ KISA FORMUNUN PSİKOMETRİK ÖZELLİKLERİNE
İLİŞKİN BİR ÇALIŞMA**
A STUDY OF THE PSYCHOMETRIC PROPERTIES OF THE SELF-COMPASSION SCALE SHORT FORM IN UNIVERSITY STUDENTS
Zümrüt GEDİK.....275
- MAVİ VE PEMBE DÖNEMLERİYLE PİCASSO**
BLUE AND PINK PERIODS OF PICASSO
Aslıhan Yeşim ÇELİKHAN KORKMAZ293
- K-MEANS VE HİYERARŞİK KÜMELEME ALGORİTMANIN WEKA VE MATLAB PLATFORMLARINDA
KARŞILAŞTIRILMASI**
COMPARING K-MEANS AND HIERARCHICAL CLUSTERING ALGORITHMS ON MATLAB AND WEKA PLATFORMS
Mustafa TAKAOĞLU, Faruk TAKAOĞLU303

DOI LİSTELERİ

OKUL MÜDÜRLERİNİN MUHAKKİKLIK GÖREVİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ: BAĞCILAR, BAKIRKÖY, BAŞAKŞEHİR, ESENLER VE ZEYTİNBURNU ÖRNEĞİ

Ahmet ŞİRİN, Selahattin DAL

Link: http://iaud.aydin.edu.tr/wp-content/uploads/2019/07/iaud_v11i3001.pdf

DOI NO: 10.17932/IAU.IAUD.m.13091352.2019.3/43.215-240

3-4 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARDA BENLİK KAVRAMI VE EBEVEYN TUTUMLARININ CİNSİYETLER AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Fatma KAYIM, Muhammed AYAZ

Link: http://iaud.aydin.edu.tr/wp-content/uploads/2019/07/iaud_v11i3002.pdf

DOI NO: 10.17932/IAU.IAUD.m.13091352.2019.3/43.241-254

TÜRKİYE'DE AZ TEHLİKELİ VE TEHLİKELİ İŞ YERLERİNDE "AŞIRI İŞ YÜKÜ" ALGISI

Emre KURANOĞLU, Hasan SAYGIN

Link: http://iaud.aydin.edu.tr/wp-content/uploads/2019/07/iaud_v11i3003.pdf

DOI NO: 10.17932/IAU.IAUD.m.13091352.2019.3/43.255-274

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE ÖZ-DUYARLIK ÖLÇEĞİ KISA FORMUNUN PSİKOMETRİK ÖZELLİKLERİNE İLİŞKİN BİR ÇALIŞMA

Zümrüt GEDİK

Link: http://iaud.aydin.edu.tr/wp-content/uploads/2019/07/iaud_v11i3004.pdf

DOI NO: 10.17932/IAU.IAUD.m.13091352.2019.3/43.275-292

MAVİ VE PEMBE DÖNEMLERİYLE PİCASSO

Aslıhan Yeşim ÇELİKHAN KORKMAZ

Link: http://iaud.aydin.edu.tr/wp-content/uploads/2019/07/iaud_v11i3005.pdf

DOI NO: 10.17932/IAU.IAUD.m.13091352.2019.3/43.293-302

K-MEANS VE HİYERARŞİK KÜMELEME ALGORİTMANIN WEKA VE MATLAB PLATFORMLARINDA KARŞILAŞTIRILMASI

Mustafa TAKAOĞLU, Faruk TAKAOĞLU

Link: http://iaud.aydin.edu.tr/wp-content/uploads/2019/07/iaud_v11i3006.pdf

DOI NO: 10.17932/IAU.IAUD.m.13091352.2019.3/43.303-317

OKUL MÜDÜRLERİNİN MUHAKKIKLIK GÖREVİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ: BAĞCILAR, BAKIRKÖY, BAŞAKŞEHİR, ESENLER VE ZEYTİNBURNU ÖRNEĞİ

Prof. Dr. Ahmet ŞİRİN
Marmara Üniversitesi
asirin@marmara.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0003-1582-0493>

Selahattin DAL
İstanbul Aydın Üniversitesi
selahattindal@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-9205-9258>

ÖZ

Bu araştırma, muhakkiklik yapan okul müdürlerinin konuya ilişkin görüşlerini değerlendirmeyi hedefleyen ve içerik analizi yönteminin benimsendiği nitel bir çalışmadır. Araştırmanın kapsamını 2018-2019 eğitim öğretim yılında İstanbul ilinin Bağcılar, Bakırköy, Başakşehir, Esenler ve Zeytinburnu ilçelerinde görev yapan ve kendilerine muhakkiklik görevi verilmiş okul müdürleri, çalışma grubunu ise görüşmeyi kabul eden 24 okul müdürü oluşturmaktadır. Araştırmada, okul müdürleriyle yüz yüze görüşülerek ses kaydı yöntemiyle veriler alınmış ve aynen yazıya geçirilmiştir. Görüşmede açık uçlu dokuz soru yöneltilmiş, verilen cevaplar içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiş, ortaya çıkan görüşler frekans değerlerine göre sıralanmış ve katılımcı görüşlerinden örnekler verilerek yorumlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre okul müdürleri, şikâyetin Olur'a tam yansımaması, şikâyetçi/tanığın ifade vermek istememesi veya şikâyetçiye ulaşamama, hakkında soruşturma yürütülenlerin muhakkike karşı olumsuz tavırlarının olması, mevzuatın açık net ve açıklayıcı olmaması, soruşturma işinin çok fazla zaman alması, rapor yazımında hukuki dilin kullanılmasında yetersiz olmaları ve meslektaşlarını soruşturmanın zor olması gibi sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Okul müdürleri, muhakkiklere ödenek verilmesi, uzmanlık

gerektiren soruşturmaların okul müdürlerine verilmemesi ve muhakkiklik yapan okul müdürlerine ilçedeki komisyonlarda görev verilmeyerek muafiyetler sunulması gibi önerilerde bulunmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: Muhakkik, Okul Müdürü, Disiplin, Disiplin Soruşturması

A RESEARCH ON THE VIEWS OF SCHOOL PRINCIPALS REGARDING INSPECTORSHIP DUTIES: THE EXAMPLES OF BAĞCILAR, BAKIRKÖY, BAŞAKŞEHİR, ESENLER AND ZEYTİNBURNU DISTRICTS

ABSTRACT

This is a qualitative research study which adopts the content analysis method and aims to evaluate the views of school principals who are also investigators on the practice of investigations. The scope of the study is comprised of school principals who were given the duty of inspectorship and were employed in following districts of İstanbul during the 2018-2019 education year in Bağcılar, Bakırköy, Başakşehir, Esenler and Zeytinburnu. The working group consists of 24 school principals who agreed to have an interview. In the study, the data were collected through face-to-face interviews which were recorded by a tape recorder and transcribed verbatim. In the interviews, 9 open-ended questions were asked, the responses were evaluated through the content analysis method, the views of participants were then sorted based on frequency, and the data were interpreted by presenting examples from the participants' responses. The results of the study demonstrate that school principals face such hardships as complaints not being fully reflected in investigation approvals, plaintiffs' or witnesses' reluctance to testify, inability to contact plaintiffs, negative attitudes of those under investigation toward the investigator, the unclear and ambiguous nature of regulations, the long-lasting characteristic of investigations, school principals' inadequacy in using legal jargon while writing reports, and the difficult nature of conducting investigations on their own colleagues. The school principals put forward such suggestions as the following: granting subsidies for investigators, not assigning investigations that require specialty to school principals, easing the workload of school principals who are also investigators by exempting them from district commission duties.

Keywords: Investigator, School Principal, Discipline, Disciplinary Investigation

GİRİŞ

Okullarda verilen eğitim bir kamu hizmetidir ve her örgüt yapısında olduğu gibi eğitim örgütünde de hizmetlerin kaliteli oluşu, seviyesi ve uygulanabilirliği bazı sınırlamalara ve şartlara bağlıdır. Nitekim Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 42. Maddesinde şöyle yer alır: “Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılapları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, devletin gözetim ve denetimi altında yapılır.” 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 56. maddesinde de Anayasanın yukarıda değindiğimiz ilgili maddesi çerçevesinde, “Eğitim ve öğretim hizmetinin, bu kanun hükümlerine göre devlet adına yürütülmesinden, gözetim ve denetiminden Millî Eğitim Bakanlığı sorumludur” denilerek eğitim hizmetinin kapsamı temellendirilmektedir. Bir kamu kurumu olan okullardaki işleyiş bir nevi bir örgütün işleyişi gibidir ve bu örgütün çalışması ve varlığını devam ettirmesi için bazı normlar geliştirilmiştir. Bu itibarla kamu hizmetlerinde bulunan kurum amirleri ve çalışanlarının görevlerini anayasa, kanun ve yönetmeliklerdeki kurallar çerçevesinde sürdürmeleri esastır. Bu esaslarda bir aksama varsa bununla ilgili önleyici çalışmalar yapmak, kurumun düzenini bozucu durumlara fırsat vermemek için tedbir almak gerekir (Karaman, 1997). Örgütün düzenini bozacak problemlerin tespiti ile ihmal, kasıt ve kabahati olanların birtakım yaptırımlarla karşı karşıya bırakılmaları yapılacak inceleme-soruşturma çalışmalarıyla mümkün olmaktadır. Esasında inceleme-soruşturma vazifesi müfettişlerde olmakla beraber, müfettiş sayısındaki yetersizlikler ve Millî Eğitim Bakanlığı’nın olayları yerinde çözme anlayışından hareketle okul müdürlerine de inceleme-soruşturma görevi verilmektedir.

Okul müdürü kavramı, Millî Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Kurumları Yönetmeliği’nde şöyle tanımlanır: “Türk milli eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak anayasa, kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge, genelge ve diğer ilgili mevzuat hükümleri doğrultusunda okulun amaçlarını gerçekleştirmek üzere tüm kaynakların etkili ve verimli kullanımından, ekip ruhu anlayışıyla yönetiminden ve temsilinden birinci derecede sorumlu eğitim ve öğretim lideridir.” Bu tanıma bakıldığında okul müdürlerinin; okulda sevgi saygı ortamı oluşturma, güvenlik önlemleri alma, personelin özlük haklarını takip etme, fiziki ortamı eğitim öğretim için hazır hale getirme, öğretmenleri izleme, değerlendirme, rehberlik yapma, stratejik plan hazırlama ve uygulama, sektörle işbirliği yapma gibi oldukça geniş bir alanda sorumluluk sahibi oldukları görülmektedir. Bunun yanında MEB Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği 78. maddesindeki okul müdürlerinin görevleri arasında yer alan, “Görev tanımındaki diğer görevleri de yapar” ifadesi yasal dayanak alınarak okul müdürlerine Millî Eğitim Müdürlüklerinin teklifi ve atamaya yetkili amirler olan vali ve kaymakamların onayıyla inceleme-soruşturma görevleri verilmektedir.

İnceleme-soruşturma alanında profesyonel bir eğitim almayan okul müdürlerinin inceleme-soruşturmaları sağlam bir yasal zemine oturtmalarının zor olacağı, iş yüklerinin fazla oluşundan kaynaklı zaman problemi yaşayacakları, soruşturmasını yaptıkları, aynı çevrede birlikte çalıştıkları meslektaşlarıyla problem yaşayacakları düşünülmektedir. Yukarıdaki açıklamalar bağlamında bu araştırmanın problemi, ‘okul müdürlerinin muhakkiklik görevine ilişkin görüşlerinin ve süreçte yaşadıkları sorunların neler olduğu’dur. Belirlenen problem çerçevesinde araştırmanın amacı, ‘muhakkik olarak görevlendirilen okul müdürlerinin bu konudaki görüşlerini öğrenmek, karşılaştıkları sorunları tespit etmek ve çözüm önerileri sunmaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için şu sorulara cevap aranmıştır:

- Muhakkik olarak görevlendirildiğiniz inceleme-soruşturma içeriğinin Olur’a aktarılma şekli ve dili yönünden karşılaştığınız problemler nelerdir?
- İnceleme-soruşturma yapacağınız konu ile ilgili hazırlık ve planınızın uygulamaya geçirilmesi sürecinde karşılaştığınız problemler nelerdir?
- İnceleme-soruşturmalarda ifade alma sürecinde karşılaştığınız problemler nelerdir?
- Soruşturma sürecinde bilgi, belge ve delillere ulaşma aşamasında karşılaştığınız problemler nelerdir?
- İnceleme-soruşturma yaptığınız konuların karşılığını mevzuatta bulabiliyor musunuz, aksi durumlarda neler yapıyorsunuz, bu hususta önerileriniz nelerdir?
- Soruşturmanın tamamlanması ve rapor sürecinde karşılaştığınız problemler nelerdir?
- İnceleme-soruşturma görevinin okul müdürlerine verilmesi konusunda neler düşünüyorsunuz?
- İnceleme-soruşturma konusunda eğitim aldınız mı? Kendinizi bu alanda yeterli görüyor musunuz?
- İhtiyaç duyduğunuzda yardım için kim ya da nelere başvuruyorsunuz?
- İnceleme-soruşturma süreci hakkında genel olarak çözüm önerileriniz nelerdir?

Okul müdürlerinin muhakkiklik görevleri ile ilgili görüşlerinin ve süreçte karşılaştıkları sorunların tespitinin, analiz edilip yorumlanmasının ve gerektiğinde önerilerde bulunmanın muhakkiklik çalışmalarının iyileştirilmesi açısından etkili olacağı düşünülmekte, bu alanda çalışan araştırmacı ve muhakkiklere kaynak sağlaması hedeflenmekte, bu sebeple de bu araştırma önemli görülmektedir.

Müfettişlerin inceleme-soruşturma görevleriyle ilgili karşılaştıkları sorunları inceleyen çeşitli çalışmalar olmasına rağmen doğrudan okul müdürlerinin muhakkiklik görevleriyle ilgili yapılan çalışma sayısı oldukça azdır. Bu araştırma, bu alandaki eksikliği giderme açısından da önemli görülmektedir.

İNCELEME-SORUŞTURMA VE ÖN İNCELEME İŞLEMİNİN ANLAMI, MAHİYETİ

Her kamu kuruluşunda olduğu gibi MEB bünyesindeki okullarda da zaman zaman kasten veya sehven kural ihlalleri gerçekleşmekte, okullardaki kamu personelinin ‘suç’ kategorisinde eylemlerde bulunduğu görülebilmektedir. Bu tür durumlarda muhakkiklik görevi devreye girmekte ve gerekli tahkikat başlatılmaktadır. Bu minvalde inceleme, “Yetkili makam veya mercilerin onay ve emirleri üzerine ihbara veya şikâyete konu olan hususların, görevliler tarafından açıklığa kavuşturulması çalışmalarınıdır.” (MEB, 2007). Aynı bağlamda “soruşturma” kelimesi ise Türk Dil Kurumu’nun Türkçe Sözlüğü (2005)’nde “Soruşturmak işi, herhangi bir konuda ilgili kişilere soru yöneltilerek bilgi toplama işi, sormaca, tetkik, tahkik, anket, bir idari veya adli makamın yönettiği inceleme, tahkikat, herhangi bir konuyla ilgili durum veya tutumu belirlemek için düzenlenmiş ayrıntılı kapsamlı soru dizisi” şeklinde yer bulmuştur. Millî Eğitim Bakanlığı’nın Disiplin Amirleri ve Muhakkikler için oluşturduğu soruşturma rehberinde soruşturma tanımı iki ayrı yönden aktarılmıştır. Bunların biri, ‘disiplin yönünden soruşturma’, diğeri ise ‘adli yönden soruşturma’dır. Disiplin yönünden soruşturma, “İhbar veya şikâyete bağlı olarak devlet memurları hakkında ilgili disiplin hükümlerine göre idari merciler tarafından yapılan işlemler” şeklinde, adli yönden soruşturma ise, “Devlet memurları hakkındaki ihbar ve şikâyetlerle ilgili isnatların öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadarki süreçte yapılan işlemler” şeklinde tanımlanmıştır (MEB, 2007). Tanımlardan da anlaşılacağı üzere en genel anlamıyla soruşturma, kamu işlerinin yürütülmesi sırasında bir ihlal olup olmadığını ortaya çıkarmak amacıyla yetkili mercilerce, bilgi, belge ve delillerin toplanıp bunları tahkik etme şeklinde gerçekleşen faaliyettir (Ercan, 2008). Kamu görevlileri yasalarla belirlenen birtakım yetki ve haklara sahip olduklarından herhangi bir adli suç ile suçlandıklarında, kamu görevlisi olmayanlardan farklı birtakım kanuni hükümlere tabi tutulurlar. Anayasanın 129. maddesi son fıkrasında, “Memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında işledikleri iddia edilen suçlardan ötürü ceza kovuşturması açılması, kanunla belirlenen istisnalar dışında, kanunun gösterdiği idarî merciin iznine bağlıdır” şeklinde yer alan özel hüküm, 657 Devlet Memurları Kanunu’nun 24. maddesinde de, “Devlet memurlarının görevleri ile ilgili veya görevleri sırasında işledikleri suçlardan dolayı soruşturma ve kovuşturma yapılması ve haklarında dava açılması özel hükümlere tabidir” şeklinde yer bulmaktadır. Bunun bir sonucu olarak da kamu görevlileri hakkında adli işlem yapılabilmesi için yetkili makamlar tarafından verilecek izne bağlı olarak ön inceleme yapılmaktadır (MEB, 2006). Yapılan ön inceleme sonrasında muhakkiklerin tekliflerine göre yetkili merciiler kamu görevlisi hakkında soruşturma yapılması ya da yapılmaması yönünde bir karar vermektedir.

Kanaatimizce bu noktada inceleme ve soruşturma işleminin ön inceleme ve idari soruşturmaya olan farkına da değinmekte fayda vardır. Ön inceleme, “Yetkili merci tarafından 4483 sayılı Kanunda belirtilen usul ve esaslar dahilinde yapılan/yaptırılan ve hakkında soruşturma açılmasına izin verilmesi veya verilmemesinin teklif edildiği inceleme ve soruşturma çalışmalarının bütünüdür” (MEB, 2007). Ön inceleme, ön araştırma şeklinde de ifade edilebilecek, devlet memurlarının işledikleri düşünülen suçlarla ilgili yetkili makamlarca görevlendirilen kişiler tarafından yapılan özel bir ön araştırma şekli olarak da tarif edilebilir (Arıca, 2000). İdari soruşturma, diğer bir ifadeyle disiplin soruşturması ise, “Devlet memurlarının mevzuata aykırı davranış ve eylemlerinin öğrenilmesinden sonra yetkili merciler tarafından ilgili hakkında yürütülen iş ve işlemlerin tümüdür” (MEB, 2007). İdari/disiplin soruşturmalarının kapsamı, kamu görev ve hizmetlerinin mevzuat hükümlerine göre yapılıp yapılmaması noktasındadır. Bu kapsamda yapılacak inceleme-soruşturmalarda nelerin suç ya da kusur kapsamında değerlendirileceği 657 sayılı DMK’nın 125. maddesinde belirtilmiş ve bu suçlar kapsamında verilebilecek cezalar da açıklanmıştır. Ön inceleme ise memurun görevlerinden kaynaklı suçlar hakkında adli makamlarca yargılanmasına izin verilip verilmeyeceğiyle ilgili bir tahkiktir (Taymaz, 2002). Ön incelemelerde 4483 Sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkındaki Kanun’a göre işlem yapılmaktadır.

MUHAKKİK KAVRAMI VE MUHAKKİKLERİN GÖREV VE YETKİLERİ

Muhakkik, Arapça bir fiilden türeyen isim olup, gerçeği araştıran, (TDK, Türkçe Sözlük, 2005), tahkik eden, hakikati araştırıp ortaya çıkaran (Develioğlu, F. 2000), bir vaka ve halin sahih olup olmadığını araştıran kişi (Sami, Ş. 1998) anlamlarına gelmektedir. Terim anlamı itibariyle ise muhakkik, disiplin amirleri tarafından tahkikat yapmakla görevlendirilen memurdur (Karagöz, 2016). Muhakkik ve müfettişler çeşitli yasal düzenlemelerle kayıt altına alınan eğitim öğretim, kişi dokunulmazlığı, devlet hizmetlerindeki devamlılık gibi çeşitli işlerin denetleme ve sorumluluğunu yapmak üzere yetkili mercilerce görevlendirilirler. Anayasa’nın 42. maddesinde eğitimin devletin gözetim ve denetimi altında yapılabileceği, yine 129. maddesinde disiplin suçu işleyenler hakkında soruşturma açılacağı ve soruşturma yapılmadan kimseye ceza verilemeyeceği gibi hususlar güvence altına alınmıştır. 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nda da eğitim öğretim hizmetlerinin devlet adına Millî Eğitim Bakanlığı’nın gözetim ve denetiminde yapılacağı belirtilmiştir. Bütün bunlar bir arada değerlendirildiğinde anayasada, kanun ve yönetmeliklerde çeşitli işlerle ilgili devlet eliyle denetimlerin yapılacağı açıklanmıştır. Denetimlerin kimler tarafından yapılacağı ile ilgili Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Tüzüğü’nün 8. maddesi bize yol gösterici niteliktedir. Bu maddede müfettişlerin bakan adına bakanlık teşkilatı ve alt

kademelerinde yürütülen her türlü faaliyetle ilgili inceleme-soruşturma ve denetim işini yapabilecekleri kayıt altına alınmıştır. Denetim vazifesi, bu tüzüğe göre müfettişlere verilmekle birlikte Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı'nın 29/01/2008 tarihinde müsteşarlık makamına gönderdiği yazıda, "Uzmanlık gerektirmeyen inceleme, disiplin soruşturması ile ön inceleme iş ve işlemlerin mahallinde disiplin amirlerince veya muhakkik görevlendirilerek yürütülmesi ve sonuçlandırılmasının yerinde olacağı düşünülmektedir" denilerek, muhakkik vasfıyla okul müdürlerine de verildiği görülmektedir. Okul müdürleri bu yasal dayanaklar çerçevesinde atamaya yetkili amirleri tarafından soruşturma ve ön incelemelerde muhakkik olarak görevlendirilmektedir.

Yukarıdaki yasal düzenlemeler uyarınca bir muhakkik, "Kendisini görevlendiren makamın tüm yetkileri ve müfettişlik yetkilerini kullanarak hakkında ön inceleme yapılacak memurun ifadesini almak, mevzuyla alakalı bilgi ve belgeleri toplamak, soruşturma izninin verilmesine/verilmemesine ilişkin görüş belirterek ön inceleme raporu düzenleyerek, durumu izin vermeye yetkili merciye sunmakla mükelleftir. Ancak bir muhakkik, soruşturma için gideceği yerleri ve yapacağı işleri açıklayamaz, personel ya da yönetimin yaptığı işe karışamaz, inceledikleri evraklara açıklama getiremez, eklemeye, düzeltmede bulunamaz, gizliliğe aykırı davranamaz, sonuçları hiçbir koşulda yetkililer dışında kimseye açıklayamaz. Soruşturma yaptığı kişilerle alışveriş-hediyeleşme gibi iletişim kuramaz, personelin hizmet ve ikramlarını kabul edemez. Üzerinde taşıdığı görevin ve sıfatın saygınlığına yakışmayacak fiil ve davranışlarda bulunamaz. İnceleme esnasında evrak, defter, bilgi ve belgeleri başkasına inceleyemez, resmi evrakları ait olduğu kurum dışına çıkaramaz, belgelerdeki resmi beyanlar dışında kanaat belirtmez" (MEB, 2008). Bunların yanında muhakkik, görevin sorumluluklarına uygun şekilde konuşma ve tavırlarında özenli olmalı, randevularına riayet etmeli ve nezaketiyle de muhatapları üzerinde olumlu bir etki yaratmalıdır.

ÖN İNCELEME VE DİSİPLİN SORUŞTURMASININ YÜRÜTÜLMESİ

Soruşturmanın yürütülmesi, genel olarak soruşturma hazırlığı, delil toplanması ve değerlendirilmesi, bilirkişi görevlendirilmesi, ifadelerin alınması, değerlendirme ve sonuç çıkarma, belgelerin tasnifi, soruşturma raporunun yazılması, raporun ilgili makama sunulması safhalarını kapsar (MEB, 2008). Disiplin soruşturması ve ön incelemelerde soruşturmacının/incelemececinin alanında yetkin kişilerden seçilmesi çok önemlidir. Bununla birlikte soruşturmayı yürütecek kişiler ne kadar alanında iyi olsalar da her inceleme-soruşturmanın kendine has dinamikleri olacağı ön bilgisinden hareketle, yapacakları çalışma öncesinde ciddi bir planlama yapmak zorundadırlar (MEB, 2006). İnceleme ve soruşturmaların sağlıklı bir sonuca ulaşabilmesi için söz konusu ön inceleme-soruşturma emrinin konusu incelenerek bu hususun suç sayılıp sayılmadığı, suç ise hangi mevzuata

göre soruşturulacağı belirlenmelidir (Taymaz, 2002). İnceleme-soruşturmalarda asıl amaç, işleyişin mevzuata uygun yürümesi ve olabilecek en erken zamanda soruşturmanın bitirilmesidir (Arıca, 2000). Bununla beraber her ne kadar inceleme-soruşturmalarda en erken şekilde bitirilmesi amacıyla planlamalar yapılsa da dosyanın içeriği, kendine has özellikleri ve muhakkiklerin diğer işlerinden kaynaklı gecikmeler de yaşanabilmektedir.

İnceleme-soruşturma ya da ön inceleme işlemleri muhakkik/müfettişlere yetkili makamlar tarafından verilen emirle başlar. Emirler, içlerinde iddia konusu eylem/eylemler, şikâyet veya ihbar içerikli ve yine bunlara bağlı ileride oluşabilecek durumları barındırır (Başköy, 2000). İnceleme-soruşturma emrinde yer alan iddiaların sübut bulması ya da bulmaması şahısların ifadelerinin yanında elde edilen belge ve diğer delillerin sağlamlığına bağlıdır. Belge toplamaya kaybolma ihtimali olanların teminiyle başlanmalıdır. Somut delillere öncelik verilmeli, soruşturmanın ilerleyen düzeylerinde yapılacak küçük değerlendirmelerle belgelerin gözden geçirilmesi sağlanmalıdır (MEB, 2006). Ünal (2006)'a göre muhakkik/müfettişin amacı, olayı doğrulamak değil, gerçeğe ulaşmaktır ve bu sebeple ulaştığı bütün belgelerin toplanması gerekir. Belgelerin toplanmasında itham edilenlerin aleyhinde olanlar kadar lehinde olan belgelerin toplanmasına da aynı derecede ehemmiyet verilmelidir.

İnceleme-soruşturma emrinde belirtilen hususların açıklığı kavuşturulması adına şikâyetçi, muhbir, tanıklar ve itham edilenler tek tek dinlenerek bir sonuca ulaşılmaya çalışılır. İfadeler sözlü olarak sorulan sorulara verilen cevapların yazılması şeklinde alınabileceği gibi, yazılı sorular verilerek yazılı cevap alma şeklinde de alınabilir. İtham edilen kişiye hakkındaki bütün iddialar maddeler halinde sorularak vereceği tüm cevaplar ayrıntılı bir şekilde yazılır ve sunacağı deliller alınarak raporda değerlendirilir. İfade tutanaklarında cevaplar satır aralığı bırakmadan, bütün halinde yazılır, soruşturmacılar ve ifade verenler tarafından imzalanır, birden fazla sayfa sürmesi halinde de her bir sayfası ilgililer tarafından paraflanır (MEB, 2006). Soruşturma esnasında yöneltilen sorular, açık ve anlaşılır olmalı, zaman ve mekân unsurlarına önem verilip hataların düzeltilmesine soruşturma esnasında kalkışılmamalı, tartışmaya girilmemelidir. İfadeler yazılı olarak alınmalı ya da ifade zaptı yapılmalıdır (Karagöz, 2016). İfadelerin alınması sırasında ifade verenlerle yaşanacak bir zıtlıkta beraberinde reddi muhakkik talebini de getireceğinden, bu hususa özellikle dikkat edilmeli, kendisine yardım edilmeye çalışılan kişilerin de en ufak bir menfaat çatışmasında muhakkiklerin aleyhine beyanda bulunabilecekleri unutulmamalıdır.

İnceleme-soruşturmalarda bilgi ve belgeler değerlendirilip sonuç beyan ederken muhakkiklerin konuyla ilgili bütün ayrıntıları ortaya çıkarması, hakkında iddia

bulunan kişi ya da kurumla ilgili lehte ve aleyhte bütün belgeleri toplaması, gereksiz ayrıntılardan uzak durması, raporda konunun bütün boyutlarını açıklayarak eksik bir husus bırakmaması, kişisel duygularını işe karıştırmadan olaylara yaklaşması, sebep sonuç ilişkilerini iyi anlatarak çelişkiye meydan vermeyecek biçimde, düzgün bir planlamayla sonucu aktarması gerekir (MEB, 2008). Ön incelemelerde incelemecinin bütün bilgi ve belgeleri toparlayıp analiz ettikten sonra, "... hakkında soruşturma izni verilmesinin uygun olacağı" veya "... hakkında soruşturma izni verilmemesinin uygun olacağı" yönünde bir görüş belirtmesi gerekir (MEB, 2008). Muhakkiklerin bir görüş belirtmeden, 'takdir makamıdır' şeklinde bir ifade kullanması uygun değildir.

İnceleme-soruşturma raporlarının yazımıyla ilgili standart bir şekil bulunmamakla birlikte Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu'nun hazırlamış olduğu İnceleme-Soruşturma Rehberleri sayesinde herkes tarafından ortak kullanılan bir standart gelişmiş durumdadır. Buna göre inceleme-soruşturma raporları beş ana bölüm halinde düzenlenmektedir:

- Giriş,
- İnceleme-Soruşturmanın Konusu,
- Yapılan İnceleme ve Soruşturma Çalışmaları,
- Bilgi, Belge ve İfadelerin Değerlendirilmesi (Tahlil ve Münakaşa),
- Sonuç-Kanaat ve Teklif (MEB, 2008).

Ön incelemelerle ilgili standart bir rapor formatı olmamakla birlikte disiplin soruşturmasındakine benzer bir format kullanılabilir. Ön inceleme raporları:

- Giriş,
- İhbarcı ve Şikâyetçi,
- Yetkili Mercinin Öğrenme Tarihi,
- Suç Yeri ve Tarihi,
- Hakkında Ön İnceleme Yapılanlar,
- Ön İncelemenin Konusu,
- Yapılan Ön İnceleme Çalışmaları,
- Bilgi, Belge ve İfadelerin Değerlendirilmesi,
- Sonuç, Kanaat ve Teklif olmak üzere dokuz bölüm halinde yazılabilir (MEB, 2006).

Yazılan raporların üst makamlar tarafından incelenmesinde ortak bir formata göre yazılmış olması, raporun değerlendirilmesinde ve karar verilmesinde büyük kolaylık sağlayacaktır.

YÖNTEM

Muhakkik olarak görevlendirilen okul müdürlerinin muhakkiklik sürecinde karşılaştıkları sorunları belirlemeye yönelik gerçekleştirilen bu araştırma, içerik analizi yönteminin kullanıldığı, verilerin görüşme tekniğiyle elde edildiği nitel bir çalışmadır. Araştırmada, muhakkik olarak görevlendirilen okul müdürlerinin muhakkiklik süreci ile ilgili düşünceleri alınarak inceleme-soruşturma sürecinde karşılaşılan sorunlar belirlenmeye çalışıldığından, görüşme tekniğinin kullanılmasının uygun olacağına karar verilmiştir. Araştırmanın evrenini 2018-2019 eğitim öğretim yılında görev yapmakta olan okul müdürleri oluşturmaktadır. Okul müdürlerinin sayıca fazlalığı ve her ilde görev yapıyor olmaları örneklem belirlemeyi gerektirmiştir. Araştırmanın örneklemini İstanbul ilinin beş ilçesinde (Bağcılar, Bakırköy, Başakşehir, Esenler ve Zeytinburnu) daha önce muhakkiklik görevi yapmış olan toplam yirmi dört okul müdürü oluşturmuştur. Araştırmada, veri toplama amacıyla geliştirilen “Okul Müdürlerinin Muhakkiklik Görevine İlişkin Görüşlerini Belirleme Görüşme Formu” kullanılmıştır. Form geliştirilmeden önce literatür taraması yapılarak muhtemel görüşme soruları belirlenmiş, ardından konu ile ilgili uzman görüşü alınarak form oluşturulmuştur. Görüşme formunun pilot uygulaması araştırmaya dahil edilmeyen beş okul müdürü üzerinde gerçekleştirilmiş, uygulama sonunda veri toplama aracında anlaşılamayan veya karışıklık oluşturabilecek soru olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Görüşmenin gerçekleştirilebilmesi için gereken izinler İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden alınmıştır. Veri toplama aracı, demografik bilgileri öğrenmeyi amaçlayan katılımcı bilgileri bölümü dışında, toplam dokuz sorudan oluşmaktadır. Sorular bir inceleme-soruşturma dosyasının yürütüldüğü süreçte uygulanan aşamaların sıralaması dikkate alınarak düzenlenmiştir. Görüşme formundaki sorular okul müdürlerinin muhakkiklik sürecinin hazırlık, uygulama, rapor, sonuç gibi tüm aşamalarında karşılaştıkları problemleri ve çözüm için önerilerini belirlemeye yönelik olarak tanımlanmıştır. Geliştirilen veri toplama aracıyla okul müdürlerinin muhakkiklik göreviyle ilgili neleri sorun olarak değerlendirdikleri tespit edilmeye çalışılırken, mevcut duruma etki eden faktörlerin belirlenebilmesi, iyileştirme çalışmaları açısından önemli görülmektedir. Görüşme yöntemi ile elde edilen nitel özellikteki veriler, içerik analizi yapılarak analiz edilmiştir. Görüşme formunda yer alan sorular, örnekleme oluşturan okul müdürlerine sorulmuş, sorulara verilen cevaplar ses kaydı yöntemiyle kayıt altına alınmıştır. Görüşmelerden sonra ses kayıtları dinlenilerek söylenenler yazıya dökülmüştür. Verilerin analizi sürecinde soru soru çalışılmış, her bir soruya verilen cevaplar alt kategoriler oluşturularak gruplandırılmıştır. Elde edilen bulgular, bulgular bölümünde tablo halinde sunulmuş, tabloda yer alan alt kategorilerin karşısına frekansları yazılmıştır. Bulgular frekans bilgilerinin verilmesinden sonra yorumlanmış, alandaki diğer çalışmalarla karşılaştırılmış ve muhakkiklerin konuyla ilgili görüşlerinden alıntılar yapılarak desteklenmiştir.

BULGULAR

Muhakkik olarak görevlendirilen okul müdürlerinin inceleme-soruşturma içeriğinin Olur'a aktarılma şekli ve dili yönünden karşılaştıkları problemlere ilişkin görüşleri, dile getirilme sıklıklarına göre aşağıda verilmiştir (Tablo 1). Bunlar içerisinde, 'Şikâyetin Olur'a tam yansımaması, eksik yansımaları', 'Olur'u yazan kişinin şikâyeti kendi algıladığı şekilde tek yönlü olarak Olur'a aktarması/özetlemesi' ve 'Olur'daki anlam, şekil ve dil yanlışlıkları', en çok ifade edilen sorunlardır.

Okul müdürlerinin bazıları şikâyet metinlerinin olduğu gibi Olur'a aktarılmasını gerektiğini düşünürken bazıları da Olur'u hazırlayanlar tarafından bir ayıklamanın ya da maddeleştirmenin yapılması gerektiğini dile getirmiştir. Olur'ların içeriğinin şikâyeti tam yansıtmaması, açık ve net olmaması bulgusu Ayvaz'ın (2017) yürütmüş olduğu Okul Müdürlerinin Muhakkiklik Görevine İlişkin Görüşleri adlı yüksek lisans çalışmasında ortaya çıkan 'muhakkiklerin emrin verildiği Olur'un içeriğinin açıklık/netlik sorunu' ve yine Özmen ve Şahin'in (2010) araştırmasındaki, "Katılımcıların soruşturma görev emirlerinin alınması aşamasında karşılaştıkları sorunlardan birinin soruşturma Olur'larının iyi hazırlanmaması" olduğu bulgularıyla örtüşmektedir. Muhakkikler tarafından Olur'dan kaynaklı problemlerden birinin de, "Konusu suç olmayan hususlar için soruşturma Olur'u alınması" olduğu belirtilmiştir. Bu sorun Beyhan (2008)'in çalışmasında ortaya koyduğu isimsiz ve kamu yararı taşımayan dilekçelerin işleme konulması soruşturma Olur'larındaki en önemli sorun olduğu bulgusuyla benzerlik taşımaktadır. Öne çıkan şikâyetleri örnekleyen muhakkik görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

"Kimi zaman bir sayfalık bir şikâyet geliyor fakat bu şikâyet olura aktarılırken bir iki satırla aktarılıyor. Dolayısıyla orada sözü geçen mevzu bahis olan konuların bir kısmı olurda yer almayabiliyor. O da soruşturmanın selameti açısından bir eksiklik arz ediyor."

"Yani idare bizden tam olarak ne istiyor, neyi araştırmamızı istiyor. Dilekçedeki bütün iddiaları mı araştıracağız ya da araştırmaya değer bir iddia mı değil mi o net belirtilmiyor, ekteki dilekçedeki iddiaların diye. O biraz sıkıntı oluyor. Orda ne istendiğinin Olur'da net olarak ifade edilmesi gerekiyor."

"Şikâyette iddianın şikâyete gerekçe olabilecek bir iddia olup olmadığının idarece araştırılmadan Olur alınmaması gerekir. Şikâyet konusunun memurun ödev ve sorumlulukları yahut yasadışı fiilleri içerip içermediğinin ilgili makamca dikkate alınmadan Olur alınması muhakkiki zor durumda bırakıyor."

Tablo 1: İnceleme-soruşturma içeriğinin Olur'a aktarılma şekli ve dili yönünden karşılaşılan problemlerin alt kategorileri ve frekansları

Alt Kategoriler	f
Şikâyetin Olur'a tam yansımaması, eksik yansımaları	11
Olur'u yazan kişinin şikâyeti kendi algıladığı şekilde tek yönlü olarak Olur'a aktarması/özetlemesi	6
Olur'daki anlam, şekil ve dil yanlışlıkları	6
İncelenecek hususların maddeleştirilmemesi/ayıklama yapılmaması	5
Problem yok	4
Şikâyetteki isim ve olaylarla Olur'daki isim ve olayların farklı olması	3
Konusu suç olmayan hususlar için soruşturma Olur'u alınması	2
İlçedeki memurların yazı dili ve soruşturma bilgisi yönünden yetersiz olması	2

Muhakkik olarak görevlendirilen okul müdürlerinin inceleme-soruşturma yapacakları konu ile ilgili hazırlık ve planlarının uygulamaya geçirilmesi sürecinde karşılaştıkları problemlere ilişkin görüşleri (en çok karşılaşılan problem):

- Okul müdürlüğünün iş yükü ile muhakkiklik görevinin getirdiği ek yükün yarattığı zaman problemi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yine bir kısmı zamanla ilgili olan diğer alt problemler Tablo 2' de sunulmuştur. Hazırlık ve planının uygulamaya geçirilmesi sürecinde ifade edilen sorunların tamamında zaman kavramı geçmektedir. Zaman probleminin bu derece dile getirilmesinde her an bir hareketliliğin olduğu okullardaki iş yüküyle muhakkiklik çalışmalarının birlikte yürütülmesinin etkili olduğu düşünülmektedir. Bu bulgu Özmen ve Şahin'in (2010) araştırmasında elde ettiği sonuçla örtüşmektedir. Özmen ve Şahin'in araştırmasında, soruşturmaya hazırlık aşamasında karşılaşılan sorunlarda katılımcılar iş yükünün fazlalığından dolayı zaman darlığı yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Çelebi, Övür ve Eravcı'nın (2016) araştırmasında da, katılımcıların dosyaların çokluğundan dolayı yaşanan zaman sorunu bulgusuyla, araştırmamızda elde ettiğimiz bulgular örtüşmektedir.

Muhakkiklerin hazırlık ve planlama sorunlarıyla ilgili görüşlerinden bir kısmına aşağıda yer verilmiştir:

“Muhakkiklik işinde asıl mesele zaman problemi. Hem kendi işimizi yapıyoruz. Hem de bir ay içerisinde dosyaların tasnifi düzeni araştırması biraz zaman alıyor.”

“Bu soruşturmalarda belirli bir takvim ayarlayıp da bir araya gelemediğimiz zamanlar oluyor. İşte bir gün benim toplantım işim çıkıyor bir gün başka arkadaşın toplantısı çıkıyor böyle dolayısıyla iki üç sefer aksaklıktan sonra bir araya gelebiliyoruz.”

Tablo 2: İnceleme-soruşturma yapılacak konu ile ilgili hazırlık ve planının uygulamaya geçirilmesi sürecinde karşılaşılan problemlerin alt kategorileri ve frekansları

Alt Kategoriler	f
Okul müdürlüğünün iş yükü ile muhakkiklik görevinin getirdiği ek yükün yarattığı zaman problemi	15
Soruşturmalarda iki muhakkik görevlendirilmesinden dolayı muhakkiklerin ortak zaman ayırıp dosyalarla ilgili tam bir hazırlık yapamamaları	6
Şikâyetçilerin şikâyetlerinden vazgeçmeleri ya da adres, telefon eksikliklerinden dolayı şikâyetçilere ulaşamama	6
İnceleme-soruşturma için verilen sürelerin kısalığı	4
Problem yok	4

Muhakkik olarak görevlendirilen okul müdürlerinin inceleme-soruşturmalarda ifade alma sürecinde karşılaştıkları problemlere ilişkin görüşleri:

- Şikâyetçi ya da tanığın çeşitli sebeplerle ifade vermek istememesi,
- Tanığın şikâyet edileni tanımasından dolayı aleyhinde konuşmak istememesi,
- Muhakkike karşı tavır takınılması,
- Muhakkiki taraflı görme ya da onu ciddiye almama’,
- Muhakkikin tanıdığı kişileri soruşturmak zorunda kalması. alt kategorileri de önemli oranda dile getirilmiştir. Diğer görüşler Tablo 3’te verilmiştir.

Bu sonuç Özmen ve Şahin’in (2010) araştırmasında elde ettiği bazı şahısların ifade vermek istemediği bulgusuyla örtüşmektedir. Çelebi, Övür ve Eravcı’nın (2016), Soruşturma Grubunda Görev Yapan İl Eğitim Denetmenlerinin Süreç İçinde Karşılaştıkları Sorunlar isimli araştırmasında da, ifade vermek istememenin ifade almada karşılaşılan sorunlar kategorisinde yer alan bir bulgu olduğu görülmüştür.

Muhakkiklerin ifade alma sürecinde karşılaştıkları sorunlarla ilgili görüşlerinden bir kısmına aşağıda yer verilmiştir:

“Kişileri ifadeye getirmek, ifade vermesini sağlamak sıkıntı oluyor ve özellikle görgü tanıkları veya şahit vs. soruşturmacıdan korkuyorlar sanki hapse girecekler veya yargıcın önüne çıkacaklar gibi.”

“Bizi sanki soruşturmayı biz açmışız gibi sürekli suçluyorlar. Öyle bir algı var insanlarda ya da bizim öğretmen arkadaşlarımızda. En son gittiğimiz bir vakada öğretmen arkadaşımız, savunmayı almaya çalıştığımız zaman bize fiziki olarak müdahalede bulundu.”

“İfade aldığımız kişiler olayı biraz kişiselleştirebiliyor ya da bize karşı tepkili davranabiliyorlar. Daha öncesinde bir tanışıklık var ise okul müdürleri ile bundan başka çıkarımlarda bulunabiliyorlar. Size karşı bir ön yargısı var ise zorluk yaşıyoruz. Karşı taraf siz okul müdürünün arkadaşısınız diyerek bize ön yargılı da olabiliyor.”

Tablo 3: İnceleme-soruşturmalarda ifade alma sürecinde karşılaşılan problemlerin alt kategorileri ve frekansları

Alt Kategoriler	f
Şikâyetçi ya da tanığın çeşitli sebeplerle ifade vermek istememesi	13
Tanığın şikâyet edileni tanımasından dolayı aleyhinde konuşmak istememesi	6
Muhakkike karşı tavır takınılması	6
Muhakkiki taraflı görme ya da onu ciddiye almama	6
Muhakkikin tanıdığı kişileri soruşturmak zorunda kalması	4
Öğrencinin ifadesini almada yaşanan sıkıntılar	3
İfade verenlerin Olur'un dışına çıkması	3
Zaman problemi	2
Problem yok	1

Muhakkik olarak görevlendirilen okul müdürlerinin inceleme-soruşturma sürecinde bilgi, belge ve delillere ulaşma aşamasında karşılaştıkları problemlere ilişkin görüşleri (sekiz sorun):

- Genel olarak ciddi bir problem yaşanmıyor,
- Devlet okullarında problem yok,
- Özel kurumlardan bilgi ve belge temininde zorlanma,
- Kamera kayıtlarına ulaşamama,
- Sözlü ifade edilenlerin belgelendirilememesi,
- Bilgi/belge saklama-delil karartma,
- Belge düzenlememe ya da arşivleme sorunu,
- Belgelerin gerçekliği ya da delil niteliği taşıyıp taşımadığını tespitte zorlanma,
- Tanıkların tavin olma durumu,
- Belgelerin geç verilmesi alt kategorileri izlemektedir.

Soruşturma sürecinde bilgi, belge ve delillere ulaşma aşamasında karşılaşılan problemler kategorisinde muhakkiklerin sekizinin genel olarak ciddi bir problem yaşanmadığını belirttiği görülmüştür. Bu bulgu Çelebi, Övür ve Eravcı'nın (2016) delillerin toplanması aşamasında karşılaşılan sorunlarda en yüksek frekansa sahip cevabın 'sorun yok' olduğu bulgusuyla örtüşmektedir.

Devlet okullarında, hazırlanması ve saklanması gereken belgelerin ilgili mevzuatlarda açıkça yazılmış olması ve yapılan denetimlerde evrakın istenmesi ve yine bu okulların idareci ve öğretmenlerinin 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na tabi olup yasal sorumlu olmalarından dolayı, devlet okullarında istenen belgelerin temin edilebilmesi sonucunu; özel kurum idarecilerinin ve diğer çalışanlarının devlet memuru olmamaları ve kurumların da devlet kurumları ciddiyetinde olmaması sebebiyle özel kurumlardan belge temininde güçlük getirdiği düşünülmektedir. Devlet kurumları dışındaki kurumlardan belge temininde yaşanan güçlük bulgusu Özmen ve Şahin'in (2010) araştırmasında ulaşılan, 'başka kurumlara ait belgelere ulaşmakta karşılaşılan zorluklar' bulgusuyla da örtüşmektedir.

Muhakkiklerin belge temininde güçlük yaşadıklarını ifade eden görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

"Bakırköy Marmara Forum'da bir öğretmene iftira atılıyor. Orada tam yirmi bir tane kamera olduğunu tespit ettik. Yetkililerden kamera görüntüsü istedik vermediler. Tüm resmi yolları denedik, en sonunda görüntüler silinmiş dediler yine vermediler."

"Özel kurumlarda sonradan evrak düzenleme, evrakta değişiklik yapma, olmayan şeyi olmuş gibi gösterme olabiliyor. Delil karartma gibi şeylerle de karşılaşabiliyoruz."

Tablo 4: Soruşturma sürecinde bilgi, belge ve delillere ulaşma aşamasında karşılaşılan problemlerin alt kategorileri ve frekansları

Alt Kategoriler	f
Genel olarak ciddi bir problem yaşanmıyor	8
Devlet okullarında problem yok	7
Özel kurumlardan bilgi ve belge temininde zorlanma	5
Kamera kayıtlarına ulaşamama	4
Sözlü ifade edilenlerin belgelendirilememesi	4
Bilgi/belge saklama- delil karartma	3
Belge düzenlememe ya da arşivleme sorunu	3
Belgelerin gerçekliği ya da delil niteliği taşıyıp taşımadığını tespit etme zorlanma	2
Tanıkların tayin olma durumu	2
Belgelerin geç verilmesi	2

Muhakkik olarak görevlendirilen okul müdürlerinin inceleme-soruşturma yaptıkları konuların karşılığını mevzuatta bulabilme durumları, aksi durumlarda neler yaptıkları ve bu hususta önerilerinin neler olduğuna ilişkin görüşleri:

- Aradığımızın karşılığını bulamıyoruz, mevzuat açık net değil, açıklayıcı olmalı (on üç görüş),
- Olayı yorumlayıp en yakın maddeye uydurma (on iki görüş),
- Meslek kanunu çıkarılmalı,
- Mevzuat fihristi oluşturulmalı alt kategorileri de önemli görülen öneriler olarak ortaya çıkmaktadır (Tablo 5).

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun çok genel olması ve bazı eylemlerin uyarma, kınama, maaş kesimi gibi birden fazla cezai yaptırıma uyması gibi hususların muhakkiklere yorumlamalarda sıkıntı oluşturduğu düşünülmektedir. Bu durumla ilgili muhakkikler özellikle doğrudan öğretmenleri ilgilendiren bir meslek kanunun çıkarılması gerektiğini düşünmektedirler.

Bu bulgular Ayvaz'ın (2017) araştırmasında katılımcıların muhakkiklik yaparken sübut bulan disiplin suçunun karşılığını, 657 Sayılı DMK'da bulamadıkları bulgusuyla örtüşmektedir. Ayrıca Beyhan'ın (2008) araştırmasında elde ettiği inceleme-soruşturmalarda eylem ve eylemin mevzuattaki karşılığı arasında ilişki kurmakta güçlük yaşadığı ve sübuta eren fiillerin karşılığının yasalarda

cezayı öngören maddelerde yer almadığı bulguları da benzer niteliktedir. Yine mevzuatta net olmayan ifadelerin olması, işlenen suçla, yürürlükteki kanunların disiplin hükümlerinin uyuşmaması bulgularını Çelebi, Övür, Eravcı (2016) araştırması desteklemektedir. Muhakkiklerin bu konudaki görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

“Yürüttüğümüz bir soruşturmada bana göre bu konu 657'nin hiçbir yerine girmiyor. Ama orada bir olay var sübuta ermiş. Öğretmen de kabul ediyor evet bunu yaptım diyor. Biz tuttuk maddelere baktık baktık en yakın maddeye uydurup verdik. Öğretmen cezaya razı zaten. Ama bu ilden dört kere geri geldi. Her seferinde ayrı bir madde koyduk olmadı. En son dedik ki siz hangi maddeyi istiyorsanız oraya koyalım. Ve onlar söyledi biz o maddeyi koyduk ama bana göre o maddeye uymuyordu.”

“Özellikle bu muhakkiklik uzmanlık isteyen bir alan. Yorumlama çok önemli. Uyarı cezası mı kınama cezası mı vereceksiniz ikisinin arasında bazen bocalayabiliyor ya da cezanın tam karşılığını metinde bulamayabiliyorsunuz bu anlamda bazı sıkıntılar yaşanabiliyor.”

“Bizim eğitim öğretim sınıfında bulunan insanlara yönelik ya da milli eğitim bakanlığında özel bir mevzuat düzenlemesi yapılırsa konuyla alakalı muhakkikler bu durumda çok zorlanmayacaklar ya da adil bir soruşturma neticesi alınmış olacak.”

Tablo 5: İnceleme-soruşturma yapılan konuların karşılığını mevzuatta bulabilme, aksi durumlarda nelerin yapıldığı ve bu hususta önerilerinin neler olduğuna ilişkin alt kategoriler ve frekansları

Alt Kategoriler	f
Aradığımızın karşılığını bulamıyoruz mevzuat açık net değil, açıklayıcı olmalı	13
Olayı yorumlayıp en yakın maddeye uydurma	12
Meslek kanunu çıkarılmalı	6
Çok fazla kanun var, yorumlamak uzmanlık istiyor	4
Arananlar bulunabiliyor	3
Mevzuat fihristi oluşturulmalı	1

Muhakkik olarak görevlendirilen okul müdürlerinin inceleme-soruşturmanın tamamlanması ve rapor sürecinde karşılaştıkları problemlere ilişkin görüşleri:

Soruşturmanın tamamlanması ve rapor sürecinde karşılaşılan problemlerin sorulduğu görüşmelerde muhakkiklerden on beş tanesi

- Rapor yazma süresi yetmiyor, zaman problemi oluyor (on beş görüş),
- Tahlil ve münakaşa bölümü yazarken kurguyu oluşturmak ve hukuki dili kullanmak zor oluyor,
- Rapor formatının farklılık göstermesi ve inceleyen kişilerin bakışına göre dosyaların geri dönmesi,
- Şekle fazla takılma,
- Teklif getirilirken mevzuatla fiili örtüştürmek zor oluyor,
- Karar sürecinde vicdani muhasebe yapma, muhakkikin kendi objektifliğini sorgulaması alt kategorileri izlemektedir.

Bu görüşler incelendiğinde muhakkiklerin son ifadeler alındıktan sonra raporun yirmi günlük sürede bitirilmesi zorunluluğu olduğunu dile getirdikleri görülmüştür. Muhakkikler mesai saatleri içerisinde çeşitli yoğunluklardan inceleme-soruşturma işlerine zaman ayıramadıklarını, dolayısıyla kendi özel zamanlarını ayırarak hafta sonları okula gelip dosyalarla ilgilendiklerini söylemektedirler.

Bu bulgu başka bir araştırmada elde edilen evrakların çokluğu ve incelemesinin zaman aldığı bulgusuyla da örtüşmektedir (Özmen ve Şahin 2010). Çelebi, Övür, Eravcı (2016)'nın çalışmasındaki, 'soruşturma görevinin çok fazla ve uzun zaman alması' bulgusu da bu araştırmada ulaşılan sonuçları desteklemektedir. 'Tahlil ve Münakaşa bölümü yazarken kurguyu oluşturmak ve hukuki dili kullanmak zor oluyor' şeklinde dile getirilen sorun da muhakkiklerin sıklıkla üzerinde durdukları bir problem olarak öne çıkmaktadır. Muhakkiklerin bu konudaki görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

“Zamanında yetiştireceğiz diye uğraşırken hatalara sebebiyet verebiliyoruz. Kesinlikle süre sürede zaten yeterli olmuyor.”

“Sorunu yaşadığımız bir sıkıntı da raporun dili ve üslubuyla ilgili. Biz okul müdürüyük, hukukçu değiliz. Raporları yazarken hukuksal dili çok iyi kullanamadığımızı düşünüyorum.”

“Bazen raporların sonuç kısmında duygusallık yaşıyorum açıkçası, ben profesyonel soruşturmacı değilim. Sürekli bir arada olduğumuz insanların soruşturmasını yaparken karar sürecinde objektiflikten çıkıyor muyuz objektif olabiliyor muyuz o biraz sıkıntılı oluyor.”

Tablo 6: Soruşturmanın tamamlanması ve rapor sürecinde karşılaşılan problemlerin alt kategorileri ve frekansları

Alt Kategoriler	<i>f</i>
Rapor yazma süresi yetmiyor, zaman problemi oluyor	15
Tahlil ve Münakaşa bölümü yazarken kurguyu oluşturmak ve hukuki dili kullanmak zor oluyor.	10
Rapor formatının farklılık göstermesi ve inceleyen kişilerin bakışına göre dosyaların geri dönmesi. Şekle fazla takılma	6
Teklif getirilirken mevzuatla fiili örtüştürmek zor oluyor	5
Karar sürecinde vicdani muhasebe yapma, muhakkikin kendi objektifliğini sorgulaması	3

Muhakkik olarak görevlendirilen okul müdürlerinin inceleme-soruşturma görevinin okul müdürlerine verilmesi konusundaki düşünceleri:

- Okul müdürlerine inceleme-soruşturma görevi verilmemeli (yirmi bir görüş),
 - Okul müdürlerine inceleme-soruşturma görevi verilmeli (altı görüş).
- Bu görüşler incelendiğinde muhakkiklerin bu görevin okul müdürlerine verilmemesi gerekçeleri şu şekilde sıralanabilir:
- İnceleme-soruşturmaların ilave iş yükü oluşturması,
 - Okul müdürlerinin kendi meslektaşlarını soruşturmalarının kendilerine etik gelmemesi,
 - İnceleme-soruşturma sürecinin maddi manevi emek harcamayı gerektirmesi ve ücret ödenmemesi,
 - Bu iş için müfettiş görevlendirilmesinin veya milli eğitim müdürlüklerinde ayrı bir birim oluşturulmasının daha uygun olacağı,
 - İnceleme-soruşturma görevinin isteğe bağlı değil de mecburi olarak verilmesi.

Okul müdürlerine muhakkiklik görevi verilmemesi gerektiğini ifade eden görüşlerden bazıları şu şekildedir:

“Okul müdürlüğü zor bir görev. Üstüne soruşturma işi bizi hem maddi hem manevi olarak çok zorluyor. Çok yönlü, emek ve zaman isteyen bir çalışma.”

“Okul müdürünün okul müdürünü soruşturması büyük problem. Yani aynı toplantılara girdiğin, her yerde karşılaştığın arkadaşına ola ki ceza teklif etmek zorunda kalıyorsun, bu kez kırgınlıklara yol açıyor. Şu an benimle konuşmayan bir iki kişi var mesela.”

“Mesela ben akşamları geceleri birçok defa bu inceleme-soruşturma dosyalarına mesai harcadım, zaman ayırdım. Ve bunun karşılığı olarak da ne ek ders ücreti ne de yolluk gibi bir ödenek tahsis edilmedi. Bunun da çok adil ve adaletli olduğunu sanmıyorum. Bu da yaptığımız bu işi sevimsiz kılan taraflardan biri diyebilirim.”

Muhakkiklerden altısı ise bu görevin okul müdürlerine verilmesinin uygun olduğunu dile getirmişlerdir. Katılımcılar, okul müdürlerinin okul ortamında bulunmalarından dolayı olayları daha objektif değerlendireceği ve yine muhakkiklik görevinin mesleki gelişimi desteklediğini, okul müdürlerine kendilerini yenileme fırsatı sağladığını, tecrübe kazandırdığını ifade etmişlerdir. Öğrenmenin dolaylı yoldan da gerçekleşebildiği düşünüldüğünde muhakkiklik sürecinde okul müdürlerinin bizzat yaşamasalar dahi yürüttükleri dosyalardan olumlu ve olumsuz birçok şey öğrendikleri de önemli bir gerçektir. Bu durumu gerekçelendiren görüşlerden bazıları şu şekildedir:

“Ben okul müdürlerine verilmesi konusuna karşı değilim. Okul müdürleri bütün gün okul içerisindedir. Öğrenciyi, veliyi ve öğretmeni en yakından tanıyan insanlar olarak sorunların okul müdürleri tarafından daha objektif değerlendirileceğini düşünüyorum.”

Akademisyenlerin İnceleme Soruşturma Görev Zorluklarına İlişkin Görüşleri adlı çalışmada (Akan, 2016), öğretim üyelerinin birçoğunun soruşturma görevinin akademisyenlik görevi ile uyuşmadığını düşündüğü ve görev sürecinde gerilim yaşadıklarını belirttikleri sonucuna ulaşılmıştır. Okul müdürlerinin en önemli görevi eğitim liderliğidir (Bursalıoğlu, 2002). Bu durum kabul edildiğinde ciddi bir iş yükü oluşturan muhakkiklik görevinin okul müdürlerinin asli işlerini sekteye uğratacağı da kabul edilmelidir. Ayvaz'ın (2017) çalışmasında elde ettiği, okul müdürlerinin insan kaynakları, öğretim programları, bina yönetimi gibi alanlarda sorumlu oldukları, idari hukuk ile ilgili işlerden sorumlu olmalarının uygun olmadığı bulgusu da benzer özelliكتedir.

Tablo 7: İnceleme-soruşturma görevinin okul müdürlerine verilmesi konusundaki düşüncelerin alt kategorileri ve frekansları

Alt Kategoriler	f
Okul müdürlerine inceleme-soruşturma görevi verilmemeli	21
İnceleme-soruşturma ilave iş yükü oluşturuyor	13
Meslektaşlarını soruşturmak problem oluyor	11
İnceleme-soruşturma yapan muhakkiklere ücret ödenmeli	9
Müfettiş sayısı artırılmalı veya milli eğitim müdürlüklerinde ayrı bir birim oluşturulmalı	9
İnceleme-soruşturma görevi mecburen veriliyor	5
Okul müdürlerinin inceleme-soruşturma yapmaları daha gerçekçi sonuçlar veriyor	4
Kendi gelişimimiz için yararlı	2

Muhakkik olarak görevlendirilen okul müdürlerinin inceleme-soruşturma yapma konusunda eğitim alma ve kendini yeterli görme durumları ile ihtiyaç halinde kim ya da neden yardım aldıkları hususuna ilişkin görüşleri:

- Eğitim alan (yirmi üç müdür),
- Eğitim almayan (bir müdür),
- Kendini yeterli gören (üç müdür),
- Kısmen yeterli gören (üç müdür),
- Kendini yeterli görmeyen (on altı müdür).

Okul müdürleri ihtiyaç hallerinde kim ya da nelerden yardım alıyorsunuz sorusuna:

- Müfettişlerden,
- Bu konuda tecrübeli olan okul müdürlerinden,
- Şube müdürlerinden,
- İnternet ya da mevzuattan vb. şekilde cevap vermişlerdir.

Muhakkiklik yapan okul müdürlerinin çoğu eğitim almış olsa da bu eğitimlerin faydalı olup olmadığıyla ilgili birbirinin tersine muhakkik görüşleri de ortaya çıkmaktadır. Muhakkiklerden birinin, “Beş günlük bir eğitime eğitim deniliyorsa aldım” şeklindeki ifadesi de aslında eğitim alma durumunun yüksek bir oranda olmasına rağmen eğitim alanlardan yarından fazlasının kendini yeterli görmemesi, üç kişinin de kısmen yeterli görmesi durumunu açıklayıcı nitelik taşımaktadır.

Muhakkiklerin ihtiyaç duyduklarında kimden ya da neden yardım aldıkları noktasında, “Müfettişlerden yardım alıyorum” cevabının en yüksek frekansa (16) sahip cevap olduğu görülmüştür. Ayvaz (2017)’in araştırmasındaki okul müdürlerinin muhakkiklik görevini yerine getirirken müfettişlerden yardım aldıkları bulgusu ve Akan (2016)’in araştırmasındaki öğretim üyelerinin zaman zaman müfettişlerden yardım aldıkları bulgusu çalışmamızda ortaya çıkan bulgular desteklemektedir.

Tablo 8: Muhakkiklerin inceleme-soruşturma yapma konusunda eğitim alma ve kendini yeterli görme durumları ile ihtiyaç halinde kim ya da neden yardım aldıkları hususlarının alt kategorileri ve frekansları

Alt Kategoriler	<i>f</i>
Eğitim aldım	23
Eğitim almadım	1
Kendimi yeterli görüyorum	3
Kendimi kısmen yeterli görüyorum	3
Kendimi yeterli görmüyorum	16
Müfettişlerden yardım alıyorum	16
Tecrübeli okul müdürlerinden yardım alıyorum	10
Şube müdürlerinden yardım alıyorum	3
İnternet veya mevzuat vb. yardım alıyorum	3

Muhakkik olarak görevlendirilen okul müdürlerinin inceleme-soruşturma sürecinin daha iyi yürütülmesi için genel olarak çözüm önerileri:

- Muhakkiklere ödenek verilmesi (beş görüş),
- Her dosyanın okul müdürlerine verilmemesi,
- Yeni muhakkiklerin yetiştirilmesi,
- Raporların standart taslaklarının olması,
- Her şikâyetin soruşturmaya dönüştürülmemesi,
- Muhakkiklik yapan okul müdürlerine farklı muafiyetler sunulması,
- Cezalandırıcı tavır yerine rehberlikçi yaklaşımın esas alınması,
- Uzlaştırma mekanizması kurulması alt kategorileri izlemektedir.

Muhakkiklere ödenek verilmesi ve her dosyanın okul müdürlerine verilmemesi bulguları Ayvaz’ın (2017) araştırmasında elde ettiği muhakkiklik görevi için ek ders ücreti ödenmesi gerekliliği ve uzmanlık gerektiren bir iş olması sebebiyle müfettişlerin yürütmesi gerektiği ile benzer niteliktedir.

Tablo 9: İnceleme-soruşturma sürecinin daha iyi yürütülmesi için genel olarak çözüm önerilerinin alt kategorileri ve frekansları

Alt Kategoriler	<i>f</i>
Muhakkiklere ödenek verilmesi	5
Her dosyanın okul müdürlerine verilmemesi	4
Yeni muhakkiklerin yetiştirilmesi	4
Raporların standart taslaklarının olması	3
Her şikâyetin soruşturmaya dönüştürülmemesi	3
Muhakkiklik yapan okul müdürlerine farklı muafiyetler sunulması	2
Cezalandırıcı tavır yerine rehberlikçi yaklaşımın esas alınması	1
Uzlaştırma mekanizması kurulması	1

SONUÇ

Muhakkik olarak görevlendirilen okul müdürlerinin muhakkiklik sürecinde karşılaştıkları problemleri belirleme amaçlı gerçekleştirilen bu çalışmada elde edilen bulgulara dayalı sonuçlar aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

İnceleme-soruşturma için Olur alınırken şikâyet metninde yer alan hususlar tam olarak Olur'a aktarılmayıp özet şeklinde yazılmakta, Olur'larda dil ve ifade yanlışlıkları ile bilgi yanlışlıkları olmakta, bunun sonucu olarak da Olur metnine göre çalışma yapılırken tekrar Olur alma ihtiyacı hissedilmekte ve bu durum emek ve zaman kaybına sebep olmaktadır. Bu ve benzer durumlar iş yüklerinin zaten fazla olduğunu düşünen okul müdürlerinin muhakkiklik görevlerinin ek bir yük oluşturduğunu düşünmelerine sebep olmakta, bunun sonucunda da hem okul işlerinde hem de inceleme-soruşturma çalışmalarında istenilen verim alınamamaktadır. İnceleme-soruşturma süreçlerinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesinin önünde çeşitli engeller bulunmaktadır. Şikâyetçilerin şikâyetlerinden vazgeçmeleri, adres ve telefon eksikliklerinden dolayı şikâyetçilere ulaşılamaması, tanıkların şikâyet edilenle olan tanışıklığı ve onun aleyhinde konuşmak istememesi sebebiyle bildiklerini söylemekten kaçınması, hakkında soruşturma yapılan kişilerin muhakkikleri tarafı görerek zaman zaman onlara fiiliyata varan tepkiler göstermeleri, bu engellerin en dikkat çekici olanlarıdır.

Belgelere ulaşma konusunda genelde devlet kurumlarında sıkıntı yaşanmamakta iken özel kurumlarda belgenin hiç olmaması, olan belgelerin saklanması, değiştirilmesi, geç verilmesi ve yine kamera görüntülerinin verilmemesi problemleri ile karşılaşmaktadır. Okul müdürlerinin büyük çoğunluğu kurs

seminer tarzında bir eğitim almış olmasına rağmen, bu alanda kendilerini yeterli görmemektedirler. Çok sayıda kanun, yönetmelik vb. ile mahkeme kararlarının olduğu, bunları takip ve tahlil etmenin bir uzmanlık gerektirdiği okul müdürleri tarafından dile getirilmektedir. Bu durum hukuki metinleri yorumlama konusunda uzman olmadıklarını söyleyen okul müdürlerinin soruşturmalarda karar verirken zorlanmalarına sebep olmaktadır. Okul müdürleri tanıdıkları, birlikte aynı ortamlarda buldukları ve çeşitli komisyonlarda birlikte görev yaptıkları meslektaşlarının soruşturmasını yaparken karar verme sürecinde vicdanen zorlanmakta, objektiflik kaygısı yaşamaktadırlar.

Okul müdürlerinin büyük çoğunluğu, bu konuda uzman olmamaları, çok fazla zaman harcamaları, beraber çalıştıkları meslektaşlarını soruşturmak zorunda kalmalarının kendilerini psikolojik olarak yıpratmış gibi gerekçelerle muhakkiklik görevinin okul müdürlerine verilmesini uygun bulmamakta; bununla beraber sayıları az da olsa bazı okul müdürleri de okul müdürlerinin doğrudan eğitim ortamının içinde bulunmasından dolayı müfettişlere göre daha objektif karar verebileceği ve yine muhakkiklik vazifesinin kendilerine tecrübe kazandıracığı gibi gerekçelerle kendilerine bu görevin verilmesini uygun bulmaktadırlar. Araştırmada elde edilen sonuçlardan hareketle inceleme-soruşturma iş ve işlemlerinin daha sağlıklı yürütülmesine katkı sağlamak amacıyla inceleme-soruşturma emri veren makamlar ve işin uygulayıcısı okul müdürleri için aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- Olur'ların hazırlanması sürecinde görevli personelin seçiminde mezuniyet durumu gözetilmeli, mevcut personelin dil ve anlatım bilgisinin yeterlilik düzeyinin artırılması için çalışmalar yapılmalıdır.
- İnceleme-soruşturma dosyalarının bitirilmesi için makul süreler verilmeli, mevcut dosyalar bitirilmeden aynı kişilere yeni dosya verilmemelidir.
- İnceleme-soruşturma görevi verilen okul müdürlerine ilçe içerisinde gerçekleştirilecek diğer kurul, komisyon, tören gibi işlerde görev verilmemesine özen gösterilmelidir.
- İnceleme-soruşturma sürecinde bilgi belgeye ulaşmada güçlük çıkaranlar için yasal yaptırımlar oluşturulmalı ve uymayanlara uygulanmalıdır.
- Mevzuatın sürekli güncel tutulduğu, olası inceleme ve soruşturma konularında mevzuat fihristinin oluşturulduğu, muhakkiklere her konuda rehber olabilecek ve gerektiğinde mail yoluyla destek alabilecek bir web sitesi hazırlanmalıdır.
- Hizmet içi eğitimlerin niteliği artırılmalı, eğitimlerin vaka incelemesi, örnek dosya hazırlama vb. atölye çalışmaları tarzında yapılması sağlanmalıdır.
- İnceleme-soruşturma görevi verilen okul müdürlerine bu görev için ödenek, ek ders vb. maddi bir kaynak tahsis edilmelidir.

- İnceleme-soruşturma görevi verilen okul müdürlerine dosya sürecinde görevli izinli sayılabilecekleri günler ayrılmalı ve bu günlerde yerlerine okuldan birisinin vekâlet etmesi sağlanarak okul müdürlerinin inceleme-soruşturma çalışmasından dolayı okulda bulunamadıkları zamanlarda gelişen durumlardan sorumlu olmaları engellenmeli, böylece okul müdürleri psikolojik olarak rahatlatılmalıdır.

KAYNAKÇA

Akan, D. *Akademisyenlerin İnceleme Soruşturma Görev Zorluklarına İlişkin Görüşleri*. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13(33): 212-226, 2016.

Arıca, M.N. *Memur Suçları ve Soruşturma*. İksan Matbaası, Ankara, 2000.

Arlı, M. ve Nazik, H. *Bilimsel Araştırmaya Giriş*, 3. baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, s. 5, 2004.

Ayvaz, M. *Okul Müdürlerinin Muhakkiklik Görevine İlişkin Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2017.

Başköy, S. *Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun ve Uygulaması*. Anıl Matbaa ve Ciltevi, Ankara, 2000.

Beyhan, A. *İlköğretim Müfettişlerinin Disiplin Soruşturması Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2008.

Bursalıoğlu, Z. *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış*. Pegem Yayınları, Ankara, 2002.

Çelebi, N., Övür, M., Eravcı, F. *Soruşturma Grubunda Görev Yapan İl Eğitim Denetmenlerinin Süreç İçinde Karşılaştıkları Sorunlar*. MCBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 15(1): 30, 2017.

Develioğlu, F. *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Aydın Kitabevi, 17. baskı, s. 666, Ankara, 2000.

Devlet Memurları Kanunu. Kanun No:657, Resmî Gazete 23/07/1965 Sayı:12056, 1965. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.657.pdf> adresinden 24/09/2018 tarihinde indirilmiştir.

Ercan, İ. (2008). *Hâkim ve Savcıların Disiplin Sorumluluğu*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008.

Karagöz, İ. *İnceleme ve Soruşturma Rehberi*, DİB Yayınları, Ankara, 2016.

Karaman, Y. *Eğitim İşgörenlerinin Disiplin Sorunu*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. 27(2): 859-874, 1997.

MEB. *Disiplin Amirleri ve Muhakkikler için Soruşturma Rehberi*. Teftiş Kurulu Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2007.

MEB. *Disiplin Amirleri ve Muhakkikler için Soruşturma Rehberi*. Teftiş Kurulu Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2008.

MEB. *İnceleme Soruşturma ve Ön İnceleme Rehberi*. Teftiş Kurulu Başkanlığı Yay.

MEB. *Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği*, Ankara, 2006.

Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun. (1999), Resmî Gazete 04.12.1999, Kanun No: 4483, Sayı.23896, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4483.pdf>, adresinden 10/09/2018 tarihinde indirilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Tüzüğü. Resmî Gazete, 19/02/1993, Sayı:21501, 1993. <http://tokat.meb.gov.tr/www/dosya-dokumanlar/icerik/11> adresinden 10/08/208 tarihinde indirilmiştir.

Millî Eğitim Temel Kanunu. Kanun No:1739 Resmî Gazete 24/06/1973 Sayı:14574, 1973. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf> adresinden 25/09/2018 tarihinde indirilmiştir.

Özmen, F. ve Şahin, Ş. *İlköğretim Müfettişlerinin Soruşturma Görevini Yerine Getirirken Karşılaştığı Sorunlar*. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 1: 92-109, 2010.

Sami, Ş. *Kamus-ı Türkî*. Alfa Yayınları 1. baskı, s. 1303, 1998.

Sönmez, N. (2002). *Disiplin Hukuku*. Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002.

Taymaz, H. (2002). *Teftiş Kavramlar, İlkeler, Yöntemler*. Pegem-A Yayıncılık, Ankara, 2002.

TDK, *Türkçe Sözlük*. Ankara, s. 1414, 2005.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. Resmî Gazete, 9/11/1982, Sayı:17863(Mükerrer), 1982. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf> adresinden 10/08/208 tarihinde indirilmiştir.

Ünal, A. *Eğitim Kurumlarında Adli ve İdari Soruşturma*. Yargı Yayınevi Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2006.

3-4 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARDA BENLİK KAVRAMI VE EBEVEYN TUTUMLARININ CİNSİYETLER AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Öğr. Gör. Fatma KAYIM
İstanbul Gelişim Üniversitesi
fkayim@gelisim.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-6432-7059>

Doç. Dr. Muhammed AYAZ
İstanbul Doğuş Üniversitesi
mayaz@dogus.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-9715-3809>

ÖZ

Bu araştırmada, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 3-4 yaş arası çocukların ebeveyn tutumları ile benlik kavramları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, İstanbul'da yer alan iki okul öncesi eğitim kurumunda öğrenim gören 60 çocuk ve ebeveynleri ile yürütülmüştür. Araştırmada, sosyodemografik bilgiler Kişisel Bilgi Formu ile, çocukların benlik kavramı Purdue Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği ve ebeveyn tutumları Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARI) ile değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda erkek çocuklarda benlik kavramının kız çocuklara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. PARI Ölçeğinin Demokratik ve Eşitlik alt ölçeği puanları ile benlik kavramı arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Buna karşılık Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme, Aşırı Annelik, Geçimsizlik, Sıkı Disiplin alt ölçeği ile benlik kavramı arasında negatif yönde bir ilişki bulunmuştur. Benlik kavramının, bireyin gelişiminde kritik bir evre olduğu bilinen erken çocukluk döneminde cinsiyetler arasında farklılık gösterdiği ve ebeveyn tutumlarının benlik kavramını etkilediği düşünülmüştür.

Anahtar Kelimeler: *Benlik Kavramı, Benlik Gelişimi, Ebeveyn Tutumu, Erken Çocukluk Dönemi, Cinsiyet*

A COMPARISON BETWEEN 3-4 YEARS OLD CHILDRENS' SELF EFFICACY AND PARENTAL ATTITUDE IN TERMS OF GENDER

ABSTRACT

The purpose of this study is to investigate the relationship between the parental attitude and self-efficacy of kindergarten children. The research is conducted with 60 children aged 3-4, studying at two kindergarten schools in Istanbul, and their parents. While sociodemographic information is evaluated with Personal Information Form, self-efficacy of the children is interpreted with Purdue Self Concept Scale. In addition to this, parental attitudes are tested with Parental Attitude Research Instrument (PARI). According to the research, self-efficacy score of boys are higher than girls. As a result of the analysis, it has been found that there is a positive correlation between the PARI democracy and equality subscale and their self-efficacy. However, there is a negative correlation between the overprotection, marital conflict, rejection of the role of house wife, strictness and authoritarianism with the self- efficacy. It is concluded that the concept of self-efficacy is different between genders in early childhood, which is known to be a critical stage in the development of the individual, and that parental attitudes influence the concept of self-efficacy.

Keywords: *Self Efficacy, Self-Concept Development, Parental Attitude, Early Childhood, Gender*

GİRİŞ

İnsan, varoluşundan bu yana varlığını anlama ve açıklama çabası içinde olmuştur. Bu nedenle benlik kavramı yalnızca psikoloji biliminin merak konusu olmakla sınırlı kalmamış diğer bilimler tarafından da araştırılmaya ve tanımlanmaya çalışılmıştır (Özen, 2012: 267-284). Bireyin tutum, duygu, algı, değer ve davranışlarına ilişkin öz değerlendirmesi olarak tanımlanan benlik kavramını Köknel, kişinin kendisini tanıma ve değerlendirme biçimi olarak ifade etmiş, Lawrence bu kavramı davranışlarımızın ardındaki motivasyon, tepkilerimizin biçimini belirleyen bir güdü olarak ele almıştır (Gander & Gardiner, 1993: 497; Köknel, 1999: 64; Lawrence, 2000: 65). Bu kavram çocukluk döneminden itibaren kişinin çevresindeki insanlarla kurduğu ilişkiler çerçevesinde şekil almakta ve kişinin kendisi ile ilgili değerlendirmelerinin yanı sıra dış dünyaya ilişkin algılarını da etkileyerek insanlarla ilişki kurma biçimine yansımaktadır.

Benlik kavramı zamanla gelişen ve dönüşüme uğrayan yavaş bir süreçtir. Benliğin oluşmasında kişinin bireysel deneyimlerine ilişkin yorumlarının yanı sıra başka

kimselerle kurduğu etkileşimin de büyük bir rolü vardır. Birey büyüyüp geliştikçe, kendi varlığının bilincine vardıkça yaşadığı çevre içindeki varlığından oluşan bir benlik geliştirmeye başlar (Cüceloğlu,1997: 143; Cevher ve Buluş, 2007: 52-64; Piaget, 2004: 36-44). Yaşamın ilk yılları, bireyin dış dünya aracılığıyla kendisini tanıması ve kendisi ile ilgili bir algı oluşturmaya başlaması açısından oldukça önemlidir. Erken çocukluk döneminde ebeveynlerin çocukların dış dünya temsili olduğu düşünüldüğünde, benlik kavramı yetişkinlerin çocuğa yönelttikleri tutumların bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumun bir sonucu olarak koşulsuz sevgi ortamında büyümenin çocuğun güçlü ve olumlu bir benlik kavramı geliştirmesini sağlayabileceği gibi ebeveynleri tarafından itici ve reddedici tutumlara maruz kalan çocukların değersizlik inançlarının artabileceği belirlenmiştir (Yavuzer, 2007: 26-28; Cüceloğlu, 2008: 347-400; Cevher ve Buluş, 2007: 64). Hoşgörülü ve demokratik evlerde büyüyen çocukların arkadaşlarıyla ilişkilerinde daha etkin, girişken, yaratıcı fikirler öne sürebilen, fikirlerini serbestçe söyleme eğiliminde olan, kendisini düzenleme ve denetleme becerisine de yaştlarına göre daha erken yaşta sahip olduğu saptanmıştır. Buna karşılık katı ve otoriter bir disiplin yöntemi uygulanan ya da eğitim yöntemleri tutarsızlık ve değişkenlik gösteren ailelerde büyüyen çocukların ise kurallara uyum sağlamakta zorlanma ve saldırganlık gösterme gibi yollarla kendilerini kabul ettirmeye çalıştıkları ve kendi iç dünyalarını açıklamakta zorluk yaşadıkları ortaya çıkmıştır (Yavuzer, 2006: 130-138). Bandura ise benlik kavramı yüksek insanların hayatlarındaki çeşitli zorluklarla daha iyi başa çıkabildiklerini, bununla birlikte bu kişilerin başarılı olacaklarına dair inançlarının benlik kavramı düşük olan kişilere göre daha yüksek olduğunu ifade etmiştir (Bandura, 1982: 114-131). Başka bir ifadeyle, benlik kavramının bireyin kendilik değerine ve yetkinlik inancına olan etkisi yalnızca çocukluk dönemini kapsamakla sınırlı kalmayarak bireyin yetişkinlik hayatında da etkisini devam ettirmektedir.

Ülkemizde gerçekleştirilen araştırmalar da yurtdışında yapılan çalışmaları destekler nitelik taşımaktadır. Yapılan çalışmalar incelendiğinde ebeveyn tutumunun çocuğun benlik kavramının gelişiminde göz ardı edilmemesi gereken bir etkiye sahip olduğu ortaya konmuştur. Aktaş'ın 9. sınıfta öğrenim gören öğrenciler ile gerçekleştirdiği çalışmanın sonucunda, lise öğrencilerinde algılanan demokratik anne baba tutum puanları arttıkça benlik saygılarının arttığı, algılanan koruyucu ve otoriter anne baba tutum puanları arttıkça ise benlik saygılarının azaldığı belirlenmiştir. (Aktaş, 2011: 84). Filiz ve Yaprak'ın birlikte yürütmüş olduğu araştırmanın sonucunda ise benlik kavramı yüksek 671 öğrencinin %3.7 otoriter, %19 koruyucu, %5.5 ilgisiz ve %71.7 demokratik ebeveyn tutumuna sahip olduğu saptanmıştır (Filiz ve Yaprak, 2009: 201-205). Benlik kavramını etkileyen faktörlerin incelendiği bir diğer çalışmada ise anneden algılanan davranışsal kontrolün ergenlerin benlik kavramını artırdığı,

buna karşılık psikolojik kontrolün benlik kavramını olumsuz yönde etkilediği bildirilmiştir (Kındap vd. 2008: 98-104). Farklı araştırmalar da aile ortamındaki birlik ve beraberliğin çocukların öz saygı, öz yeterlilik ve benlik kavramlarını olumlu yönde etkilediği, aile ortamındaki denetimin ise çocukların öz saygı, öz yeterlilik ve benlik kavramlarını olumsuz yönde etkilediği belirlenmiştir (Yazıcı ve Taştepe, 2013: 103-108). Yapılan çalışmaların ortak bir sonucu olarak, çocuğun kontrol algısını destekleyen ve arttıran ebeveyn tutumlarının benlik kavramını ve yeterlilik inancını artırdığı, buna karşılık çocuğun kendisini tanımasına izin verilmediği ve üzerinde kontrol geliştirilmeye çalışıldığı aşırı otoriter ve baskıcı ebeveyn tutumlarının çocuğun benlik kavramını olumsuz yönde etkilediği görülmüştür.

Cinsiyetin benlik kavramı üzerindeki etkisi ile ilgili alanyazını incelendiğinde, kız ve erkek çocuklara uygulanan öz yeterlilik ölçekleri sonucunda erkeklerin kızlardan anlamlı bir oranda daha yüksek öz yeterlilik puanı aldıkları, erkeklerin becerilerini abartılı bir şekilde algıladığı, buna karşılık kızların becerilerini küçümsediği belirlenmiştir (Ponsoda vd., 2008: 218-222; Furnham vd., 2001: 107-110). Bir diğer deyişle algılanan cinsiyet rollerinin çocukluktan itibaren bireyin kendisi ile ilgili değerlendirmesinde belirleyici etkenlerden birisi olduğu, bu etkinin kız çocuklarının kendi becerilerini tanımlamasına olumsuz yönde katkı yaparken erkek çocuklarının geliştirmesi gereken becerilerini tanımakta güçlük çektiği saptanmıştır.

Yazın incelendiğinde ebeveyn tutumu ile çocukların benlik kavramları arasındaki ilişki üzerine birçok araştırmanın yapılmış olduğu, ancak bu araştırmaların pek çoğunun okul çağı ve ergenlik dönemine yönelik olduğu, okul öncesi gruba yönelik çalışmaların kısıtlı kaldığı saptanmıştır. Bu çalışmada, 3-4 yaş grubu çocukların benlik kavramlarının cinsiyet açısından karşılaştırılması ve ebeveyn tutumlarının çocukların benlik kavramı ile ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Çalışmaya, İstanbul ili Başakşehir ilçesinde yer alan iki farklı okul öncesi özel eğitim kurumunda öğrenim gören 3-4 yaş grubundaki 33'ü kız 27'si erkek olmak üzere toplam 60 öğrenci ve ebeveynleri alınmıştır. Fiziksel ya da ruhsal hastalıklar nedeniyle özürü sağlıklarını raporları olan çocuklar çalışmaya alınmamıştır. Araştırmada, Sosyodemografik Bilgi Formu, Purdue Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği ve Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği olmak üzere toplam üç ölçme aracı kullanılmıştır.

Araştırmaya katılan çocukların yaşı, cinsiyeti, anne-babanın eğitim seviyesi, anne-babanın yaşı, birliktelik durumları, yakınlık durumları, ailedeki çocuk sayısı, ailede kaçınıcı çocuk oldukları gibi bilgilerin yer aldığı Sosyodemografik Bilgi Formu çalışmacılar tarafından geliştirilmiştir. Araştırmada, katılımcıların benlik algıları 1974 yılında Cicirelli tarafından geliştirilen Purdue Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği ile değerlendirilmiştir. Ölçekte toplam 40 madde yer almakta ve her bir maddede 2 adet resim bulunmaktadır. Bütün maddelerde olumlu olan resim 1, olumsuz olan ise 0 olarak puanlanarak çocuğun benlik kavramı puanı elde edilmektedir (Cicirelli, 1974). Testin Türkçe geçerlilik güvenirlik çalışması ise 2010 yılında Özlem Sarıca tarafından yapılmıştır. Ölçeğin güvenirliğine yönelik yapılan analizlerin sonucunda Spearman Brown ve Guttman iç tutarlılık katsayısı (.79) bulunmuştur (Sarıca, 2010: 83-84). Araştırmada, annelerin çocuk yetiştirme tutumları ise Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği aracılığı ile belirlenmiştir. Bu ölçek Schaffer ve Bell tarafından 1958 yılında geliştirilmiş, ölçeğin Türkçe geçerlilik güvenirlik çalışması ise Le Compte ve Özer tarafından 1978 yılında yapılmıştır. Yapılan geçerlilik güvenirlik çalışmaları sonucunda ölçeğin orijinalini oluşturan 115 maddenin geçerlik ve anlaşılabilirliği yüksek 60 madde seçilerek 5 alt boyuttan meydana gelen ölçek oluşturulmuştur. Bu alt ölçekler aşırı annelik, demokratik tutum ve eşitlik tanıma, ev kadınlığı rolünü reddetme, geçimsizlik ve sıkı disiplindir. Aşırı annelik alt boyutunda 16 madde, ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyutunda 13, geçimsizlik alt boyutunda 6, sıkı disiplin alt boyutunda ise 16 madde bulunmaktadır (Schaffer ve Bell, 1958: 350-361; Le Compte ve Özer, 1978: 5-8). Bu alt boyutlardan yüksek puan almak, olumsuz olarak değerlendirilmektedir. Demokratik tutum ve eşitlik tanıma alt boyutu ise 9 maddeden oluşmaktadır. Yalnızca bu alt boyuttan yüksek puan alınması olumlu olarak değerlendirilmektedir. Ölçek boyutlarındaki maddeler karışık olarak yer almaktadır. Maddeler olumlu veya olumsuz ifadeler şeklindedir ve dördümlü likert tipi bir ölçektir (Öner, 2008: 884-886). Purdue Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği, araştırmacılar tarafından çocuklar ile gerçekleştirilen yüz yüze görüşmeler ile uygulanmış; Sosyodemografik Bilgi Formu ve Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği araştırmaya dahil edilen çocukların anneleri tarafından doldurulmuştur.

İŞLEM

Çalışmanın yürütüldüğü eğitim kurumlarına devam eden 3-4 yaş grubundaki toplam 81 çocuğun ebeveynine çocuklarını eğitim kurumlarına bıraktıklarında yapılması planlanan araştırma ile ilgili bilgi verilmiştir. Çalışmaya katılmayı kabul eden 67 çocuğun ebeveyninden bilgi alınarak Sosyodemografik Bilgi Formu doldurulmuştur. Çocukların annelerinin doldurması amacıyla Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği verilmiştir. Ölçekleri uygun şekilde doldurulan

65 çocuğa çalışmacılar tarafından Purdue Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği uygulanmıştır. Ölçeğin uygulanmasına uyum sağlayamayan 5 çocuk çalışmadan çıkarılmıştır. Araştırma, katılımcıların zihinsel olarak aktif olduğu saatlerde yürütülmüştür. Her bir uygulama ortalama 20-25 dakika sürmüştür. Çalışmanın istatistiksel analizlerinde 60 katılımcının verileri değerlendirilmiştir.

Veri toplama araçlarından elde edilen veriler SPSS 17.0 istatistik programı ile analiz edilmiştir. Ölçek puanların çocukların cinsiyet gruplamasına göre normal dağılım gösterip göstermediği belirlemek amacıyla öncelikli olarak Kolmogorov-Smirnov testi uygulanmış, elde edilen sonuçlara bağlı olarak uygun istatistiksel analizler gerçekleştirilmiştir. İstatistik analizlerde, yüzde ve frekans dağılımı için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı testi kullanılmıştır. Bağımsız grupların ortalamalarını karşılaştırmak için ise Bağımsız Örneklem T testi uygulanmıştır. Tüm istatistiksel hesaplamalarda anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Öğrencilerin demografik özelliklerine ilişkin frekans ve yüzde hesapları Tablo 1'de gösterilmektedir. Araştırmanın örneklemini oluşturan çocukların %56,7'ü 3 yaşında ve %43,3'ü 4 yaşındadır. Bu öğrencilerin %55'i kız ve %45'i erkektir. Öğrencilerin annelerin %75'i ve babaların %83,3'ü üniversite mezunudur. Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerin %96,7'si, babaların %86,7'si 26-40 yaş grubunda yer almaktadır. Öğrencilerin %90'nının anne-babası birlikteyken %10'u boşanmış veya ayrı yaşamaktadır. Ailedeki çocuk sayısına bakıldığında, öğrencilerin %41,7'si ailede tek çocukken, %56,7'sinde iki çocuk ve sadece %1,7'sinde 3 çocuk olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan çocukların %71,7'si ailede ilk çocuk, %26,7'si ikinci çocuk ve %1,7'si üçüncü çocuktur. Ayrıca araştırmaya katılan tüm çocukların anne-babaları hayatta olup ailelerinde bir kayıp durumu yaşanmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 1: Öğrencilerin demografik özelliklerine ilişkin frekans ve yüzde hesapları

Değişken	Grup	F	%
Çocuğun yaşı	3 yaş	34	56,7
	4 yaş	26	43,3
Cinsiyeti	Kız	33	55
	Erkek	27	45
Babanın eğitim durumu	Ortaokul	2	3,3
	Lise	7	11,7
	Üniversite	45	75
	Yüksek	6	10
	L./Doktora	6	10
Babanın yaşı	25 ve altı	4	6,7
	26-40	52	86,7
	41 ve üstü	4	6,7
Annenin eğitim durumu	İlkokul	1	1,7
	Ortaokul	2	3,3
	Lise	7	11,7
	Üniversite	50	83,3
Annenin yaşı	25 ve altı	2	3,3
	26 ve üzeri	58	96,7
Anne-babanın birliktelik durumu	Birlikte	54	90
	Boşanmış/ayrı	6	10
Çocuk sayısı	Tek çocuk	25	41,7
	2 kardeş	34	56,7
	3 kardeş	1	1,7
Ailenin çocuğu kaçınıcı	İlk	43	71,7
	İkinci	16	26,7
	Üçüncü	1	1,7

Purdue Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği ve Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği alt ölçeklerinin cinsiyet değişkenine göre normallik varsayımını karşıladığı yapılan Kolmogorov- Simirnov testi sonucunda belirlenmiştir ($p > .05$). Elde edilen sonuca bağlı olarak benlik kavramı düzeylerinin cinsiyete göre değişkenlik gösterip göstermediğini bulabilmek için İki Bağımsız Örneklem t Testi kullanılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2: Çocukların benlik kavramı düzeylerinin cinsiyetlere göre karşılaştırılması

Ölçek	Cinsiyet	Betimsel İstatistikler				T-test	
		N	\bar{X}	Ss	s_h	T	Sd P
Benlik Kavramı	Kız	33	33,58	5,1	0,89	2,71	58 0,009*
	Erkek	27	36,56	2,86	0,55		

*Fark $p < .05$ düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 2’de belirtildiği gibi, çocukların benlik kavramına ilişkin algılarının cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde farklılaştığı ve bu farkın erkek öğrenciler lehine olduğu bulunmuştur [$t_{(58)}=2,71$; $p < ,05$]. Öğrencilerin ortalama puanları incelendiğinde, erkek çocukların benlik kavramı ortalamalarının kız çocuklarından daha yüksek olduğu saptanmıştır ($\bar{X}_{Kız}=33,58$; $\bar{X}_{Erkek}=36,56$).

Tablo 3: Çocukların anne baba tutumları ile benlik kavramı arasındaki ilişki

Alt Ölçek		Benlik Kavramı
Aşırı annelik	R	-0,648**
	P	<0,001
Demokratik tutum ve eşitlik tanıma	R	0,714**
	P	<0,001
Ev kadınılığı rolünü reddetme	R	-0,282**
	P	0,002
Geçimsizlik	R	-0,285*
	P	0,027
Sıkı disiplin	R	-0,279*
	P	0,031

($n=60$)

**İlişki (korelasyon) 0,01 düzeyinde anlamlıdır.

*İlişki (korelasyon) 0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 3'te belirtildiği gibi Purdue Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği ile Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu alt ölçekleri arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı Testi'nden yararlanılmıştır. Bu testin sonucunda Benlik Kavramı puanları ile tüm Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu alt ölçekleri puanlarının arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu ilişki, Benlik Kavramı ve Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma alt ölçeği arasında pozitif yöndedir ($r=0,714$; $p<0,01$). Buna karşılık, Aşırı Annelik ($r=-0,648$; $p<0,01$), Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme ($r=-0,282$; $p<0,01$), Geçimsizlik ($r=-0,285$; $p<0,05$) ve Sıkı Disiplin ($r=-0,279$; $p<0,05$) alt ölçek puanları ile benlik kavramı puanları arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

TARTIŞMA

Bu çalışmada, 3-4 yaş grubu çocukların benlik kavramına ilişkin algılarının cinsiyete göre farklılıkları çalışılmıştır. Ayrıca ebeveyn tutumlarının çocukların benlik kavramları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Erken çocukluk dönemi, benlik kavramı gelişiminde oldukça önemli bir evredir. Olumlu bir benlik kavramı çocukların sosyal, akademik ve davranışsal gelişimi için gereklidir. Bu nedenledir ki benlik kavramı ile çeşitli değişkenlerin ilişkisi yazında pek çok kez incelenmiştir. Benlik kavramının cinsiyet açısından karşılaştırıldığı çalışmalar incelendiğinde sonuçların tartışmalı olduğu görülmektedir. Bazı çalışmalarda cinsiyet açısından belirgin farklılık bulunmazken (Ogelman ve Topaloğlu, 2014: 246- 255; Ogelman vd., 2013: 433-436), erkeklerde (Aşçı, 2004: 43-47; Aypay, 2010: 123-127) ve kızlarda (Gizir ve Baran, 2003: 120-127) benlik kavramını daha yüksek bulan çalışmalar vardır.

Benlik kavramı gelişirken kültürel özelliklerin ve çocukların yetiştirilme biçimlerinin önemli olduğu birçok çalışmada bildirilmektedir (Cooper ve Denner, 1998: 564-568; Endendijk vd., 2016: 15-23). Son dönemlerde yapılan çalışmalarda benlik kavramının cinsiyete göre anlamlı bir şekilde değişmemesinin nedeninin ise ebeveynlerin disiplin biçimlerinin biyolojik cinsiyete göre farklılaşmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir (Zastrow, 2016: 596). Çalışmamızda erkek çocuklarda benlik kavramı daha yüksek bulunmuştur. Fakat bu durumun nedenini açıklayacak yeterli sosyodemografik değişken değerlendirilmemiştir. Ancak erkek çocuklardaki benlik kavramı yüksekliğinin ebeveyn tutumlarının cinsiyete göre farklılaşmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Benlik gelişimi okul öncesi dönemde başlamasına karşın etkisi diğer gelişim aşamalarında da devam etmektedir. Dolayısıyla olumsuz benlik gelişimi yaşamın farklı dönemlerinde farklı etkilere neden olabilmektedir. Benlik gelişiminin kendilik değeri ile yakından ilişkili olduğu göz önünde bulundurulduğunda

olumsuz benlik gelişiminin ergenlik döneminde depresyon ve öz kıyım girişimlerini arttırdığını ortaya koyan çalışma sonuçları beklentiler ile uygunluk göstermektedir (Kocayörük, 2012: 28-31; Özcan vd., 2013: 109-111; Çivitçi, 2010: 145-149). Bu sonuçlar ışığında benlik kavramına yönelik değerlendirme ve bu açıdan risk altındaki çocuklara yönelik önlemlerin okul öncesi dönemden itibaren alınmaya başlanmasının gerektiğini düşündürmektedir. Ebeveyn tutumları ilk toplumsal ilişki temsilleri olması açısından çocukların gelişimde belirleyici bir rol oynamaktadır. Farklı yaş gruplarında ebeveyn tutumu ve benlik kavramı arasındaki ilişkinin incelendiği birçok çalışmada, demokratik tutum sergileyen ebeveynlerin çocuklarının benlik kavramının olumlu yönde geliştiği (Musağaoğlu ve Güre, 2005: 86-90; Yazıcı ve Taştepe, 2013: 101-106; Özen, 2009: 31-35; Kocayörük, 2012: 28-31), buna karşılık ihmalkâr, reddedici ve aşırı otoriter tutum gösteren ebeveynlerin çocuklarının benlik kavramı gelişimini olumsuz yönde etkilediği belirlenmiştir (Niditch ve Varela, 2012: 27-31; Warash ve Markstrom, 2001: 489-492; Brodski ve Hutz, 2012: 265-270; Nishikawa, Sundbom ve Hagglof, 2010: 60-64). Ortaya konulan bu etki yaşamın birçok farklı alanında kendini göstermekte, bireyin duyguları, görüşleri tutum ve davranışlarına yansıtıldığı görülmektedir.

Çalışmamızın sonuçları, 3-4 yaş grubundaki çocuklarda da ebeveyn tutumları ile benlik kavramı arasındaki ilişkinin önemine dikkat çekmektedir. Demokratik ebeveyn tutumlarının çocukların benlik kavramları üzerinde olumlu bir etkisinin olduğu belirlenmiştir. Benlik kavramı üzerine ebeveyn tutumunun etkisini değerlendiren ve farklı yaş gruplarında yapılan çalışmalarla benzer şekilde 3-4 yaş grubu çocuklarda ev kadınlığı rolünü reddetme, aşırı annelik, geçimsizlik ve sıkı disiplinin çocukların benlik kavramını olumsuz etkilediği saptanmıştır. Çalışmamızın sonuçları, ebeveyn tutumlarının küçük yaşlardan itibaren çocukların benlik kavramını etkilemeye başladığını ve bu etkilerin 3-4 yaş grubunda da görünür hale geldiğini düşündürmektedir.

SONUÇ

Kişinin kendisi ile ilgili değerlendirmesi olarak tanımlanan benlik kavramı, doğum ile birlikte gelişmeye başlayarak yaşamın ilerleyen dönemlerinde de değişmeye devam eder. Olumlu bir benlik kavramı çocukların sosyal, akademik ve davranışsal gelişiminin sağlıklı bir biçimde gerçekleşmesi için gereklidir. Bu nedenle benlik gelişiminde etkili olan faktörleri belirlemek oldukça önemlidir. Bu faktörler arasında en önemlilerinden biri ise ebeveynlerin çocuk yetiştirmede izlediği yoldur. Henüz kendisini tanıma ve ayrı bir varlık olarak anlamlandırma sürecinde olan çocuğun ebeveynleri ile kurduğu etkileşim, onun ev içerisindeki konumunu belirleyeceği gibi, kendisi ile ilgili düşünce ve algısını da etkileyecektir. Alanyazını incelendiğinde ebeveyn tutumlarının benlik kavramı gelişimi

üzerindeki etkisi pek çok kuramcı tarafından ortaya konulmuş olmasına karşın erken çocukluk dönemini kapsayan araştırmaların sınırlı olduğu görülmüştür. Bu nedenle yapılan araştırmada, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 3-4 yaş arası çocukların ebeveyn tutumları ile benlik kavramları arasındaki ilişki cinsiyetler arasındaki farklılıkları da ele alarak incelenmeye çalışılmıştır.

Araştırma sonucunda, benlik kavramı ve ebeveyn tutumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Ebeveyn tutumları Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme, Aşırı Annelik, Geçimsizlik, Sıkı Disiplin, Demokratik ve Eşitlik boyutlarında incelenmiştir. Söz konusu ilişkiler incelendiğinde Demokratik ve Eşitlik tutum ile benlik kavramı arasında pozitif, Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme, Aşırı Annelik, Geçimsizlik ve Sıkı Disiplin tutumları ile benlik kavramı arasında negatif yönde bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar ebeveyn tutumlarının benlik algısını üzerindeki etkisini değerlendiren farklı yaş grupları ile yapılmış çalışmalar ile benzer sonuç göstermiştir. Çalışmamızın sonuçları, ebeveyn tutumlarının küçük yaşlardan itibaren çocuklarının benlik kavramını etkilemeye başladığını ve bu etkilerin 3-4 yaş grubunda da görünür hale geldiğini düşündürmüştür. Araştırmada elde edilen bir diğer sonuç ise benlik kavramının cinsiyetler açısından değişkenlik gösterdiğine, bu değişikliğin erkeklerin lehine olduğuna ilişkindir. Bu bulguyu açıklayacak yeterli sosyodemografik değişkenler çalışmada değerlendirilmemiş olsa da, erkek çocuklardaki benlik kavramı yüksekliğinin ebeveyn tutumlarının cinsiyete göre farklılaşmasından kaynaklanabileceği düşünülmüştür. Araştırma bulguları değerlendirildiğinde benlik kavramının, bireyin gelişiminde kritik bir evre olduğu bilinen erken çocukluk döneminde, cinsiyetler arasında farklılık gösterdiği ve ebeveyn tutumlarının benlik kavramını etkilediği düşünülmüştür.

KAYNAKÇA

Aktaş, S. 9. *Sınıfta Anne Baba Tutumları ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi/ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, s. 84, 2011.

Aşçı, H. *Fiziksel Benlik Algısının Cinsiyete ve Fiziksel Aktivite Düzeyine Göre Karşılaştırılması*. Spor Bilimleri Dergisi, 15(1): 43-47, 2004.

Aypay, A. *Genel Öz Yeterlik Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlama Çalışması*. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 11 (2): 123-127, 2010.

Bandura, A. *Self-Efficacy Mechanism in Human Agency*. Amerikan Psychologist, 37(2): 122-147, 1982.

Brodski, S.K. & Hutz, C.S. *The Repercussions of Emotional Abuse and Parenting Styles on Self-Esteem, Subjective Well-Being: A Retrospective Study with University Students in Brazil*. Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma, 21: 265-270, 2012.

Cevher, F.N. & Buluş, M. *Benlik Kavramı ve Benlik Saygısı: Önemi ve Geliştirilmesi*. Akademik Dizayn, 2: 52-64, 2007.

Cicirelli, V.G. *Purdue Self-Concept Scale for Preschool Children*. West Lafayette, Purdue University, 1974.

Cooper, C.R. & Denner, J. *Theories Linking Culture and Psychology: Universal and Community-Specific Processes*. Annual Review of Psychology, 49: 564-568, 1998.

Cüceloğlu, D. *İnsan ve Davranış: Psikolojinin Temel Kavramları*. 14. baskı. Remzi Kitapevi, İstanbul, s. 347-400, 2008.

Cüceloğlu, D. *İçimizdeki Çocuk*. 17. baskı. Remzi Kitabevi, İstanbul, s. 143, 1997.

Çivitçi, A. *Moderator Role of Self-Esteem On The Relationship Between Life Satisfaction and Depression in Early Adolescents*. Emotional & Behavioural Difficulties, 15(2): 145-149, 2010.

Endendijk, J.J., Groeneveld, M.G., Kranenburg, M.J. & Mesman, J. *Gender-Differentiated Parenting Revisited: Meta-Analysis Reveals Very Few Differences in Parental Control of Boys and Girls*. Plos One, 11(7):15-23, 2016. doi: 10.7910/DVN/P6X6XC

Filiz, Z. & Yaprak, B. *Diskriminant Analiziyle Anne Baba Tutumlarının Sınıflandırılmasına İlişkin Bir Uygulama*. Eğitimde Kuram ve Uygulama. 5(2): 195-209, 2007.

Furnham, A., Hosoe, T. & Tang, T. *Male Hubris and Female Humility? A Crosscultural Study of Ratings of Self, Parental, and Sibling Multiple Intelligence in America, Britain and Japan*. Intelligence, 30 (1): 101-115, 2001.

Gander, M.J. & Gardiner, H.W. (Ed.). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, 4. baskı. İmge, Ankara, s. 497, 2001.

Gizir, Z. & Baran, G. *Anaokuluna Devam Eden 4-5 Yaş Çocuklarında Sosyal Davranışların Gelişimi ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2(25):120-127, 2003.

Kındap, Y., Sayıl, M. & Kumru, A. *Anneden Algılanan Kontrolün Niteliği ile Ergenin Psikososyal Uyum ve Arkadaşlıkları Arasındaki İlişkiler: Benlik Değerinin Aracı Rolü*. Türk Psikoloji Dergisi, 23 (61): 92-107, 2008.

Kocayörük, E. *Öz-Belirleme Kuramı Açısından Ergenlerin Anne Baba Algısı ile Duyuşsal İyi Oluşları Arasındaki İlişki*. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 4(37): 28-31, 2012.

Köknel, Ö. *Kaygıdan Mutluluğa Kişilik*. 15 baskı. Akdeniz, s. 64, 1999.

Lawrence, Denis, *“Building Self-esteem With Adult Learners”*, Paul Chapman Publishing, 1. Publishhed, London, Great Britain, s.65, 2000.

Le Compte, G., Le Compte, A. & Özer, S. (1978). *Üç Sosyoekonomik Düzeyde Ankaralı Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları: Bir ölçek uyarlaması*. Türk Psikoloji Dergisi, 1(1): 5-8.

Musaağaoğlu, C. & Güre, A. *Ergenlerde Davranışsal Özerklik ile Algılanan Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkiler*. Türk Psikoloji Dergisi, 20(55): 86-90, 2005.

Niditch, L.A., & Varela, R.E. *Perceptions of Parenting, Emotional Self-Efficacy and Anxiety in Youth: Test of a Mediational Model*. Child and Youth Care Forum, 41: 27-31, 2012. doi: 10.1007/s10566-011-9150-x

Nishikawa, S., Sundbom, E. & Hagglof, B. *Influence of Perceived Parental Rearing on Adolescent Self-Concept and Internalizing and Externalizing Problems in Japan*. Journal of Child and Family Studies, 19: 60-64, 2010. doi: 10.1007/s1026-009-9281-y

Ogelman, H.G., Topaloğlu, Z.Ç. *4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal Yetkinlik, Saldırganlık, Kaygı Düzeyleri ile Anne-Babalarının Ebeveyn Özyeterliği Algısı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 14(1): 246-255, 2014.

Ogelman, H.G., Seçer, Z. & Önder, A. *Analyzing Perspective Taking Skills of 5- to 6-Year-Old Preschool Children in Relation to Their Self-Perception and Gender*. Journal of Research in Childhood Education, 27: 433-436, 2013. doi: 10.1080/02568543.2013.822951

Öner, N. *Türkiye’de Kullanılan Psikolojik Testler*. 2. baskı. Boğaziçi, İstanbul, s. 884-886, 2008.

Özcan, H., Subaşı, B., Budak, B., Çelik, B.M., Gürel., Ş.C. & Yıldız, M. *Ergenlik ve Genç Yetişkinlik Dönemindeki Kadınlarda Benlik Saygısı. Sosyal Görünüş Kaygısı, Depresyon ve Anksiyete İlişkisi*. Journal of Mood Disorders, 3(3): 109-111, 2013. doi: 10.5455/jmood.20130507015148

Özen, D. Ş. *Ergenlerde Anneden Algılanan Kabul/İlgi ile Benlik-Algısı Arasındaki İlişki: Babadan Algılanan Kabul/İlginin Aracı Rolü*. Türk Psikoloji Yazıları, 12(24): 31-35, 2009.

Özen, Y. *Varoluşçu Felsefeden Varoluşçu Psikolojiye (Birbirlerini Sürekli Yanlış Anlayanların Ontolojik Bütünlüğü)*. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi, 5: 267-286, 2012.

Piaget, J. *Çocukta Zihinsel Gelişim*. 2. baskı. (Hüseyin Portakal Çev.). Cem Psikoloji, İstanbul, s. 36-44, 2004.

Ponsodo, V., Abad, F.J., Francis, L.J. & Hills, P.R. *Gender Differences in the Coopersmith Self-Esteem Inventory*. Journal of Individual Differences, 29: 217-222, 2008. doi:10.1027/1614-0001.4.217

Sarıca, Ö. (2010). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 5 ve 6 Yaş Grubu Çocuklarının Benlik Kavramlarının Çeşitli SosyoDemografik Değişkenlere Göre İncelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Maltepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 83-84, 2010.

Schafer, E.S. & Bell, R.Q. *Development of A Parental Attitude Research Instrument*. Child Development, 29: 350-361, 1958.

Warash, B.G. & Markstrom, C.A. *Parental Perception of Parenting Styles in Relation to Academic Self-Esteem of Preschoolers*. Child Development and Family Studies. 121(3): 489- 492, 2001.

Yavuzer, H. *Çocuk Psikolojisi*. 29. baskı. Remzi Kitapevi, Ankara, s. 130-138, 2006.

Yavuzer, H. *Çocuğu Tanımak ve Anlamak*. 6. baskı. Remzi, İstanbul. 26-28, 2007.

Yazıcı, Z. & Taştepe, T. *Ebeveynlerin Aile Ortamı Algısı ile Çocukların Benlik Algısı Arasındaki İlişki*. International Journal of Human Science, 10(2): 101-106, 2013.

Zastrow, C. (Ed.) *Sosyal Hizmete Giriş*. 4. baskı. (Aslıhan Aykara vd. Çev.). Nika, Ankara, s. 596, 2016.

TÜRKİYE’DE AZ TEHLİKELİ VE TEHLİKELİ İŞ YERLERİNDE “AŞIRI İŞ YÜKÜ” ALGISI

Emre KURANOĞLU
İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul
emrekuranoglu@stu.aydin.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-6500-3259>

Prof. Dr. Hasan SAYGIN
İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul
hasansaygin@aydin.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0003-2479-7635>

ÖZ

Günümüzde mobbing davranışına dair çalışmaların sayısı hızla artmaktadır. NAQ-TR (Olumsuz Davranışlar Anketi Türkçe) ölçeğinin faktörlerinden biri olan “aşırı iş yükü”, tıpkı diğer mobbing davranışları gibi çalışanlar üzerinde olumsuz etkilere sebep olmaktadır ve gündelik hayatta pek çok çalışanın aşırı iş yükünden şikayetçi olduklarını duymak mümkündür. Bu araştırmada, katılımcıların “aşırı iş yükü” davranışı konusundaki farkındalıkları NAQ-TR ve PHQ-9 (Hasta Sağlık Anketi 9) bağlamında incelenmektedir. Türkiye’de az tehlikeli ve tehlikeli iş yerlerinde çalışanlarla yürütülen üç aşamalı anketle katılımcıların anket sorularına verdikleri yanıtlar arasındaki tutarlılık ilişkisi analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Mobbing, NAQ-TR, Aşırı İş Yükü*

THE PERCEPTION OF “WORK OVERLOAD” AT LESS DANGEROUS AND DANGEROUS WORKPLACES IN TURKEY

ABSTRACT

Nowadays the researches regarding mobbing behavior increases more and more. “Work overload” which is one of the factors of NAQ-TR (Negative Acts Questionnaire Turkish), causes negative effects on workers such as other mobbing behaviors and it is possible to hear many workers complaining about work overload. With this research, the awareness of the participants about “Work overload” had been examined in terms of NAQ-TR and PHQ-9 (Patient Health Questionnaire 9). The main focus was the consistency between the answers of participants to the items of the three phased survey.

Keywords: Mobbing, NAQ-TR, Work Overload

GİRİŞ

Bireysel hakların farkına varılması ve tanınmasıyla günümüzde kişiler içinde buldukları ortamları daha derinlemesine sorgulamaktadırlar. Kaba bir hesaplama ile, tam zamanlı çalışan bir kişi günde 8 saatten, haftada 40 saatini iş yerinde geçirmektedir. Çalışanların çoğu bu 40 saat boyunca mevki olarak astı, üstü ve dengiyle iletişim halindedir. İş yerlerinde geleneksel sebeplerden ötürü doğal sayılan, görmezden gelinen ve bazen saklanan birtakım olumsuz davranışlar mevcuttur. Psikolojik ve fiziksel zararları olan bu davranışların çalışanlar tarafından çoğu kez normal sayılması, yakın zamana kadar olağan bir durumdu. Ancak mobbing kavramının tanınması, farkındalığının artması bu durumu değiştirmeye başladı.

Mobbing davranışı ve mobbing kavramı, iş yerinde geçirilen süre boyunca, iletişim içerisinde bulunan insanların çeşitli sebeplerle zorbalığına maruz kalma veya insanlara zorbalıkta bulunma eylemidir. Çalışanların mobbing davranışını gözardı etmesi veya doğru tanımlamaması, bu davranışa yeterince karşı duramayacakları anlamına gelebilir. Daha sağlıklı iş ortamları için mobbing farkındalığı önemlidir.

Bu araştırma Türkiye’deki mobbing farkındalığının hangi seviyede olduğunu ölçmek amacıyla yapılmıştır. Herkesin karşılaşabileceği mobbing öğelerinden biri “aşırı iş yükü”dür. Günlük hayatta çoğu kişinin aşırı iş yüküne maruz kaldığını duymak mümkündür. Gitgide popülerleşen mobbing kavramı, bir diğer popüler mobbing öğesi olan aşırı iş yükü bağlamında incelenmektedir.

MOBBİNG'İN TANIMI

Mobbing terimi köken olarak İngilizce mob kelimesinden türetilmiştir. Mob kelimesi ise Latince'de kararsız kalabalık anlamına gelen "mobile vulgus" kelimelerinden türetilmiştir. Bir kalabalığın kanunsuz bir şiddete dahil olması durumudur (Tınaz, 2006: 3-28). Bir etolog olan Konrad Lorenz'in kullanımına göre mobbing etolojide küçük hayvanların oluşturdukları grupların daha büyük hayvanları hedef alan saldırılarına verilen addır. 1972 yılında Heinemann, Lorenz'in 1968 yılındaki çalışmasından yola çıkarak, bir grup çocuğun tek bir çocuğu okul düzeninde kurban haline getirmesi ve yıkıcı davranışlarda bulunması durumunu tanımlamak için mobbing terimini kullanmıştır (Einarsen vd., 2003: 3-6). Heinz Leymann, Heinemann'ın okul ortamındaki çocukların davranışı için kullandığı mobbing terimini, anlamsal açıdan iş ortamında gözlemlendiği davranış biçimiyle örtüştürmüştür. Leymann özellikle "bullying" yani zorbalık kelimesini seçmemiştir. "Bullying" anlamsal açıdan fiziksel şiddet ve tehdidi çağrıştırmaktadır. Oysa Leymann'ın iş ortamındaki gözlemlerinde fiziksel şiddet unsurları nadiren görülmüş, daha ziyade kişiyi sosyal olarak izole etme gibi daha sofistike davranışlar tespit edilmiştir (Leymann, 1996: 165-184).

Leymann mobbing'in eylemsel tanımını (mobbing kavramının iş hayatında gözlemlenen tanımı) bir kişiye karşı diğer bir kişi veya kişiler tarafından sistematik bir şekilde yapılan, maruz kalan kişiyi aciz ve savunmasız bir pozisyona düşüren, düşmanca ve etik olmayan iletişim biçimi olarak yapar. Bazı durumlardaysa mobbing iki kişi tarafından biri yenik düşene kadar karşılıklı uygulanmaktadır (Leymann 1996: 165-184). Bu tip eylemler sıklıkla ve uzun bir periyot boyunca uygulanır ve psikolojik, psikosomatik ve kişinin sosyal açıdan sefilliğe düştüğü sonuçlara sebep olur. Leymann, anlık anlaşmazlıkları hariç tutmak ve psikososyal durumdan başlayarak psikiyatrik ve psikosomatik açıdan patolojik ortamın oluştuğu dönüm noktasına odaklanmak amacıyla tanımına "sıklık" ve "süre" etkenlerini eklemiştir (Leymann 1990: 119-126). Nao Zanolli Davenport,

Ruth Schwartz ve Gail Elliot'a göreyse mobbing, lider veya liderler aracılığıyla bir araya gelerek organizasyon, üst, denk veya alta karşı sistematik ve belirli bir sıklıkla "Mob-benzeri" davranışta bulunmaktır. Tanımlarını Leymann ile benzer şekilde bitirirler: Sonuç her zaman yaralanmadır; fiziksel veya mental sıkıntı veya hastalık, sosyal yoksunluk ve genellikle iş yerinden atılmadır (Davenport vd., 1999: 40). Maureen Duffy ve Len Sperry ise tanımlarında "seksüel olmayan taciz" ifadesini kullanarak dikkat çekmektedirler. Onlara göre mobbing: Bir iş arkadaşı veya bir organizasyona ait grup üyeleri tarafından uygulanan; bireysel, grup ve ilgili organizasyona ait dinamikleri barındıran; aşağılanma, itibarsızlaştırılma ve kişinin kendi değerini kaybetmesine sebep olan; kişinin profesyonel saygınlığını

yitirmesi ve genellikle kişinin organizasyondan kovularak, istifa ederek veya tıbbi izin alarak uzaklaşmasıyla sonuçlanan bir durumdur. Görüldüğü üzere psikososyal ve sağlıkla ilgili kayıplara değinmekle kalmayıp, farklı olarak finansal ve kariyer kayıplara da dikkat çekmektedirler (Duffy ve Sperry, 2007: 398-404). Araştırma bu tanımlar dikkate alınarak hazırlanmıştır.

NAQ-TR ÖLÇEĞİ

NAQ-TR (Negative Acts Questionnaire Turkish) ölçeği Einarsen, Hoel ve Notelaers'in üzerine çalıştığı NAQ-R testinin Türkçeye çevrilmiş versiyonudur. NAQ-R ölçeği 22 maddeden oluşmakta ve zorbalığın doğrudan ve dolaylı yönlerine değinmektedir. İçerik olarak; iş ortamında maruz kalınan zorbalık, kişiler tarafından maruz kalınan zorbalık ve fiziksel yıldırma ana başlıklarını kapsar. Beşli Likert tipi bir ölçektir. Ölçekte “hiç, ara sıra, ayda bir, haftada bir ve her gün” seçenekleri mevcuttur. Maddelerde yer alan davranışsal terimler zorbalık veya yıldırmaı içermemektedir çünkü kişinin kendini etiketleyeceği bir yaklaşımdan kaçınılmıştır. Bunun yerine, cevaplayan kişinin bilgiyi aktarma sırasında harcayacağı bilişsel ve duygusal süreci azaltarak, daha objektif bir şekilde zorbalık içeren davranışların ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Ölçek puanlanırken son altı ay göz önünde bulundurulmalıdır. Katılımcı son altı ay içerisinde NAQ-R maddelerinden en az ikisine, minimum haftada bir sıklıkta maruz kalmışsa, mobbing davranışıyla karşılaşmış kabul edilir. Ancak NAQ-R ölçeğinin Anglo-Amerikan kültürüne bağlı olarak hazırlanmış olması, bire bir Türkçe ölçek olarak kullanılması önünde engeldir. Dolayısıyla NAQ-TR geliştirilmiştir (Einarsen vd., 2009: 24-44).

NAQ-TR hazırlanırken, NAQ-R ölçeği transkültürel uyarlama ilkeleri gereğince, İngilizce-Türkçe çeviri, Türkçe-İngilizce geri çeviri, çeviri tutarlılığı, önerilen farklı sözcükler için Delphi tekniği ile uzmanlar tarafından karar verilen Türkçede anlaşılabilirlik ve uygulanabilirlik dikkate alınarak yapılmıştır. Geri çeviriler asıllarıyla karşılaştırılmış ve Türkçede anlaşılabilirliği ve uygulanabilirliği yönünden psikiyatri, halk sağlığı, iş sağlığı ile çalışma ve endüstriyel ilişkiler uzmanlarından oluşan bir grup tarafından incelenmiştir. NAQ-TR 21 maddeden oluşmaktadır. Yapılan çalışmalar sonucunda Türkçe konuşan bireyler üzerinde kullanılması önerilmektedir. NAQ-TR ölçeğinde 4 farklı alanda ölçüm yapılmaktadır. Bunlar yapılan faktör analizi çalışması sonucunda tespit edilmiştir. Söz konusu alanlar: (1) kişisel tehdit ve izolasyon, (2) mesleğe yönelik tehdit, (3) destabilizasyon ve (4) aşırı iş yüküdür. NAQ-TR ölçeğinin maddelerini, çalışma sırasında kullanılması tercih edilen madde kodlarını ve NAQ-TR araştırması gereğince hangi öğelere ayrıldığını belirtmek, çalışmanın anlaşılabilirliği açısından faydalı olacaktır (bk. Çizelge 1) (Karaahmet vd., 2013: 275-282).

Çizelge 1 üzerinde bulunan madde kodları istatistik hesaplamaları sırasında kolaylık sağlaması amacıyla kullanılmıştır.

Tablo 1: NAQ-TR Maddeleri Listesi

Madde kodu	Madde	Öge/Alan
NAQ01	Birinin performansınızı etkileyebilecek bir bilgiyi saklaması	Destablizasyon
NAQ02	Yeterlilik düzeyinizin altındaki işlerde çalıştırılarak küçük düşürülmek	Destablizasyon
NAQ03	Yeterlilik düzeyinizin altındaki işleri yapmanızın emredilmesi	Destablizasyon
NAQ04	Önemli alanlardaki sorumluluklarınızın kaldırılması veya önemsiz veya tatsız görevlerle değiştirilmesi	Destablizasyon
NAQ05	Hakkınızda dedikodu ve söylentilerin yayılması	Kişisel Tehdit ve İzolasyon
NAQ06	Görmezden gelinme, dışlanma	Kişisel Tehdit ve İzolasyon
NAQ07	Kişiliğiniz (ör: alışkanlıklar ve görgü), tutumlarınız veya özel hayatınız hakkında hakaret veya aşağılayıcı sözler söylenmesi	Kişisel Tehdit ve İzolasyon
NAQ08	Bağırılmak veya anlık öfkenin (veya hırsın) hedefi olmak	Mesleğe Yönelik Tehdit
NAQ09	Parmakla göstermek, kişisel alanına saldırı, itme, yolunu kesme gibi sindirici davranışlar	Kişisel Tehdit ve İzolasyon
NAQ10	İşinizi bırakmanız yönünde işaret ve imalar	Kişisel Tehdit ve İzolasyon
NAQ11	Hatalarınızın tekrar tekrar hatırlatılması	Mesleğe Yönelik Tehdit
NAQ12	Yaklaştığınız zaman düşmanca tepkilerle karşılaşmak veya aldırılmamak	Kişisel Tehdit ve İzolasyon
NAQ13	İşinizin ve çabamızın sürekli eleştirilmesi	Mesleğe Yönelik Tehdit
NAQ14	Düşünce ve görüşlerinize aldırılmaması	Mesleğe Yönelik Tehdit

Tablo 1 (devam): NAQ-TR Maddeleri Listesi

Madde kodu	Madde	Öğe/Alan
NAQ15	İyi geçinmediğiniz insanların şaka yapması	Kişisel Tehdit ve İzolasyon
NAQ16	Mantıksız veya imkânsız hedefleri veya son teslim tarihleri olan görevler verilmesi	Aşırı İş Yükü
NAQ17	Sizin aleyhinizde iddialarda bulunulması	Kişisel Tehdit ve İzolasyon
NAQ18	İşinizin aşırı izlenmesi	Mesleğe Yönelik Tehdit
NAQ19	Hakkı olan şeylerin istenmemesi için baskı yapılması (örneğin hastalık izni, tatil hakkı, seyahat harcırahı)	Aşırı İş Yükü
NAQ20	Aşırı satışmalara konu olmak	Kişisel Tehdit ve İzolasyon
NAQ21	Üstesinden gelinemeyecek miktarda iş yüküne maruz bırakılmak	Aşırı İş Yükü

PHQ-9 ÖLÇEĞİ

PHQ-9 (Patient Health Questionnaire) ölçeği Hasta Sağlığı Anketi olarak tercüme edilir. 3 sayfalık anket hasta tarafından kendi kendini raporlamaya dayanır. Tamamlanan anket klinikçi tarafından taranır, pozitif cevaplar doğrulanır ve her sayfanın alt kısmında bulunan tanı algoritmaları uygulanır. PHQ 8 tanıyı değerlendirmektedir: Depresif bozukluk, panik bozukluğu, diğer anksiyete bozukluğu ve bulimia nervosa gibi spesifik mental bozukluklar veya spesifik mental bozuklukların herhangi birine oranla daha az semptom göstermenin yeterli olduğu diğer depresif bozukluk, olası alkol bağımlılığı, somatoform rahatsızlığı (bireyin bedensel eksiklik veya hastalığı andıran şikayetlerinin olması durumu) ve aşırı yeme rahatsızlığı. PHQ-9 ise tam PHQ ölçeğinden türetilmiş, 9 maddeden oluşan bir depresyon modülüdür. 9 depresif semptomdan 5’i veya fazlasının “günlerin yarısından fazlasında” veya üstü olacak şekilde işaretlenmesi ve depresif ruh hali veya anhedoni bir başka deyişle bir şeyleri yapmaktan zevk alamama semptomlarından birinin gözlenmesi halinde (bu semptomlar 1 ve 2. maddelerde sorgulanmaktadır) “ağır depresyon” tanısı koyulmaktadır. Eğer 2, 3 veya 4 depresif semptom “günlerin yarısından fazlasında” olarak işaretlenmişse ve depresif veya anhedoni semptomlarından biri gözleniyorsa “diğer depresyon” tanısı koyulmaktadır. Kişi kendini değerlendirirken anketi doldurduğu tarihten

önceki iki haftayı göz önünde bulundurmalıdır. 9 adet semptomdan sonuncusu, “Ölmüş olsanız daha iyi olacağınız veya bir şekilde kendinize zarar verme düşünceleri”, son 2 hafta içerisinde olup olmadığı gözetmeksizin sayılır (Kroenke vd., 2001: 606-613). Araştırmada kullanılan anket katılımcılar tarafından bu kurallara uygun olacak şekilde doldurulmuştur.

Her bir madde dörtlü Likert ölçeğine sahiptir. “Hiçbir zaman”, “Bazı günler”, “Günlerin yarısından fazlasında” ve “Hemen hemen her gün” seçenekleri bulunur. PHQ-9 ölçeği 0 ile 27 arasında bir değere sahip olacak şekilde puanlanabilir. Testin sonunda puanlamaya eklenmeyen bir madde daha vardır: “Bu sorunlardan herhangi birini işaretlediyseniz, bu sorunlar işinizi yapmanızda, evinizle ilgili işleri halletmenizde veya diğer insanlarla olan ilişkilerinizde ne kadar zorluk yarattı?” Bu soruya dörtlü Likert ölçeğinde cevap verilebilmektedir: “Hiç zorluk yaratmadı”, “Oldukça zorluk yarattı”, “Çok zorluk yarattı” ve “Aşırı derecede zorluk yarattı”. Puanlamaya dahil olan maddelere verilen cevaplar en düşük 0, en yüksek 3 olacak şekilde puanlanır. 1-4 arası puanlama asgari sonuçtur, 5-9 arası hafif depresyondur, 10-14 arası orta derecede depresyon, 15-19 arası kısmen şiddetli depresyon, 20-27 arası şiddetli depresyondur. PHQ-9’un Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması 2016 yılında Yunus Emre Sarı ve arkadaşları tarafından gerçekleştirilmiştir. PHQ-9’un çevirisi üç farklı araştırmacı tarafından yapılmış olup, çeviri işlemi sonrasında fikir birliği sağlamak üzere ayrıca bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Araştırmacıların hemfikir kaldığı Türkçe metin bağımsız profesyonel bir çevirmen tarafından İngilizce diline geri çevrilmiştir. Geri çeviriyle elde edilen İngilizce metin ile kaynak olarak kullanılan metin arasındaki anlam ve anlaşılabilirlik karşılaştırılmıştır. Yapılan karşılaştırma sonucunda iki metin arasında hiçbir fark olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu sayede araştırmacılar metnin içeriğinin doğruluğu konusunda hemfikir kaldıkları ve aynı zamanda metnin doğruluğunun geri çeviriyle tasdiklenen final versiyonunu elde etmişlerdir. Ölçeğin Türkçe versiyonunun güvenilirliğini ölçmek amacıyla her bir soru için Cronbach alfa değeri hesaplanmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda PHQ-9 ölçeğinin güvenilir olduğu sonucuna varılmıştır. İlerleyen aşamalarda yapılacak incelemelerde kolaylık sağlaması adına, PHQ-9 ölçeğinin maddelerini ve çalışma sırasında kullanılması tercih edilen madde kodlarını belirtmek, çalışmanın anlaşılabilirliği açısından faydalı olacaktır (bk. Çizelge 2) (Sarı vd., 2016: 460-462). Çizelge 2 üzerinde bulunan madde kodları istatistik hesaplamaları sırasında kolaylık sağlaması amacıyla kullanılmıştır.

Tablo 2: Hasta Sağlığı Anketi-9 Maddeleri Listesi

Madde kodu	Madde
PHQ1	Bir şeyleri yapmaya az ilgi veya zevk duymak
PHQ2	Üzgün, depresif veya umutsuz hissetmek
PHQ3	Uykuya dalmada veya uyumaya devam etmekte zorluk veya çok fazla uyumak
PHQ4	Yorgun hissetmek veya enerjinizin az olması
PHQ5	İştahsızlık veya çok fazla yemek
PHQ6	Kendinizi kötü hissetmeniz - veya kendinizi başarısız ya da kendinizi veya ailenizi hayal kırıklığına uğrattığınızı düşünmeniz
PHQ7	Gazete okumak veya televizyon seyretmek gibi faaliyetlerde dikkatinizi toplamakta güçlük çekmeniz
PHQ8	Başkalarının fark edebileceği kadar yavaş hareket etmeniz veya konuşmanız? Veya tam aksine - normalden çok daha fazla hareket edecek kadar kıpır kıpır veya huzursuz olmanız
PHQ9	Ölmüş olsanız daha iyi olacağınız veya bir şekilde kendinize zarar verme düşünceleri

YÖNTEM

Araştırmada deneklere sosyal medya hesapları üzerinden ulaşılmıştır. Sosyal medya üzerinde mobbing farkındalığını ölçtüğümüz katılımcıları bilgilendirmeyen, sadece hedef kitleleri tanımlayan ifadeler kullanılmıştır. Sosyal medya hesapları üzerinden ulaşılabilen test, bir anket sitesi aracılığıyla düzenlenmiştir.

Anket katılımcının çalıştığı sektörü, cinsiyetini ve yaşını sorarak başlamaktadır. Takiben sadece “Evet” ve “Hayır” olarak cevaplanabilen, “Aşırı iş yüküne maruz kalıyor olabilir misiniz?” sorusu sorulmuştur. Bu soru, deneğin iş hayatında tecrübe ettikleri konusunda derinleşmeden önce olabildiğince yüzeysel ve ilk vereceği tepkiyi sınıflandırmak amacıyla kullanılmıştır. Makalenin ilerleyen kısımlarında bu cevaplardırma “kişisel beyan” olarak tanımlanacaktır. Anket NAQ-TR ölçeği maddeleri ve PHQ-9 ölçeği maddeleriyle devam etmektedir. Amaç NAQ-TR ölçeğiyle kişinin maruz kaldığı olumsuz eylemler hakkında ve PHQ-9 ölçeğiyle depresyon semptomları hakkında bilgi toplamaktır. Katılımcının kişisel beyanı, gördüğü olumsuz davranışların sıklığı ve depresif semptomları arasında tutarlı bir ilişki olup olmadığına bakılacaktır. Anketin farklı kısımlarına verilen cevaplar

(ilk soru, NAQ-TR ölçeği ve PHQ-9 ölçeği) arasında tutarsızlık olması, mobbing farkındalığı bağlamında birtakım problemler olduğuna işaret edecektir. Alınan cevaplar üç farklı değişkeni kapsayan çapraz tablolar aracılığıyla incelenecektir. Çapraz tablolarda NAQ-TR ölçeğine verilen yüksek frekanslı cevap ve düşük frekanslı cevaplar için ayrı sınıflandırma, PHQ-9 puanı 14 altı ve 15 üstü olanlar için ayrı sınıflandırma yapılacaktır. Bu değişkenlerle bağıntılı olarak ilk soruya “Evet” ve “Hayır” cevabı veren katılımcıların sayılarının bulunduğu 4 farklı tablo hazırlanacaktır. Değişkenler arasındaki korelasyonlar incelenip, bir sonuca varılacaktır.

KATILIMCILAR

İnternet ortamında yapılan ve çeşitli sosyal medya sitelerinde paylaşılan ankete toplamda 218 kişi katılmıştır.

Katılımcıların 85’i erkek (%38,99), 133’ü kadındır (%61,01). Katılımcıların yaş ortalaması 35’tir.

Katılımcıların yaş aralıkları:

- 18-24 yaş arası, 15 kişi (%6,88)
- 25-34 yaş arası 96 kişi (%44,04)
- 35-44 yaş arası, 57 kişi (%26,15)
- 45-60 yaş arası, 47 kişi (%21,56)
- 60 yaş ve üstü 3 kişi (%1,37)

Katılımcılardan:

- 14 kişi bilişim sektöründe (%6,42),
- 31 kişi sağlık sektöründe (%14,22),
- 5 kişi gıda sektöründe (%2,29),
- 15 kişi bankacılık ve finans sektöründe (%6,88),
- 13 kişi medya sektöründe (%5,96),
- 3 kişi sanat/tasarım sektöründe (%1,38),
- 44 kişi üretim/endüstri sektöründe (%20,18),
- 2 kişi lojistik sektöründe (%0,93),
- 27 kişi eğitim sektöründe (%12,39),
- 21 kişi hizmet sektöründe (%9,63),
- 8 kişi kamuda (%3,67)
- 13 kişi inşaat sektöründe (%5,96),
- 7 kişi hukuk sektöründe (%3,21),
- 11 kişi turizm ve seyahat sektöründe (%5,05) ve
- 4 kişi ise gayrimenkul sektöründe (%1,83) çalıştığını bildirmiştir.

İş sağlığı ve güvenliğinde iş yerleri az tehlikeli, tehlikeli ve çok tehlikeli olmak üzere üç farklı sınıfa ayrılır. Araştırmada ilgili sınıflar orta ve düşük risk seviyeli iş yerleri olduğu için odaklanılan iş yerleri az tehlikeli ve tehlikeli iş yerleri olacaktır. Burada belirtilen sektörlerden bir kısmı hem tehlikeli hem de çok tehlikeli iş yerlerini kapsayabilmektedir. Dolayısıyla bu sektörlerde hangi uygulama faaliyetlerinin dikkate alındığına açıklık getirmek gerekir. Sınıflandırma sırasında 27.02.2017 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan “İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin İşyeri Tehlike Sınıfları Tebliği” baz alınmıştır (Resmi Gazete, 2017). Bu tebliğde tüm iş kollarının tehlike seviyesi detaylı bir şekilde sınıflandırılmaktadır.

AŞIRI İŞ YÜKÜ ÖGESİNİN KİŞİSEL BEYAN İLE NAQ-TR VE PHQ-9 MADDELERİ DOĞRULTUSUNDA ÇAPRAZ TABLO İLE İNCELENMESİ

Anketteki soruların iç tutarlılığını ölçmek amacıyla Cronbach alfa katsayısı kullanılmıştır. Anketin tamamı için bu değer 0,956 çıkarken, sadece NAQ-TR ölçeğini kapsayan 21 maddeye verilen yanıtlar için 0,947, PHQ-9 için 0,908 olmuştur. Cronbach alfa katsayısı hesaplamalarında 0,9 üzeri değerlerin tamamı mükemmel kabul edilmektedir. Alınan değerlerin tamamı tutarlılık açısından bir problem olmadığına işaret etmektedir. Tüm sorular için yapılan faktör analizinde Kaiser-Meyer-Olkin değeri (KMO) 0,934 bulunmuştur. Bu değer elde edilen verilerin faktör analizi için mükemmel olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca Bartlett testinden alınan sonuç $p < 0.0001$ olup, değerlerin anlamlı olduğuna işaret etmektedir. “Aşırı iş yükü” ögesine ait toplamda 3 madde vardır. İlk soruyla ilgili katılımcıların kişisel beyanı (evet veya hayır cevapları), NAQ-TR’deki 3 maddeye verilen cevapların sıklık derecesi ve katılımcıların PHQ-9 puanları doğrultusunda çapraz tablolar oluşturulmuştur.

Tablo 3: Kişisel Beyan, NAQ-TR Yüksek Frekanslı Cevaplar ve PHQ-9 15 ve Üzeri Puanlar İçin Çapraz Tablo

Soru: “Aşırı iş yüküne maruz kalıyor olabilir misiniz?”			NAQ-TR Aşırı İş Yükü		Toplam
			Haftada bir	Her gün	
Evet	PHQ-9	15.00	2	1	2
	Toplam Değeri	16.00	4	1	2
		17.00	3	2	4
		18.00	2	2	2
		19.00	1	2	2
		20.00	0	1	1
		21.00	5	4	5
		23.00	3	5	3
		24.00	0	3	1
		25.00	0	3	1
		27.00	0	3	2
		Toplam		20	27

Yüzdeler ve toplamlar için katılımcılar baz alınmıştır.

Tablo 4: Kişisel Beyan, NAQ-TR Yüksek Frekanslı Cevaplar ve PHQ-9 14 ve Altı Puanlar İçin Çapraz Tablo

Soru: “Aşırı iş yüküne maruz kalıyor olabilir misiniz?”			NAQ-TR Aşırı İş Yükü		Toplam
			Haftada bir	Her gün	
Hayır	PHQ-9	5.00	0	1	1
	Toplam Değeri	9.00	0	1	1
		14.00	3	0	1
	Toplam		3	2	3
Evet	PHQ-9	2.00	0	1	1
	Toplam Değeri	6.00	0	1	1
		7.00	3	0	2
		8.00	5	2	4
		9.00	5	0	4
		10.00	8	1	5
		11.00	1	5	2
		12.00	1	2	2
		13.00	0	2	1
		14.00	0	5	2
Toplam		23	19	24	

Yüzdelikler ve toplamlar için katılımcılar baz alınmıştır.

Tablo 5: Kişisel beyan, NAQ-TR Düşük Frekanslı Cevaplar ve PHQ-9 15 ve Üzeri Puanlar İçin Çapraz Tablo

Soru: “Aşırı iş yüküne maruz kalıyor olabilir misiniz?”			NAQ-TR Aşırı İş Yükü			Toplam
			Hiç	Ara sıra	Ayda bir	
Hayır	PHQ-9	15.00	3	2	1	2
	Toplam Değeri	16.00	5	1	0	2
		17.00	0	1	2	1
		18.00	2	0	1	1
		20.00	0	3	0	1
		21.00	0	2	1	1
		22.00	2	1	0	1
		24.00	3	2	1	2
	Toplam		15	12	6	11
	Evet	PHQ-9	15.00	0	3	3
Toplam Değeri		16.00	4	1	2	3
		17.00	7	5	4	7
		18.00	2	6	0	3
		19.00	0	1	2	2
		20.00	2	9	0	4
		21.00	3	0	3	4
		23.00	1	0	0	1
		24.00	0	3	0	1
		27.00	0	2	1	2
Toplam		19	30	15	30	

Yüzdeler ve toplamlar için katılımcılar baz alınmıştır.

Tablo 6: Kişisel beyan, NAQ-TR Düşük Frekanslı Cevaplar ve PHQ-9 14 ve Altı Puanlar İçin Çapraz Tablo

Soru: “Aşırı iş yüküne maruz kalıyor olabilir misiniz?”			NAQ-TR Aşırı İş Yüğü			Toplam
			Hiç	Ara sıra	Ayda bir	
Hayır	PHQ-9	.00	6	0	0	2
	Toplam	1.00	12	0	0	4
	Değeri	2.00	6	0	0	2
		3.00	11	1	0	4
		4.00	9	6	0	5
		5.00	29	8	1	13
		6.00	30	8	1	13
		7.00	10	5	0	5
		8.00	29	7	0	12

Tablo 6 (devam): Kişisel beyan, NAQ-TR Düşük Frekanslı Cevaplar ve PHQ-9 14 ve Altı Puanlar İçin Çapraz Tablo

Soru: “Aşırı iş yüküne maruz kalıyor olabilir misiniz?”		NAQ-TR Aşırı İş Yükü			Toplam	
		Hiç	Ara sıra	Ayda bir		
Hayır	9.00	4	3	1	3	
	10.00	4	2	0	2	
	11.00	8	3	1	4	
	12.00	5	1	0	2	
	14.00	1	0	2	1	
	Toplam		164	44	6	72
Evet	PHQ-9	.00	3	0	0	1
	Toplam	2.00	4	4	0	3
	Değeri	3.00	7	5	0	4
	4.00	12	7	2	7	
	5.00	14	15	1	10	
	6.00	12	11	0	8	
	7.00	21	25	2	17	
	8.00	14	9	0	9	
	9.00	9	14	2	10	
	10.00	3	8	4	8	
	11.00	6	11	1	6	
	12.00	2	6	1	4	
	13.00	0	1	3	2	
	14.00	3	3	4	4	
	Toplam		110	119	20	93

Yüzdelikler ve toplamlar için katılımcılar baz alınmıştır.

Ankette NAQ-TR ölçeğinin “Aşırı iş yükü” ögesine ait maddelerinden en az birini yüksek sıklıkla işaretleyen 52 kişi vardır; bu da toplamın %33,9’una denk gelmektedir. NAQ-TR ölçeğindeki “Destabilizasyon” faktör ögesi dahilindeki maddeleri “Hiç”, “Ara sıra” ve “Ayda bir” seçeneklerinden en az birini yanıtlayan 206 kişi vardır; bu da anketi yanıtlayanların %94,5’ine denk gelmektedir.

PHQ-9 PUANI 15 VE ÜZERİ OLAN KATILIMCILARIN NAQ-TR'YE AİT “AŞIRI İŞ YÜKÜ” MADDELERİ İLE KİŞİSEL BEYANLARI BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Bu inceleme Çizelge 3 ve Çizelge 5 üzerinden yapılacaktır. Çizelge 3'te ilk soru (Aşırı iş yüküne maruz kaldığımızı düşünüyor musunuz?) için “hayır” yanıtını verip, NAQ-TR ölçeğinin “Aşırı İş Yükü” faktör ögesine ait maddelerden birine yüksek frekansla karşılaştığını belirten ve aynı zamanda PHQ-9 ölçeğinden aldığı puan 15 ve üzeri olan katılımcı yoktur. Çizelge 5'te ilk soruya “hayır” yanıtını veren, NAQ-TR'ye ait “Aşırı İş Yükü” faktör ögesine ait maddelerden biriyle düşük sıklıkla karşılaştığını belirten ve PHQ-9 puanı 15 ve üzeri olan 11 kişi vardır; toplamın %5'ine denk gelmektedir. Bu kombinasyon için tablo karşılaştırması yapılamamaktadır. Bununla beraber 11 kişinin tamamının, ilk soruya cevapları ile NAQ-TR ölçeğindeki maddelere yanıtlarının birbirini tuttuğu gözlenmektedir. Tutarsızlık oranı %0'dır.

Çizelge 3'te, ilk soru için “evet” yanıtını veren, NAQ-TR ölçeğindeki ilgili maddeleri yüksek frekanslı seçeneklerden en az biriyle yanıtlayan ve PHQ-9 ölçeğinden 15 ve üzeri puan alan 25 kişi vardır; katılımcıların %11,5'lik bir oranını temsil etmektedir. Çizelge incelendiğinde PHQ-9 puanı 16 olan 2 katılımcı, 23 olan 3 katılımcı, 24 olan 1 katılımcı ve 25 olan 1 katılımcının kesinlikle tutarlı yanıt verdiği kaydedilmektedir. Çizelge 5'te ilk soru için “evet” yanıtını veren, NAQ-TR ölçeğindeki ilgili maddeleri düşük frekanslı seçeneklerden en az biriyle yanıtlayan ve PHQ-9 ölçeğinden 15 ve üzeri puan alan 30 kişi vardır; %13,8'lik bir orana denk gelmektedir. Bu çizelgedeki sonuçlar araştırmada tam tutarsız yanıt verenlerin tespit edilmesi konusunda fikir vermektedir. PHQ-9 puanı 18 olan 3 kişi, 20 olan 4 kişi ve 24 olan 1 kişi kesinlikle tutarsız yanıt vermiştir. Daha detaylı bir analiz için çizelge 3 ve çizelge 5 beraber incelenmelidir. Tutarsız cevap veren katılımcılar, PHQ-9 puanı 15 olan 2 kişi, 16 olan 1 kişi, 17 olan 6 kişi, 18 olan 3 kişi, 19 olan 1 kişi, 20 olan 4 kişi, 21 olan 2 kişi, 24 olan 1 kişi ve 27 olan 1 kişidir. Toplamda 21 kişi tutarsız cevap vermiştir, toplam katılımcıların %9,6'sına denk gelmektedir. Tutarlı yanıtlayan katılımcılar ise PHQ-9 puanı 15 olan 1 kişi, 16 olan 2 kişi, 17 olan 1 kişi, 18 olan 1 kişi, 19 olan 1 kişi, 21 olan 3 kişi, 23 olan 3 kişi, 24 olan 1 kişi, 25 olan 1 kişi ve 27 olan 1 kişi olup toplamda 15 kişidir; %6,9'luk bir oranla daha düşük yüzdeye sahiptir.

PHQ-9 PUANI 14 VE ALTI OLAN KATILIMCILARIN NAQ-TR'YE AİT “AŞIRI İŞ YÜKÜ” MADDELERİ İLE KİŞİSEL BEYANLARI BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Bu inceleme Çizelge 4 ve Çizelge 6 üzerinden yapılacaktır. Çizelge 4'te bulunan, ilk soru için “hayır” cevabını veren, PHQ-9 puanı 14 ve altı olan ve NAQ-TR'ye ait “Aşırı iş yükü” faktör öğelerini kapsayan maddeler için “haftada bir” veya “her gün” seçeneklerinden en az birini işaretleyen 3 kişi vardır; toplam katılımcıların %1,4'üne denk gelmektedir. 3 katılımcıdan sadece biri (PHQ-9 puanı 14 olan katılımcıdır) kesinlikle çelişkili ifadede bulunmuştur. Geriye kalan iki katılımcının verdikleri cevaplar tamamen tutarlıdır. Çizelge 6 incelendiğinde, ilk soru için “hayır” cevabını veren, PHQ-9 puanı 14 ve altı olan ve NAQ-TR'ye ait “Aşırı iş yükü” faktör öğelerini kapsayan maddeler için “hiç”, “ara sıra” veya “ayda bir” seçeneklerinden en az birini işaretleyen 72 kişi vardır. İlk tablodan yapılan çıkarımdan da anlaşılacağı üzere buradaki 72 kişinin tamamı kesinlikle tutarlı yanıt vermiştir. Çizelge 4 ve Çizelge 6'da belirtilen kriterler bağlamında katılımcıların %33'ü (toplam katılımcı sayısına oranıdır) tutarlı yanıt verirken, %0,46'sı tutarsız yanıt vermiştir. Çizelge 4'te, ilk soruyu olumlu yanıtlayan (iş yerinde aşırı iş yüküne maruz kalmadığını öne süren) ve NAQ-TR'de ilgili faktör öğelerini kapsayan maddeleri yüksek frekanslı işaretleyen fakat PHQ-9 puanı düşük olan 24 kişi vardır. Çizelgeye göz atıldığında PHQ-9 puanı 7 olan 2 kişiden biri, 11 olan 2 kişi, 12 olan 2 kişiden biri, 13 olan 1 kişi ve 14 olan 2 kişinin ilk soruya verdikleri cevap ile NAQ-TR'deki ilgili maddelere verdikleri cevapların tutarlı olduğu anlaşılmış ve PHQ-9 ölçeğinden orta ve altı depresyon semptomlarına işaret eden sonuçlar alınmıştır. Bu katılımcılardan alınan sonuçlar kısmen tutarlıdır. Çizelge 6'ya bakıldığında, ilk soruyu olumlu yanıtlayan (iş yerinde aşırı iş yüküne maruz kalmadığını öne süren), fakat NAQ-TR'de ilgili faktör öğelerini kapsayan maddeleri düşük frekanslı işaretleyen ve PHQ-9 puanı düşük olan 93 kişi vardır; toplam katılımcıların %42,7'sine denk gelmektedir. İlk soruya verilen cevap ile NAQ-TR ölçeğindeki ilgili maddelere verilen cevaplar arasında tutarsızlık vardır. Kişiler aşırı iş yüküne maruz kaldıklarını düşünmelerine rağmen NAQ-TR ölçeğini cevaplarırken aslen sıklıkla bu tip bir davranışla karşılaşmadıkları yönünde ipucu veren seçenekleri işaretlemişlerdir. PHQ ölçeğinden aldığı puan 0 olan 1 kişi, 2 olan 3 kişi, 3 olan 4 kişi, 4 olan 7 kişi, 5 olan 10 kişi, 6 olan 8 kişi ve 11 olan 6 kişi kesinlikle çelişkili yanıt vermiştir. Kişi sayısını daha net bir noktaya getirmek adına çizelge 4 ve çizelge 6 karşılaştırılmalıdır. PHQ-9 ölçeğinden 7 puan alan 1 kişi, 8 puan alan 2 kişi, 9 puan alan 1 kişi, 10 puan alan en az 3 kişi, 11 puan alan 2 kişi, 12 puan alan 1 kişi, 13 puan alan 1 kişi, 14 puan alan 2 kişi olmak üzere toplamda 13 kişi veya katılımcıların %6'sı tutarlı yanıt vermiştir. Yukarıda söz edilen ve çizelge 3.2'den çıkarımı yapılan kesinlikle tutarsız yanıt veren katılımcılara ilaveten, PHQ-9

puanı 7 olan 16 kişi, 8 olan 8 kişi, 9 olan 9 kişi, 10 olan en az 4 kişi, 11 olan 6 kişi, 12 olan 3 kişi, 13 olan 1 kişi ve 14 olan 3 kişi kesinlikle tutarsız yanıt vermiştir. Yani 83 katılımcı (toplam katılımcıların %38,1'i) tutarsız yanıt vermiştir.

TARTIŞMA VE YORUMLAR

Farklı cevap gruplarına ve kategorilere ait tüm istisnalar toplandığında, “Aşırı iş yükü” faktör ögesi için verilen cevapların %48,2’sinin tutarsız olduğu bilgisi elde edilmiştir. Araştırma öncesi beklenti, mobbing davranışlarının katılımcılar tarafından kanıksadığı şeklindeydi. Mobbing farkındalığıyla ilgili bu yönde bir problem olduğu düşünülüyordu. Fakat bulgular doğrultusunda farklı bir sonuç elde edildi.

Katılımcılar çoğunlukla aşırı iş yüküne maruz kaldıklarını belirtmelerine rağmen, aslında ilgili NAQ-TR ölçeği maddeleriyle düşük sıklıkta karşılaştıklarını bildirdiler. Dolayısıyla katılımcıların mobbing farkındalıklarının düşük olduğu gözlemlendi. Katılımcıların aşırı iş yükünü doğru tanımlayamadıkları çıkarımı yapılabilir. Katılımcılar aslında uğramadıkları olumsuz bir davranışa maruz kaldıklarını düşünmektedirler. Katılımcıların %38,1’i “mantıksız veya imkânsız hedefler veya son teslim tarihi olan görevler”, “hakları olan şeylerin istenmemesi için baskı” ve “üstesinden gelinemeyecek miktarda iş yükü” ile düşük sıklıkta karşılaştıklarını ifade etmiştir. Katılımcılar ilk soruya verdikleri cevap ile aşırı iş yüküne maruz kaldıklarını belirtmelerine karşın, NAQ-TR maddelerine verdikleri cevaplarla iş yerinde bu konuda baskı görmediklerini bildirmektedirler. En çok tutarsız cevap bu bağlamda alınmıştır.

PHQ-9 ölçeğinden alınan sonuçlar ile katılımcının maruz kaldığı olumsuz davranışlar ve kişisel beyanı arasındaki tutarlılığın incelenmesi amaçlanmıştır. İş yerinde olumsuz davranışlara maruz kalan çalışanlarda birtakım sağlık problemlerine rastlanmaktadır. Katılımcıların sağlıkla ilgili verilerinin ölçülebileceği birçok sağlık anketi mevcuttur. PHQ-9 ölçeğinin tercih edilme sebeplerinden biri, ölçeğin madde sayısının az olmasıdır. Anket internet ortamında yürütüldüğü için, anketin çok uzun olmamasına dikkat edilmiştir. Uzun bir anketin, tamamen doldurulmaması ve yarıda kapatılması riskinin daha yüksek olduğu öngörülmüştür.

PHQ-9 ölçüm açısından sınırlı bir ölçektir. Öncelikle sadece depresyon semptomlarını ölçer. Mobbing davranışına maruz kalan bireylerde en yaygın görülen semptomlardan biri depresyondur. Diğer yandan, kişiler mobbing davranışı haricindeki hayat tecrübelerinden dolayı da depresyon semptomlarına sahip olabilirler. Bu sebeple katılımcıların depresyon semptomları göstermelerine

rağmen hem kişisel beyanları hem de NAQ-TR ölçeğine verdikleri cevaplar ile mobbing davranışına maruz kalmadıklarını ifade etmeleri bir tutarsızlık olarak değerlendirilmemiştir.

Katılımcıların aşırı iş yüküne maruz kaldıklarını beyan ettikleri ve çelişkili bir şekilde NAQ-TR ölçeği maddelerini düşük frekanslı olarak cevapladıkları durumlar da mevcuttur. Burada PHQ-9 ölçeği doğrultusunda depresyon semptomu göstermemeleri tutarsızlığı doğrular niteliktedir. Bu durumda katılımcılar bir yandan aşırı iş yüküne maruz kaldıklarını beyan ederken, diğer yandan aslında düşük sıklıkta bu davranışa maruz kaldıklarını ve depresif semptomlar göstermediklerini söylerler. PHQ-9 ölçeği söz konusu tablodaki tutarsızlığı açığa çıkarmaya yardımcı olur. PHQ-9 ölçeğinin faydalı olabileceği başka örnekler de vardır. Önemli olan yorumlama sırasında tüm sonuçları katılımcıların depresif semptomlarına bağlamamaktır.

Elde edilen sonuçlar, iş sağlığı ve güvenliği açısından da incelenebilir. Öncelikle iş yerinde aşırı iş yüküne maruz kaldığını iddia eden kişilerde motivasyon kaybına rastlanabilir. Bu durum uzun vadede hem kişiye hem de iş yeri ortamına zarar verebilir. Mobbing davranışına maruz kaldığını düşünen kişiler agresif, çekinik veya duyarsız bir kimliğe bürünebilirler. Huzursuzluk sebebiyle farkında olmadan veya isteyerek diğer çalışanlara mobbing uygulayabilirler. İş yeri ortamını doğrudan etkileyecek bu davranış ve tutumlara karşı önlem almak iş sağlığı ve güvenliği açısından faydalı olacaktır. Örneğin tüm çalışanlara iş yerinde sahip oldukları bireysel haklar tanıtılabilir. Bu sayede çalışanlar içinde buldukları durumu daha doğru tanımlayabilirler, doğruyu ve yanlış ayırt edebilirler. Kişilere mobbing kavramının içerdiği olumsuz davranışları öğretmek ve mobbing davranışının uzun vadede gözlenen etkilerini anlatmak faydalı olacaktır ve farkındalığı artıracaktır.

Sonuç olarak, kişilerin farklı bakış açılarıyla mobbing davranışını ve aşırı iş yüküne maruz kaldıklarını yanlış yorumladıkları gözlenmiştir. Mobbing davranışlarına dair bilgi ve yorum eksikliği olduğu yorumu yapılabilir. Mobbing farkındalığının zayıf olduğu görülmektedir. Mobbing davranışına karşı kişileri bilgilendirmek elbette önemlidir. Çalışanların hangi tutumların mobbing olduğunu ve hangi tutumların mobbing olmadığını öğrenmeleri gerekmektedir. Mobbing farkındalığının gelişmesi, daha sağlıklı iş yeri ortamlarının elde edilmesine yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

Davenport N, Distler-Schwartz R, Pursell Elliott G. *Mobbing: Emotional Abuse In The American Workplace*. AMES, IA: Civil Society Publishing. 1999.

Duffy M, Sperry L. *Workplace Mobbing: Individual and Family Health Consequences*. The Family Journal: Counseling And Therapy for Couples and Families, 15(4), 398-404, 2007.

Einarsen S, Hoel H, Notelaers G. *Measuring Exposure To Bullying And Harassment At Work: Validity, Factor Structure And Psychometric Properties Of The Negative Acts Questionnaire-Revised*. Work&Stress 23, 24-44, 2009.

Einarsen S, Hoel H, Zapf D, Cooper C.L. *The Concept of Bullying at Work*. S Einarsen, H Hoel, CL Cooper (Eds.), *Bullying and Emotional Abuse in the Workplace. International Perspectives in Research and Practice*. London: Taylor & Francis, 2003.

Karahmet E, Kıran S, Atik L, Atasoy N, Saraçlı Ö, Ankaralı H, Konuk N. *İş Yerinde Yıldırma Maruz Kalımı Ölçmek İçin Kullanılan Olumsuz Davranışlar Anketi Türkçe Formunun Güvenilirliği*. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 14:275-282, 2013.

Kroenke K, Spitzer RL, Williams, JBW. *The PHQ-9 Validity of a Brief Depression Severity Measure*. J Gen Intern Med,16, 606-613,2001.

Leymann H. *Mobbing and Psychological Terror at Workplaces*. *Violence and Victims*, 5(2):119-126, 1990.

Leymann H. *The Content and Development of Mobbing at Work*, *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 5(2):165-184, 1996.

Resmi Gazete. *İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin İşyeri Tehlike Sınıfları Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ*. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/02/20170227M1-1.htm> (Erişim Tarihi 27.02.2017).

Sarı Y.E., Kökoğlu B, Balcıoğlu H, Bilge U, Çolak E, Ünlüoğlu İ. *Turkish Reliability Of The Patient Health Questionnaire-9*. Biomedical Research Special Issue, s. 460-462,2016.

Tınaz P. *İşyerinde Psikolojik Taciz (Mobbing)*. Çalışma ve Toplum Dergisi 4:13-28,2006.

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE ÖZ-DUYARLIK ÖLÇEĞİ KISA FORMUNUN PSİKOMETRİK ÖZELLİKLERİNE İLİŞKİN BİR ÇALIŞMA

Dr. Öğr. Üyesi Zümrüt GEDİK
İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İzmir
zumrut.gedik@ikc.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0003-3275-3413>

ÖZ

Öz-duyarlık kişinin kendisine duyduğu anlayışın ve şefkatin derecesini ifade etmektedir. Pozitif psikoloji ve bilinçli farkındalık alan yazınında önemli yere sahip olan öz-duyarlığın ruh sağlığı açısından koruyucu bir faktör olduğu bilinmektedir. Bu çalışma üniversite öğrencilerinde Öz-Duyarlık Ölçeği Kısa Formunun psikometrik özelliklerini incelemek amacıyla planlanmıştır. Toplam 163 üniversite öğrencisinin yer aldığı çalışmada, katılımcılara Türkçe'ye uyarlanan Öz-Duyarlık Ölçeği Kısa Formu ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği uygulanmıştır. Test-tekrar test güvenilirliğini sınavabilmek için Öz-Duyarlık Ölçeği Kısa Formu aynı öğrencilere iki hafta sonra bir kez daha uygulanmıştır. Bu ön çalışmada Öz-Duyarlık Ölçeği Kısa Formunun yapı geçerliği, ölçüt bağıntılı geçerliği, iç tutarlığı ve test-tekrar test güvenilirliği incelenmiştir. Verilerin analizinde doğrulayıcı faktör analizi, iç tutarlık, Pearson momentler çarpımı korelasyonu ve sınıfıçı korelasyonu kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar altı faktörlü ölçeğin yapı geçerliğine sahip olduğuna işaret etmektedir. Ölçek puanlarının benlik saygısıyla pozitif ilişki içinde olduğu bulunduğundan, ölçüt bağıntılı geçerliği destekleyen birtakım ön bulgular elde edildiği söylenebilir. Ölçeğin güvenilirliğine dair bulguların ise sınırlı olduğu görülmüştür. Sonuç olarak Öz-Duyarlık Ölçeği Kısa Formunun üniversite öğrencilerinde kullanıma uygun psikometrik özellikler taşıdığı, ancak farklı popülasyonlarda kullanılmadan önce geçerlik ve güvenilirliğinin tekrar sınanması gerektiği bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Öz-Duyarlık, Benlik Saygısı, Bilinçli Farkındalık, Geçerlik, Güvenirlik*

Geliş Tarihi: 02.01.2019, Kabul Tarihi: 04.05.2019, DOI NO: 10.17932/IAU.IAUD.m.13091352.2019.3/43.275-292

Araştırma Makalesi - Bu makale Turnitin programıyla kontrol edilmiştir.

Copyright © İstanbul Aydın Üniversitesi

A STUDY OF THE PSYCHOMETRIC PROPERTIES OF THE SELF-COMPASSION SCALE SHORT FORM IN UNIVERSITY STUDENTS

ABSTRACT

Self-compassion refers to the degree of extending understanding and compassion toward oneself. Being a significant concept in the positive psychology and mindfulness literature, self-compassion was found to be a protective factor for mental health. The current study was planned in order to test the validity and reliability of the Self-Compassion Scale Short Form. A total of 163 university students completed the Turkish version of the Self-Compassion Scale Short Form and the Rosenberg Self-Esteem Scale. In order to examine test-retest reliability, the Self-Compassion Scale Short Form was administered to the same students following an interval of two weeks. In this preliminary study the construct validity, concurrent validity, internal consistency, and test-retest reliability of the Self-Compassion Scale Short Form was examined. In data analysis, confirmatory factor analysis, internal consistency, Pearson product-moment correlation, and intra-class correlation were used. Results showed that the six-factor scale had construct validity. Scale scores were positively associated with self-esteem thus it can be accepted that some preliminary findings supporting concurrent validity were obtained. Reliability of the scale was found to be relatively limited. In conclusion, it was found that the Self-Compassion Scale Short Form had adequate psychometric properties in university students but validity and reliability should be tested again before administering the scale in different populations.

Keywords: *Self-Compassion, Self-Esteem, Mindfulness, Validity, Reliability*

GİRİŞ

Öz-duyarlık (self-compassion), son on yılda pozitif psikoloji alanyazınında çok sayıda ampirik çalışmada ele alınan bir kavram olup, kökenini kendiliğin (self) anlaşılmasına ve bilinçli farkındalığa (mindfulness) vurgu yapan Doğu felsefelerinden ve Budizmden almaktadır (Neff, 2003a; 2003b). Öz-duyarlık, genel olarak bireyin kendisiyle olan sağlıklı ilişkisini ifade etmektedir. Neff'e göre (2003a) Batı kültüründe insanlar, sevdikleri birisi bir konuda başarısız olduğunda veya kendini kötü hissettiğinde ona kolaylıkla teselli, şefkat ve destek sunarlar; ancak kendileri benzer olumsuzluklarla karşılaştıklarında, bir başkasına gösterdikleri sevecenliği ve anlayışı kendilerine göstermeyip sıklıkla sert özeleştiriler yapmaktadırlar. Öz-duyarlığa sahip bireyler ise başkalarına sundukları şefkati zor zamanlarda kendilerine de göstermektedirler. Bu anlamda kendilerine karşı nazik ve sevecendirler. Bu bireyler, olumsuz kişilik özelliklerine

sahip olmayı bir utanç kaynağı olarak değerlendirmeyip, kendi olumsuz yönlerini insan olmanın bir parçası olarak görmekte-dirler – yani olumsuzlukları diğer insanların yaşadıklarından yalıtılmış kişisel bir bağlamda ele almamaktadırlar. İlâveten bu bireyler olumsuz duygular deneyimlediklerinde, bu duygulara karşı bilinçli bir farkındalık geliştirirler, yani kendilerine ve yaşantılarına dengeli bir açıdan bakmaktadırlar. Bilinçli farkındalık, kişinin deneyimlediği olumsuz duygu ve düşünceleri içselleştirmeden, bunların farkında olmasını sağlayan bir zihin yapısıdır. Böylece kişi olumsuz duyguları inkâr etme veya bu duygularla aşırı özdeşleşme gibi istenmedik mekanizmalara başvurmak durumunda kalmamaktadır. Sayılan bu özellikler:

- Öz-sevecenlik (self-kindness),
- Ortak insanlık deneyimi (common humanity),
- Bilinçli farkındalık (mindfulness) olmak üzere öz-duyarlık kavramının üç temel boyutunu oluşturmaktadır.

Öz-duyarlığın üç boyutu birbiriyle etkileşim içindedir. Örneğin öz-sevecenlik, kişinin yaşadığı duygusal deneyimlerin olumsuz etkisini azaltarak acı veren düşünce ve duygulara karşı bir tampon görevi görmekte ve bu yolla bilinçli farkındalık boyutuna katkıda bulunmaktadır. Ayrıca öz-sevecenliğe sahip bireyler başarısızlıkları ve kusurları hususunda yalnız olduklarını düşünüp içe çekilmezler, tam aksine hatalarından daha az utanç duydukları için zor zamanlarda diğer insanlarla bir arada olup sıkıntılarını onlarla paylaşma eğilimi sergilerler. Bu sayede ortak insanlık deneyimi boyutunun öz-sevecenliği ve bilinçli farkındalığı pekiştirdiği ileri sürülmüştür (Castilho, Pinto-Gouveia ve Duarte, 2015). Neff (2003a, 2003b), öz-duyarlığın bu üç boyutunun zıt bileşenleriyle eşleştiği bir kavramsallaştırmaya giderek kuramsal açıdan öz-duyarlığın altı boyutunu tanımlamıştır. Bunlar:

- Öz-sevecenliğe karşılık öz-yargılama,
- Ortak insanlık deneyimine karşılık yalıtılmışlık,
- Bilinçli farkındalığa karşılık aşırı özdeşimdir.

Neff (2003a), öz-duyarlığın kendine acımayla, benmerkezcilikle ve benlik saygısıyla karıştırılmaması gerektiğini ifade etmiştir. Öz-duyarlık kendine acımadan farklı bir olgudur, çünkü kendine acıyan kişiler olumsuz duygularıyla aşırı özdeşim kurmaktadır (Goldstein ve Kornfield, 1987). Benzer şekilde öz-duyarlık kavramının içeriğinde ortak insanlık deneyimi ve sosyal ilişkilere önem verme yer aldığından, öz-duyarlığın benmerkezcilikten de farklı olduğu düşünülmektedir. Öz-duyarlık, kendilikle ilgili olumsuz duyguları olumluya çevirmeyi içermektedir, yani kişinin yetersizlikleri ve başarısızlıkları hakkında

kendini kötü hissetmesi yerine, kendine nazik ve anlayışlı bir biçimde yaklaşmasını sağlamaktadır. Bu yönüyle öz-duyarlık, yüksek benlik saygısı gibi, kişi için yararlı birtakım sonuçlar ortaya çıkartır. Öte yandan öz-duyarlık, benlik saygısı kavramından farklıdır, hatta Neff (2003a, 2003b), öz-duyarlığın alanyazındaki benlik saygısı kavramına bir alternatif olabileceğini öne sürmüştür. Benlik saygısı narsizm, benmerkezcilik ve hatta saldırganlıkla ilişkili iken (Baumeister, Smart ve Boden, 1996), öz-duyarlığın bu türden ‘yan etkiler’ barındırmaksızın, kişinin kendisine yönelik olumlu bir tutumu ifade ettiği belirtilmiştir. İlâveten benlik saygısı, kişinin belli bir alandaki performansına ve ideal standartlara uyum düzeyine göre değişkenlik gösterme eğilimindedir. Öz-duyarlık ise tüm bu değerlendirme sürecine üstün gelen, kendiliğe karşı sevecenlik ve anlayış içeren, kişinin herkes gibi ‘sadece insan’ olduğunu vurgulayan bir psikolojik yapıdır (Neff, 2003b). Bu bağlamda geniş bir ergen örneklemeyle yürütülen boylamsal bir çalışmada, öz-duyarlığın bireyleri düşük benlik saygısının olumsuz etkilerinden koruduğu bulunmuştur (Marshall ve ark., 2015).

Alanyazında öz-duyarlığın birçok ruh sağlığı göstergesi ile ilişkili olduğuna dair çalışmalar yer almaktadır. Öz-duyarlığın:

- Mutluluk,
- Yaşam kalitesi,
- İyimserlik,
- Olumlu duygular,
- Duygusal zekâ,
- Sosyal bağlanmışlık,
- Yaşam doyumunu ile pozitif ilişki içinde olduğu;

Öte yandan,

- Depresyon,
- Kaygı,
- Olumsuz duygular,
- Öfke ile negatif ilişkiler sergilediği bildirilmiştir (Duarte ve ark., 2015; Gedik, 2016; İkiz ve Totan, 2012; Leary ve ark., 2007; Neff, 2003a, 2003b; Neff ve ark., 2007; Neff, Pisitsungagarn ve Hsieh, 2008; Neff ve Vonk, 2009).

Trompetter ve ark. (2016), öz-duyarlığın ruh sağlığı ve psikopatoloji arasındaki ilişkide aracı rol oynadığını, test ettikleri modele göre yüksek öz-duyarlığın psikopatolojiye karşı bireyleri koruduğunu ve öz-duyarlığın bu bağlamda bir duygu düzenleme stratejisi görevi yaptığını ifade etmiştir. Neff, Kirkpatrick ve Rude (2007), üniversite öğrencileriyle yürüttükleri deneysel bir çalışmada,

katılımcılardan deney için düzenlenen sahte bir iş görüşmesi kapsamında en büyük zayıflıklarının ne olduğunu yazmalarını istemiştir. Sonuçlara göre öz-duyarlılığa sahip bireyler bu soruyu yanıtladıktan sonra anlamlı düzeyde daha az kaygı yaşamışlardır. Benlik saygısı değişkeni kontrol altına alındığında öz-duyarlılık kaygı ile anlamlı negatif ilişki içinde olmaya devam etmiştir. Yazarlar bulgularından hareketle, kendini değerlendirme durumlarında öz-duyarlılığın kaygıya yönelik bir tampon işlevi gördüğünü, benlik saygısının ise sanılanın aksine öz-değerlendirme kaygısına karşı bireyleri korumadığını ifade etmişlerdir. MacBeth ve Gumley (2012), öz-duyarlılığın psikopatolojiyle ilişkisini araştıran meta-analiz çalışmasında, yirmi farklı örneklemeden elde edilen araştırma bulgularını incelemiş ve öz-duyarlılık ve psikopatoloji arasındaki ilişkiye dair güçlü bir etki büyüklüğü katsayısı elde etmişlerdir. Alanyazındaki tüm bu bulgulara dayanarak öz-duyarlılığın psikolojik müdahalelerde önemli bir yer tutacağı ve psikoterapi sonuçlarını iyileştireceği düşünülmüş, böylece öz-duyarlılık seviyesini yükseltmeyi hedefleyen çeşitli üçüncü dalga farkındalık ve kabullenme temelli psikolojik müdahale programları geliştirilmiştir (Barnard ve Curry, 2011; Neff ve Germer, 2013). Bu farkındalık temelli müdahalelerin altında yatan temel mekanizmanın, kişinin kendisine ve yaşadığı güçlüklerle duyarlı ve sevecen bir şekilde yaklaşmasını teşvik etmeleri olabileceği ileri sürülmüştür (Kuyken vd., 2010). Sözü geçen psikolojik müdahaleler arasında birincil olarak öz-duyarlılığa odaklanan Bilinçli Öz-Duyarlılık Programının (Neff ve Germer, 2013) uygulama şekline ve içeriğine baktığımızda, programın her biri iki saat süren sekiz haftalık grup seanslarından oluştuğu, her seansta farklı bir konunun ele alındığı, program boyunca grup üyelerine yönelik kişilerarası egzersizler yaptırılarak ortak insanlık deneyiminin pekiştirildiği, kişinin kendisine şefkatli bir arkadaşın ağzından mektup yazma gibi haftalık ev ödevlerinin yer aldığı ve meditasyon uygulamaları yaptırıldığı görülmektedir:

- Programın ilk seansı giriş niteliğinde olup öz-duyarlılık kavramını tanıtmaktadır.
- İkinci seansta bilinçli farkındalık konusu işlenmektedir.
- Üçüncü seans öz-duyarlılığın yaşamın farklı alanlarına uygulanması üzerinedir.
- Dördüncü seansta grup üyelerinin öz-duyarlı bir iç ses geliştirmesi yönünde çalışmalar gerçekleştirilir.
- Beşinci seans çekirdek değerlerle uyumlu yaşamının önemi üzerinedir.
- Altıncı seansta grup üyelerine zor duygularla başa çıkma becerileri öğretilmektedir.
- Yedinci seans zor kişilerarası ilişkilerle baş etmeye odaklanır.
- Son seans bireyin olumlu yönleriyle nasıl ilişki kurabileceğini ve kendi hayatı nasıl hakkında minnet duyabileceğini ele alır.

Neff ve Germer (2013), programın etkililiğine dair biri pilot, biri randomize ve deney-kontrol gruplu olmak üzere iki çalışma yürütmüş ve bunun sonucunda

programın öz-duyarlığı, bilinçli farkındalığı ve iyi oluşu anlamlı biçimde arttırdığını bulmuşlardır.

Öz-duyarlığın sadece klinik psikoloji alanında değil, aynı zamanda spor psikolojisi, sağlık psikolojisi, endüstri ve örgüt psikolojisi, geriatri, sağlık, aile psikolojisi ve eğitim psikolojisi alanlarında da önem taşıdığı söylenebilir. Öz-duyarlığın çocuklar, ergenler, yetişkinler ve yaşlılar olmak üzere farklı gelişimsel gruplarda olduğu kadar; atletler, otizmlili bireylerin ebeveynleri, kanser hastaları, yeme bozukluğu olan bireyler, travma yaşayan bireyler ve çeşitli meslek grupları gibi özel popülasyonlarda da incelendiği görülmektedir (Barnett ve Sharp, 2016; Bluth ve Eisenlohr-Moul, 2017; Campo ve ark., 2017; Fontana, Fry ve Cramer, 2017; Hiraoka ve ark., 2015; Imtiaz, 2016; McArthur ve ark., 2017; Neff ve Faso, 2015; Stolow ve ark., 2016). Alanyazında öz-duyarlığın incelendiği yüzlerce ampirik araştırma makalesi bulunmaktadır (bkz. Neff, 2018). Bu bağlamda öz-duyarlığın atletlerde egzersiz yapma motivasyonu (Magnus vd., 2010), sağlık davranışları (Gedik, 2019; Terry ve ark., 2013) ve akademik başarısızlıkla başa çıkma (Neff ve ark., 2005; Zhang ve ark., 2016) ile ilişkisini ortaya koyan araştırmalar örnek gösterilebilir. Yapılan meta-analiz çalışmaları ise öz-duyarlığın sağlık çalışanlarında algılanan stresi düşürdüğünü ve sunulan sağlık bakımının etkililiğini arttırdığını (Raab, 2014), beden imgesini iyileştirdiğini ve yeme bozukluklarından koruduğunu (Braun, Park ve Gorin, 2016) ve özellikle bilişsel ve psikolojik iyilik halini arttırdığını (Zessin, Dickhäuser ve Garbade, 2015) göstermiştir. Öz-duyarlığın cinsiyetle ilişkisini ele alan bir meta-analizde ise özellikle etnik azınlık gruplarında erkeklerin kadınlardan hafif düzeyde de olsa daha yüksek öz-duyarlığa sahip oldukları ortaya konmuştur (Yarnell ve ark., 2015).

Öz-duyarlık kavramını alanyazına kazandıran Neff (2003b), bu yapıyı değerlendirmede kullanılabilecek bir ölçüm aracı geliştirmiştir. Öz-duyarlığı değerlendiren bir ölçüm aracı geliştirmek için yapılan çalışmalarda, ilk etapta maddelerin oluşturulabilmesi için üniversite öğrencilerinden oluşan odak gruplarla görüşmeler yapılmıştır. Söz konusu odak grup çalışmalarında öz-duyarlığı değerlendirmek amacıyla önceden hazırlanmış anketler katılımcılara uygulanmış, aynı işlem katılımcıların geri bildirimleri doğrultusunda maddeleri gözden geçirerek birkaç defa tekrarlanmıştır. Odak grubun yer almadığı bir diğer örnekleme ise maddelerin anlaşılabilirliği sınanmıştır. Böylelikle oluşturulan ve 5'li Likert tipi 71 soru içeren madde havuzu, 391 üniversite öğrencisine uygulanarak ölçüm aracının açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri yapılmıştır. Ölçüm aracının yakınsak geçerliğini test etmek amacıyla:

- Özeleştiri,
- Sosyal bağlanmışlık,
- Duygusal zekâ,
- Mükemmeliyetçilik,
- Kaygı,
- Depresyon,
- Yaşam doyumunu ile ilişkilerine bakılmıştır.

Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ölçüm aracının nihai versiyonununun 26 maddeden ve altı boyuttan oluşu görülmüştür:

- Öz-sevecenlik 5 madde,
- Öz-yargılama 5 madde,
- Ortak insanlık deneyimi 4 madde,
- Yalıtılmışlık 4 madde,
- Bilinçli farkındalık, 4 madde,
- Aşırı özdeşim 4 madde olduğu görülmüştür.

Maddelerin faktör yükleri ise .57 ve .80 arasında değişmiştir. Yapılan bir diğer doğrulayıcı faktör analizinde, tek faktörlü bir modelin de veriye iyi uyum sağladığı ve dolayısıyla toplam bir öz-duyarlık puanı hesaplamasının da uygun olduğu görülmüştür. Yakınsak geçerliğe bakıldığında, 26 maddelik Öz-Duyarlık Ölçeğinin ruh sağlığı parametreleriyle beklenen yönde ilişkiler sergilediği ve ölçeğin bu bakımdan geçerli olduğu görülmüştür. Sonrasında gerçekleştirilen ikinci bir çalışmada, ölçeğin yapı geçerliği tekrar doğrulanmış ve ölçeğin narsisizm, benlik saygısı, ruminasyon, düşünce baskılama ve duygusal işleme ile ilişkisi incelenmiştir. Öz-Duyarlık Ölçeği ortalama puanı, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ortalama puanı ile orta büyüklükte pozitif bir korelasyon sergilemiştir. Öz-duyarlık ve narsisizm arasında anlamlı bir bağıntı bulunmazken, ruminasyon ve düşünce baskılama ile negatif, duygusal işleme ile ise pozitif ilişkiler içinde olduğu görülmüştür (Neff, 2003b).

Öz-Duyarlık Ölçeği Japonca, Çekçe, İspanyolca, Çince, Almanca, Farsça, Fransızca ve Yunanca dahil olmak üzere birçok dile uyarlanmıştır. Öz-Duyarlık Ölçeğinin Türkçeye uyarlanması Akın ve ark. (2007) ile Deniz ve ark. (2008) tarafından yürütülen iki ayrı çalışmada gerçekleştirilmiştir. Türkçe Öz-Duyarlık Ölçeği, orijinal formda olduğu gibi 26 maddeden oluşan 5'li Likert tipi (1 = hiçbir zaman, 2 = nadiren, 3 = sık sık, 4 = genellikle, 5 = her zaman) bir ölçektir. Akın ve ark. (2007), Öz-Duyarlık Ölçeğinin:

- Türkçe formunun dilsel eşdeğerliğini,
- Yapı geçerliğini,
- İç tutarlık güvenilirliğini,
- Test-tekrar test güvenilirliğini incelemiştir.

Açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre ölçeğin Türkçe versiyonu, orijinal versiyonunda olduğu gibi altı faktörlü bir yapıya sahiptir. Yazarlar Öz-Duyarlık Ölçeğinin ülkemizde psikoloji ve eğitim alanlarında kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğuna kanaat getirmişlerdir. Benzer biçimde Deniz ve ark. (2008), ölçeğin Türkçe formunun dil geçerliğini, yapı geçerliğini, ölçüt bağıntılı geçerliğini, iç tutarlık güvenilirliğini ve test-tekrar test güvenilirliğini incelemiştir. Açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizinde ölçeğin Türkçe versiyonunun tek faktörlü bir yapı sergilediği bulunmuştur. Ölçüt bağıntılı geçerlik analizleri sonucunda, öz-duyarlığın benlik saygısı ve yaşam doyumu ile sırasıyla güçlü ve orta düzeyde pozitif anlamlı ilişkiler içinde olduğu görülmüştür. Yazarlar ölçeğin Türkçe versiyonunun geçerli ve güvenilir olduğu sonucuna varmışlardır.

Raes ve ark. (2011), öz-duyarlığın daha kısa bir ölçüm aracıyla değerlendirilmesinin bilimsel araştırmalarda, terapi etkililik çalışmalarında ve klinikte hastaların tedavilerini izlemede zaman kazanılmasına yardımcı olacağını öne sürmüş ve bu amaçlarla Öz-Duyarlık Ölçeği Kısa Formunu geliştirmişlerdir. Kısa formu oluşturmak için öncelikle Felemenkçe Öz-Duyarlık Ölçeğinin altı boyutunu temsil eden ikişer madde, ölçeğin uzun formunun toplam puanıyla ve ilgili alt ölçeklerle olan korelasyonlarına dayanarak belirlenmiş ve bunların iç tutarlık katsayılarına bakılmıştır (Cronbach alfa \geq .86). Sonrasında yapılan doğrulayıcı faktör analizinde, ölçeğin 12 maddelik Felemenkçe ve İngilizce versiyonlarına dair bir birinci düzey faktörden ve altı ikinci düzey faktörden oluşan üst düzey (higher order) modelin 185 Belçikalı yetişkinden ve 415 Amerikalı üniversite öğrencisinden oluşan iki ayrı örneklemden elde edilen verilere iyi uyum gösterdiği bulunmuştur.

Bu çalışmanın amacı, Öz-Duyarlık Ölçeği Kısa Formunun Türk üniversite öğrencilerinden oluşan bir örnekleme geçerliğini ve güvenilirliğini inceleyerek ölçeğin kısa formunun Türk kültürüne kazandırılmasıdır. Bu doğrultuda öncelikle doğrulayıcı faktör analizi yapılarak ölçeğin yapı geçerliği sınanmış ve orijinal formdaki yapıya uyum gösterip göstermediği değerlendirilmiştir. Ölçüt bağıntılı geçerliği incelemek için ölçeğin benlik saygısı ile ilişkisine bakılmıştır. Ölçeğin güvenilirliği iç tutarlık katsayısı (Cronbach alfa) ve test-tekrar test yöntemleri ile incelenmiştir.

YÖNTEM

Çalışmanın örneklemini İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde öğrenim gören ve giriş düzeyinde bir psikoloji dersini alan 163 öğrenci oluşturmuştur. Örneklem seçiminde kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Anket uygulamasından önce katılımcıların yazılı bilgilendirilmiş onamları alınmıştır. Örnekleme 125 kadın (%76.7) ve 38 erkek öğrenci (%23.3) yer almıştır. Öğrencilerin yaş ortalaması 19.64 (SS=1.25) olup, yaşları 18 ve 29 arasında değişmektedir.

Çalışmada veri toplama araçları olarak Öz-Duyarlık Ölçeği Kısa Formu (ÖDÖK) ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) kullanılmıştır. Genel öz-duyarlık düzeyini ve öz-duyarlığın altı boyutunu değerlendirmek (öz-sevecenliğe karşılık öz-yargılama, ortak insanlık deneyimine karşılık yalıtılmışlık, bilinçli farkındalığa karşılık aşırı özdeşim) üzere Raes ve ark. (2011) tarafından oluşturulan ÖDÖK 12 madde içeren 5'li Likert tipi bir ölçüm aracıdır. Ölçekte 2. ve 6. maddeler öz-sevecenliği, 11. ve 12. maddeler öz-yargılamayı, 5. ve 10. maddeler ortak insanlık deneyimini, 4. ve 8. maddeler yalıtılmışlığı, 3. ve 7. maddeler bilinçli farkındalığı, 1. ve 9. maddeler ise aşırı özdeşimi değerlendirmektedir. Alt ölçek puanları, ilgili maddelere verilen cevapların toplamı alınarak hesaplanır. Toplam puanın hesaplanabilmesi için olumsuz alt ölçek maddeleri (1, 4, 8, 9, 11 ve 12) ters puanlanarak tüm maddelere verilen cevaplar toplanır. Yüksek puanlar, genel öz-duyarlıkta ve öz-duyarlığın alt boyutlarında artış olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Genel benlik saygısı düzeyini ölçmek amacıyla Rosenberg (1965) tarafından geliştirilen RBSÖ ise dört seçenek (çok doğru, doğru, yanlış, çok yanlış) üzerinden değerlendirilen 10 maddeden oluşmaktadır. Ölçek tüm dünyada yaygın olarak kullanılmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar, benlik saygısının olumlu olduğuna işaret etmektedir. Ölçeğin ülkemizdeki geçerlik ve güvenilirlik çalışması Çuhadaroğlu (1985) tarafından gerçekleştirilmiş ve iç tutarlık katsayısı .71 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada RBSÖ, ÖDÖK'ün ölçüt bağıntılı geçerliğini incelemek için kullanılmıştır.

ÖDÖK'ün ülkemizde geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının yapılabilmesi için öncelikle Kirsten D. Neff ile e-posta aracılığıyla iletişim kurularak gerekli izinler alınmıştır. Kısa Öz-Duyarlık Ölçeğinin orijinal İngilizce versiyonu araştırmacının da dahil olduğu, çok iyi düzeyde İngilizce bilen üç klinik psikolog tarafından Türkçeye çevrilmiş, çevirinin yeterliği ise geri çeviri yöntemi ile kontrol edilmiştir. Ölçeğin Türkçe formunda yer alan maddelerin sıralaması, orijinal versiyonunda olduğu gibidir.

Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları için katılımcılara sınıf ortamında ÖDÖK ve RBSÖ uygulanmıştır. Bu uygulamayı takip eden iki haftanın sonunda, ÖDÖK aynı öğrencilere ikinci kez uygulanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini incelemek için en yüksek olabilirlik tahmini yöntemiyle doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Ölçüt bağımlı geçerliği test etmek için ÖDÖK'ten alınan puanların RBSÖ'den alınan puanlarla korelasyonuna bakılmıştır. Ölçeğin güvenilirliği ise test-tekrar test yöntemi ve iç tutarlık güvenilirliği ile incelenmiştir. Test-tekrar test güvenilirliği için sınıf içi korelasyon katsayıları (ICC), ölçüt bağımlı geçerlik için ise Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Bu analizler SPSS 20 programı ile gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi ise AMOS 21 programı kullanılarak yapılmıştır.

BULGULAR

Geçerlik ve güvenilirlik analizlerinden önce verinin normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Bunun için basıklık ve çarpıklık değerlerinin normal dağılım varsayımlarına uyup uymadığına bakılmış ve bu değerlerinin uygun aralıkta olduğu görülmüştür (çarpıklık ranjı: -.01 - .29; basıklık ranjı: -.41 - -.88).

Ölçeğin yapı geçerliğini test etmek ve faktör yapısını incelemek amacıyla en yüksek olabilirlik tahmini yöntemiyle doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. DFA ile Türkçe ÖDÖK'ün orijinal ölçekteki altı faktörlü yapıya uyup uymadığı test edilmiştir. Elde edilen uyum iyilik indekslerine göre ölçek altı faktörlü yapıya kabul edilebilir düzeyde uyum göstermiştir ($\chi^2 / df = 1.83$, RMSEA = .072, AGFI = .868, GFI = .924, CFI = .93, TLI = .907). DFA sonuçları Şekil 1'de sunulmuştur.

ÖDÖK faktörlerinin ortalama ve standart sapma değerleri ile faktörler arasındaki korelasyon katsayıları Tablo 1'de verilmiştir. Görüldüğü gibi ÖDÖK'ün öz-sevecenlik, öz-yargılama, ortak insanlık deneyimi, yalıtılmışlık, bilinçli farkındalık ve aşırı özdeşim boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı ve kuramsal açıdan beklenen yönde korelasyonlar bulunmuştur.

Tablo 1: ÖDÖK faktörleri arasındaki korelasyonlar ile ortalama ve standart sapma değerleri

Faktör	Ort.	SS	1	2	3	4	5	6
1. Öz-Sevecenlik	6.38	1.94	1					
2. Öz-Yargılama	4.76	2	-.42**	1				
3. Ortak İnsanlık Deneyimi	5.67	1.74	.38**	-.35**	1			
4. Yalıtılmışlık	5.76	1.99	-.36**	.55**	-.23**	1		
5. Bilinçli Farkındalık	6.17	1.91	.55**	-.46**	.39**	-.45**	1	
6. Aşırı Özdeşim	5.86	2.15	-.45**	.63**	-.26**	.57**	-.55**	1

** $p < .01$

ÖDÖK'ün ölçüt bağımlı geçerliğini incelemek için RBSÖ ile olan ilişkisine bakılmıştır. ÖDÖK toplam puanı ile öz-sevecenlik, öz-yargılama, ortak insanlık deneyimi, yalıtılmışlık, bilinçli farkındalık ve aşırı özdeşim alt ölçekleri, RBSÖ toplam puanı ile pozitif ve anlamlı ilişkiler içindedir (sırasıyla $r = .62, p < .01$; $r = .46, p < .01$; $r = -.50, p < .01$; $r = .33, p < .01$; $r = -.51, p < .01$; $r = .41, p < .01$; $r = -.49, p < .01$).

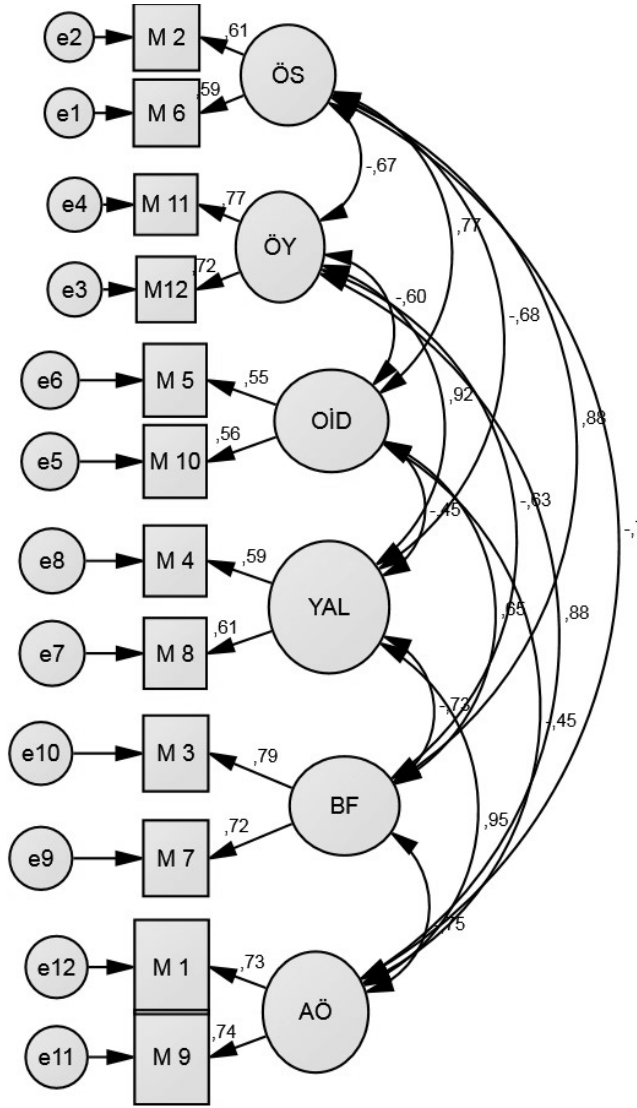
Tablo 2: ÖDÖK güvenilirlik katsayıları

	İç Tutarlık	Test-Tekrar Test
ÖDÖK Toplam Puan	.86	.74 (%95 GA = .65 - .81)
Öz-Sevecenlik	.53	.68 (%95 GA = .57 - .77)
Öz-Yargılama	.72	.61 (%95 GA = .47 - .72)
Ortak İnsanlık Deneyimi	.47	.53 (%95 GA = .36 - .65)
Yalıtılmışlık	.53	.65 (%95 GA = .53 - .75)
Bilinçli Farkındalık	.73	.73 (%95 GA = .63 - .80)
Aşırı Özdeşim	.70	.76 (%95 GA = .68 - .83)

ÖDÖK: Öz-Duyarlık Ölçeği Kısa Formu, GA: Güven aralığı.

ÖDÖK'ün güvenilirliği test-tekrar test ve iç tutarlık yöntemleriyle incelenmiştir. Ölçeğin iç tutarlık (Cronbach alfa) ve test-tekrar test güvenilirliği için hesaplanan sınıfıçi korelasyon katsayıları Tablo 2'de gösterilmiştir. İç tutarlık katsayıları .47 ve .86 arasında değişmiştir. Buna göre toplam ölçeğin ve öz-yargılama,

bilinçli farkındalık ve aşırı özdeşim alt ölçeklerinin iç tutarlık katsayıları kabul edilebilir düzeyde iken, öz-sevecenlik, ortak insanlık deneyimi ve yalıtılmışlık alt ölçeklerine dair katsayıların görece düşük olduğu görülmüştür. Test-tekrar test katsayıları ise .53 ve .76 arasında değişmiştir. Öz-yargılama, ortak insanlık deneyimi ve yalıtılmışlık alt ölçeklerinin test-tekrar test güvenilirliği görece düşük iken toplam öz-duyarlık, öz-sevecenlik, bilinçli farkındalık ve aşırı özdeşim puanlarının test-tekrar test güvenilirliği kabul edilebilir seviyededir.

Şekil 1: Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları

ÖS= Öz-sevecenlik, ÖY = Öz-yargılama, OİD = Ortak insanlık deneyimi, YAL = Yalıtılmışlık, BF = Bilinçli farkındalık, AÖ = Aşırı özdeşim.

SONUÇ

Öz-duyarlık psikolojinin birçok alanında sıklıkla ampirik araştırmalara konu olan ve üçüncü dalga farkındalık ve kabullenme temelli psikoterapilerde önemli yer tutan bir kavramdır. Bu çalışmada, öz-duyarlık kavramını ölçmeye yönelik hızlı ve kolay uygulanabilen bir ölçüm aracı olan Öz-Duyarlık Ölçeği Kısa Formunun (ÖDÖK) üniversite öğrencilerinde geçerliği ve güvenilirliği test edilmiştir. Böylece ÖDÖK'ün ülkemizde psikoterapi etkililik çalışmalarında olduğu kadar, kesitsel ve betimleyici ampirik araştırmalarda da kullanılabilmesi hedeflenmiştir.

Bu çalışmada, öncelikle ÖDÖK üç klinik psikolog tarafından Türkçeye çevrilmiş, sonrasında geri çeviri yöntemi ile son hali oluşturulmuştur. Dil geçerliği bu yolla sağlandıktan sonra, ölçeğin yapı geçerliğini test etmek için doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Bunun sonucunda ÖDÖK'ün orijinal versiyonunda yer alan altı faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Bu model kabul edilebilir iyilik uyum endekslerine sahip bulunmuş, faktör yüklerinin ise .55-.79 arasında değiştiği görülmüştür. Bu bağlamda ÖDÖK'ün yapı geçerliğine sahip olduğu söylenebilir. ÖDÖK'ün İspanyolca versiyonunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması için yapılan doğrulayıcı faktör analizinde de, bulgularımıza benzer biçimde altı faktörlü modelin veriye iyi uyum gösterdiği ve faktör yüklerinin .59 - .74 arasında değiştiği bildirilmiştir (Garcia-Campayo ve ark., 2014).

Bu çalışmada, ÖDÖK'ün ölçüt bağıntılı geçerliğine dair birtakım ön bulgular elde edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda genel öz-duyarlık ve benlik saygısı arasında güçlü ve pozitif yönde bir bağıntı olduğu bulunmuştur ($r = .62$). Alt ölçekler ve benlik saygısı arasındaki korelasyon katsayıları ise .33 ve -.51 arasında değişmiştir. Beklendiği üzere, ÖDÖK'ün olumlu boyutlarını oluşturan öz-sevecenlik, ortak insanlık deneyimi ve bilinçli farkındalık ile benlik saygısı arasında anlamlı ve pozitif ilişkiler söz konusudur. Diğer yandan ÖDÖK'ün olumsuz boyutları benlik saygısıyla anlamlı ve negatif ilişkiler içindedir. Genel öz-duyarlık ve benlik saygısı arasındaki korelasyon katsayısı, öz-duyarlığın benlik saygısıyla yakından ilişkili, ancak benlik saygısından farklı bir yapı olduğunu göstermiştir. Buna paralel olarak, Neff'in (2003b) ölçek geliştirme çalışmasında 24 maddelik orijinal Öz-Duyarlık Ölçeğinin benlik saygısıyla orta büyüklükte pozitif bir korelasyon ($r = .59$) sergilediği görülmüştür. Gelecek çalışmalarda ÖDÖK'ün benlik saygısının yanı sıra bilinçli farkındalık, pozitif ve negatif duygulanım ve yaşam doyumu değişkenleriyle de ilişkisinin incelenerek ölçüt bağıntılı geçerliğe dair ek bulgular ortaya konması önerilebilir.

Bu çalışmada, ÖDÖK'ün iç tutarlığı incelenmiş ve genel öz-duyarlığın iç tutarlığının yüksek olduğu görülmüştür (Cronbach alfa = .86). Alanyazında kadın üniversite öğrencilerinde psikolojik dayanıklılığı ve iyilik halini arttırmak amacıyla uygulanan bir öz-duyarlık müdahalesinin etkililiğini ele alan bir çalışmada, Öz-Duyarlık Ölçeği Kısa Formunun iç tutarlık katsayısı çalışmamıza paralel biçimde .85 olarak bulunmuştur (Smeets ve ark., 2014). Öz-yargılama, bilinçli farkındalık ve aşırı özdeşim boyutlarının iç tutarlığı da yeterli seviyededir (Cronbach alfa = .70 - .73). Öte yandan öz-sevecenlik, ortak insanlık deneyimi ve yalıtılmışlık boyutlarına ait iç tutarlık katsayıları görece düşük düzeydedir (Cronbach alfa = .47 - .53). Test-tekrar test güvenilirliği açısından değerlendirildiğinde, genel öz-duyarlığın, öz-sevecenliğin, bilinçli farkındalığın ve aşırı özdeşimin sınıfiçi korelasyon katsayıları yeterli düzeyde iken (ICC = .68 - .76), öz-yargılama, ortak insanlık deneyimi ve yalıtılmışlık için bulunan değerler görece düşüktür (ICC = .53 - .65).

Neff (2016), yürütülecek çalışmalarda toplam veya genel öz-duyarlık puanını kullanmak isteyen araştırmacıların, ölçeğin uzun versiyonu yerine Öz-Duyarlık Ölçeği Kısa Formunu kullanabileceklerini belirterek, kısa formun uzun formula mükemmel ilişki içinde olduğunu ve özellikle ruhsal sorunları olan örneklemelerde kullanılabilirliğini ifade etmiştir. Öte yandan öz-duyarlığın altı boyutuna dair güvenirlüğün düşük olduğunu belirtmiştir. Soysa ve Wilcomb (2015) tarafından Amerikalı üniversite öğrencileriyle gerçekleştirilen bir çalışmada da, öz-duyarlığın olumsuz alt ölçekleri olan öz-yargılama, yalıtılmışlık ve aşırı özdeşime ait iç tutarlık katsayılarının .55 ve .70 arasında değiştiği bildirilmiştir. Bu bulgular çalışmamızda elde edilen güvenirlige dair sonuçlarla tutarlılık içindedir.

Bu çalışmanın birtakım sınırlılıkları bulunmaktadır. İlk olarak çalışma yalnızca üniversite öğrencileriyle yürütüldüğü için, elde edilen bulguların başka yaş ve eğitim gruplarına ne derece genellenebileceği tartışmalı bir konudur. Dolayısıyla ileride ÖDÖK'ü üniversite öğrencileri dışındaki popülasyonlarda kullanacak olan araştırmacıların öncelikle ölçeğin psikometrik özelliklerini ilgili popülasyonda tekrar sınamaları önerilmektedir. Çalışmamızda test-tekrar test uygulamasında karşılaşılan katılımcı kaybı nedeniyle örneklemin istenen büyüklüğe erişememiş olması da, bulguların genellenebilirliğini kısıtlamaktadır. Sonuç olarak Türkçeye uyarlanan ÖDÖK'ün yapı geçerliğine ve ölçüt bağımlı geçerliğe sahip olduğu bulunmuştur. Toplam ölçeğin, yani genel öz-duyarlık puanlarının da güvenilir olduğu belirlenmiştir.

KAYNAKÇA

Akın, Ü., Akın, 3A. ve Abacı, R. *Öz-Duyarlık Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 33: 1-10, 2007.

Barnard, L.K. ve Curry, J.F. *Self-Compassion: Conceptualizations, Correlates, & Interventions*. *Review of General Psychology*, 15(4): 289-303, 2011.

Barnett, M.D. ve Sharp, K.J. *Maladaptive Perfectionism, Body Image Satisfaction, and Disordered Eating Behaviors Among US College Women: The Mediating Role of Self-Compassion*. *Personality and Individual Differences*, 99: 225-234, 2016.

Baumeister, R.F., Smart, L. ve Boden, J.M. *Relation of Threatened Egotism to Violence and Aggression: The Dark Side of High Self-Esteem*. *Psychological Review*, 103: 5-33, 1996.

Bluth, K. ve Eisenlohr-Moul, T.A. *Response to a Mindful Self-Compassion Intervention in Teens: A Within-Person Association of Mindfulness, Self-Compassion, and Emotional Well-Being Outcomes*. *Journal of Adolescence*, 57: 108-118, 2017.

Braun, T.D., Park, C.L. ve Gorin, A. *Self-Compassion, Body Image, and Disordered Eating: A Review of the Literature*. *Body Image*, 17: 117-131, 2016.

Campo, R.A., Bluth, K., Santacroce, S.J., Knapik, S., Tan, J., Gold, S. ve Asher, G.N. *A Mindful Self-Compassion Videoconference Intervention For Nationally Recruited Posttreatment Young Adult Cancer Survivors: Feasibility, Acceptability, and Psychosocial Outcomes*. *Supportive Care in Cancer*, 25(6): 1759-1768, 2017.

Castilho, P., Pinto-Gouveia, J. ve Duarte, J. *Evaluating the Multifactor Structure of the Long and Short Versions of the Self-Compassion Scale in a Clinical Sample*. *Journal of Clinical Psychology*, 71(9): 856-870, 2015.

Çuhadaroğlu, F. *Gençlerde Benlik Saygısı ile İlgili Bir Araştırma*. XXI. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi, Adana, 7-13 Ekim 1985.

Deniz, M.E., Kesici, Ş. ve Sümer, A.S. *The Validity and Reliability of the Turkish Version of the Self-Compassion Scale*. *Social Behavior and Personality*, 36(9): 1151-1160, 2008.

Duarte, C., Ferreira, C., Trindade, I.A. ve Pinto-Gouveia, J. *Body Image and College Women's Quality of Life: The Importance of Being Self-Compassionate*. *Journal of Health Psychology*, 20(6): 754-764, 2015.

Fontana, M.S., Fry, M.D. ve Cramer, E. *Exploring the Relationship Between Athletes' Perceptions of the Motivational Climate to Their Compassion, Self-Compassion, Shame, and Pride in Adult Recreational Sport*. *Measurement in Physical Education and Exercise Science*, 21(2): 101-111, 2017.

İmtiaz, S. *Rumination, Optimism, and Psychological Well-Being Among the Elderly: Self-Compassion as a Predictor*. Journal of Behavioural Sciences, 26(1): 32, 2016.

İkiz, E. ve Totan, T. *Üniversite Öğrencilerinde Öz-Duyarlık ve Duygusal Zekânın İncelenmesi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14(1): 51-71, 2012.

Garcia-Campayo, J., Navarro-Gil, M., Andrés, E., Montero-Marin, J., López-Artal, L. ve Demarzo, M.M.P. *Validation of the Spanish Versions of the Long (26 items) and Short (12 items) Forms of the Self-Compassion Scale (SCS)*. Health and Quality of Life Outcomes, 12(1): 4-13, 2014.

Gedik, Z. *Öz-Duyarlık ve Öfke Provokasyonu Arasındaki İlişki*. 19. Ulusal Psikoloji Kongresi, İzmir, 5-7 Eylül 2016.

Gedik, Z. *Self-Compassion and Health-Promoting Lifestyle Behaviors in College Students*. Psychology, Health & Medicine, 24(1): 108-114, 2019.

Goldstein, J. ve Kornfield, J. *Seeking the Heart of Wisdom: The Path of Insight Meditation*. Shambhala, Boston, 1987.

Hiraoka, R., Meyer, E.C., Kimbrel, N.A., DeBeer, B.B., Gulliver, S.B., ve Morissette, S.B. *Self-Compassion as a Prospective Predictor of PTSD Symptom Severity Among Trauma-Exposed U.S. Iraq and Afghanistan War Veterans*. Journal of Traumatic Stress, 28: 1-7, 2015.

Kuyken, W., Watkins, E., Holden, E., White, K., Taylor, R.S. ve Byford, S. *How Does Mindfulness-Based Cognitive Therapy Work?* Behaviour Research and Therapy, 48: 1105-1112, 2010.

Leary, M.R., Tate, E.B., Adams, C.E., Batts Allen, A. ve Hancock, J. *Self-Compassion and Reactions to Unpleasant Self-Relevant Events: The Implications of Treating Oneself Kindly*. Journal of Personality and Social Psychology, 92: 887-904, 2007.

MacBeth, A. ve Gumley, A. *Exploring Compassion: A Meta-Analysis of the Association Between Self-Compassion and Psychopathology*. Clinical Psychology Review, 32(6): 545-552, 2012.

Magnus, C.M.R., Kowalski, K.C. ve McHugh, T.L.F. *The Role of Self-Compassion in Women's Self-Determined Motives to Exercise and Exercise-Related Outcomes*. Self & Identity, 9: 363-382, 2010.

Marshall, S.L., Parker, P.D., Ciarrochi, J., Sahdra, B., Jackson, C.J. ve Heaven, P.C. *Self-Compassion Protects Against the Negative Effects of Low Self-Esteem: A Longitudinal Study in a Large Adolescent Sample*. Personality and Individual Differences, 74: 116-121, 2015.

- McArthur, M., Mansfield, C., Matthew, S., Zaki, S., Brand, C., Andrews, J. ve Hazel, S. *Resilience in Veterinary Students and the Predictive Role of Mindfulness and Self-Compassion*. Journal of Veterinary Medical Education, 44(1): 106-115, 2017.
- Neff, K.D. *Self-Compassion: An Alternative Conceptualization of a Healthy Attitude Toward Oneself*. Self & Identity, 2: 85-102, 2003a.
- Neff, K.D. *The Development and Validation of a Scale to Measure Self-Compassion*. Self & Identity, 2: 223-250, 2003b.
- Neff, K.D. *The Self-Compassion Scale is a Valid and Theoretically Coherent Measure of Self-Compassion*. Mindfulness, 7(1): 264-274, 2016.
- Neff, K. D. *Self-Compassion Publications*. <https://self-compassion.org/the-research/>, (Erişim tarihi:25.11.2018).
- Neff, K.D. ve Faso, D.J. *Self-Compassion and Well-Being in Parents of Children With Autism*. Mindfulness, 6(4): 938-947, 2015.
- Neff, K.D., Hseih, Y. ve Dejithirat, K. *Self-Compassion, Achievement Goals, and Coping With Academic Failure*. Self & Identity, 4: 263-287, 2005.
- Neff, K.D., Kirkpatrick, K.L. & Rude, S.S. *Self-Compassion and Adaptive Psychological Functioning*. Journal of Research in Personality, 41(1): 139-154, 2007.
- Neff, K.D. ve Germer, C.K. *A Pilot Study and Randomized Controlled Trial of the Mindful Self-Compassion Program*. Journal of Clinical Psychology, 69(1): 28-44, 2013.
- Neff, K.D., Pisitsungkagarn, K. & Hseih, Y. *Self-Compassion and Self-Construal in the United States, Thailand, and Taiwan*. Journal of Cross-Cultural Psychology, 39: 267-285, 2008.
- Neff, K.D., Rude, S.S. ve Kirkpatrick, K.L. *An Examination of Self-Compassion in Relative to Positive Psychological Functioning and Personality Variables*. Journal of Research in Personality, 41: 908-916, 2007.
- Neff, K. D. ve Vonk, R. *Self-Compassion Versus Global Self-Esteem: Two Different Ways of Relating to Oneself*. Journal of Personality, 77(1): 23-50, 2009.
- Raab, K. *Mindfulness, Self-Compassion, and Empathy Among Health Care Professionals: A Review of the Literature*. Journal of Health Care Chaplaincy, 20(3): 95-108, 2014.

Raes, F., Pommier, E., Neff, K.D. ve Van Gucht, D. *Construction and Factorial Validation of a Short Form of the Self-Compassion Scale*. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 18(3): 250-255, 2011.

Rosenberg, M. *Society and the Adolescent Self-Image*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1965.

Smeets, E., Neff, K., Alberts, H. ve Peters, M. *Meeting Suffering With Kindness: Effects of a Brief Self-Compassion Intervention for Female College Students*. *Journal of Clinical Psychology*, 70(9): 794-807, 2014.

Soysa, C.K. ve Wilcomb, C.J. *Mindfulness, Self-Compassion, Self-Efficacy, and Gender as Predictors of Depression, Anxiety, Stress, and Well-Being*. *Mindfulness*, 6(2): 217-226, 2015.

Stolow, D., Zuroff, D.C., Young, J.F., Karlin, R.A. ve Abela, J.R. *A Prospective Examination of Self-Compassion as a Predictor of Depressive Symptoms in Children and Adolescents*. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 35(1): 1-20, 2016.

Terry, M.L., Leary, M.R., Mehta, S. ve Henderson, K. *Self-Compassionate Reactions to Health Threats*. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 39(7): 911-926, 2013.

Trompeter, H.R., de Kleine, E. ve Bohlmeijer, E.T. *Why Does Positive Mental Health Buffer Against Psychopathology? An Exploratory Study on Self-Compassion as a Resilience Mechanism and Adaptive Emotion Regulation Strategy*. *Cognitive Therapy and Research*, 41(3): 459-468, 2017.

Yarnell, L.M., Stafford, R.E., Neff, K.D., Reilly, E.D., Knox, M.C. ve Mullarkey, M. *Meta-Analysis of Gender Differences in Self-Compassion*. *Self & Identity*, 14(5): 499-520, 2015.

Zessin, U., Dickhäuser, O. ve Garbade, S. *The Relationship Between Self-Compassion and Well-Being: A Meta-Analysis*. *Applied Psychology: Health and Well-Being*, 7(3): 340-364, 2015.

Zhang, Y., Luo, X., Che, X. ve Duan, W. *Protective Effect of Self-Compassion to Emotional Response Among Students With Chronic Academic Stress*. *Frontiers in Psychology*, 22 (7): 1802-1809, 2016.

MAVİ VE PEMBE DÖNEMLERİYLE PİCASSO

Dr. Öğr. Üyesi Aslıhan Yeşim ÇELİKHAN KORKMAZ
İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye
ayckorkmaz@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-0274-8587>

ÖZ

Picasso, yirminci yüzyılın ilk yılında, yirmi yaşında bir İspanyol göçmen olarak sanatın başkenti Paris'e geldiğinde, kendisine tümüyle yabancı olan bu yeni ortamda kabul görmekte zorlanır. Başlangıçta küçük ölçekli sanat simsarlarının ve sanat galerilerinin talepleri doğrultusunda, hayatta kalabilecek kadar bir gelir elde etmek adına kendisini önceleyen çeşitli ressamın işlerine benzeyen resimler boyar. Fakat çok geçmeden yüzleştiği tüm maddi ve manevi güçlüklerle rağmen, kendisinden istenilen resimleri tekrarlamak yerine, kişisel ve özgün bir resim dili arayışına girer. Picasso'nun bütünüyle kendisine ait olan ilk özgün yapıtları, bu dönemde ortaya çıkar. Hüznün, yalnızlığın, yabancılaşmanın, yoksulluğun betimlendiği bu resimler, mavinin tonlarında boyandıkları için daha sonra sanat tarihçileri tarafından "mavi dönem" şeklinde isimlendirilecektir. Paris'e alışıkça, kendisine bir arkadaş ortamı kurdukça ve Fransızcasını ilerlettikçe Picasso daha sosyal birisi olmaya başlar. Özel yaşamındaki değişimler, resimlerine de yansır ve mavi ağırlıklı boyadığı resimleri yavaş yavaş pembe ve gri tonlarına evrilir. Resimlerinde hüznün ve dışlanmışlık korunmakla birlikte, yaşama karşı daha olumlu bir yaklaşım ön plana çıkar. Bu dönem de sanat tarihine "pembe dönem" olarak geçecektir.

Anahtar Kelimeler: *Picasso, Mavi Dönem, Pembe Dönem, Paris, Modern Sanat*

BLUE AND PINK PERIODS OF PICASSO

ABSTRACT

When Picasso came to Paris as a Spanish immigrant in the first year of the twentieth century, he had difficulty in gaining recognition in this completely different environment. In the beginning, in line with the demands of small-scale art brokers and art galleries, he painted paintings that are similar to the works of various painters who prioritize themselves in order to earn enough income to survive. However, despite all the material and spiritual difficulties that he faced, he began to search for a personal and original painting language instead of repeating the desired paintings. Picasso's first original works which belong completely to him, emerged in this period. Due to these paintings which are depicting sadness, loneliness, alienation and poverty, being painted in shades of blue, the period will later be named by the art historians as the "blue period". As he got used to Paris, made friends and advanced his French, Picasso became a more social person. The changes in his private life were reflected in his paintings, and his blue-painted paintings gradually evolved into pink and gray tones. While sadness and exclusion are preserved in his paintings, a more positive approach to life comes to the forefront. This period would also be named as the "pink period" in art history.

Keywords: *Picasso, Blue Period, Pink Period, Paris, Modern Art*

GİRİŞ

Paris, yirminci yüzyılın başında, Avrupa'nın tüm kentlerinden daha özgürlükçü, kendi ülkelerinde değer görmeyen sanatçılar için çok daha hoşgörülü, insan haklarına önem veren imtiyazlı bir merkezdi. Fransa, dünyanın dört bir yanından bilim insanlarını ve sanatçıları kendi topraklarına gelmeleri için teşvik eden bir göçmen siyaseti uyguluyordu. Bu siyaset, Paris'i küresel anlamda yetenekli insanların buluşma noktasına dönüştürmüştü.

Dünyanın en yetenekli sanatçılarının akımı, Paris'i pek çok konuda olduğu üzere, resim sanatında da öncü konuma getirmişti. Resim, Paris'te gelenekselciliğin dışına taşmış, sayısız yeni ve avangard görüş bu sanatı oldukça zenginleştirmişti. Artık hiçbir resim akımı diğerleri üzerinde egemen değildi. Her akıma yer vardı.

En yetenekli avangard ressamlar Montparnasse ile Montmartre semtlerini mesken tutmuştu. Varsıl olan sanatçılar Montparnasse'ı seçerlerken, yoksul olanlar henüz yeni yeni gelişmekte olan Montmartre'a yerleşiyordu. Paris'e ilk kez 1900'deki Evrensel Sergi'nin İspanyol pavyonuna bir resminin seçilmesi sayesinde gelen Picasso, yalnızca on dokuz yaşındaydı. Beş parasız genç Picasso, dönemin taşrası

İspanya'dan dünyanın en kozmopolit kentine geldiğinde, Paris'in ressamları ağırlayan iki semtinden zorunlu olarak yoksullara hitap eden Montmartre'ı seçti. İlerleyen yıllarda Paris'in en tanınmış ve en zengin ressamı olacak Picasso, yoksulluk yıllarında resmettiği mavi ve pembe dönem resimlerinin tümünü işte o dönemde, yoksulların semti olan Montmartre'da boyayacaktı.

Mavi Dönem'e Doğru

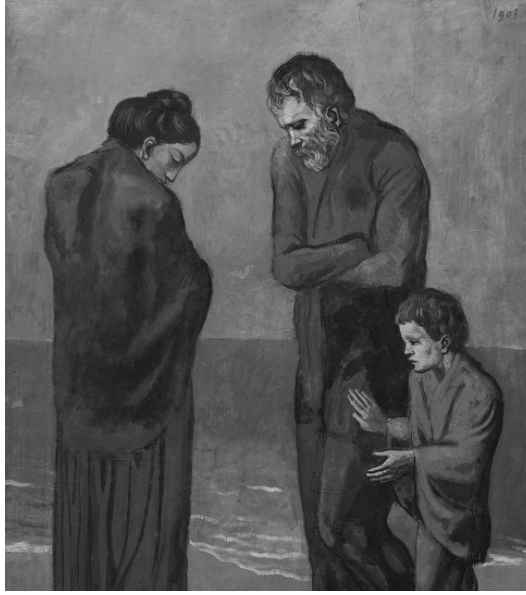
Picasso'nun Paris'teki ilk ayları, rengi temsil değerleriyle kullanmayı reddeden ve çoğu zaman Alman ekspresyonizmine benzer şekilde vahşi ve çığ tonlara yönelen, ışık gölge oyunlarını dışlayan resimler yaparak geçer. Ağırlıklı olarak Degas ile Toulouse-Lautrec tarzına yakın duran bu ilk dönem yapıtları, düşük fiyatlarla olsa da, Paris'te müşteri bulur. Bu tablolarla belli bir talebin olması, Picasso'nun galericilerle sözleşme yapabilmesini sağlar, Picasso, galerici Manach'ın ressamlarından birisi haline gelir. Picasso daha ilk yılında, yani 1901'de Vollard'ın galerisinde ilk sergisini açar. Sergi basında da yer bulur. Resim eleştirmeni Felicien Fagus, *La Revue Blanche* dergisinde, "Picasso mutlak ve iyi bir ressamdır. İzleyenler Picasso'da Delacroix, Manet, Monet, Van Gogh, Pissaro, Toulouse-Lautrec, Degas gibi ataları dışında da birçok etki görebilmektedir" diye yazar (Breunig, 1958, s. 188). Picasso, Paris resim piyasasında kendisine küçük de olsa bir yer açmıştır; fakat resimleri henüz kendisine ait özgün yapılar olmaktan çok uzaktadır.

Mavi Dönem

Picasso'nun resim dilinin özgünleşme yoluna girişi, Paris'e İspanya'dan birlikte geldiği ve Montmartre'daki oda arkadaşı Casagemas'ın, platonik bir aşk dolayısıyla intihar edışıyle gerçekleşir (Battistini, 2001, s. 28). Yaşamında ilk kez kendisi için çok yakın birisini yitiren Picasso, Montmartre'da yaşadığı kültürel dışlanmışlık, yoksulluk, gurbette olmanın verdiği hırpalanma gibi diğer öğelerin de birleşmesiyle, kendi yaşamının hüznünü, geliştirdiği plastik bir üslupla tuvallere aktarmaya başlar. Mavi renginin egemenliğindeki bu monokrom ağırlıklı resimler, sanat tarihinde Picasso'nun mavi dönemi olarak isimlendirilecektir.

Picasso'nun mavi dönem yapıtları, Paris'e ilk geldiği yılın aksine, kompozisyon üzerinde fazla düşünülmeden, aceleyle yapılmış ve hızlı boyanmış resimler değildir. Aksine titizlikle planlanmış, pek çok eskizler ve çeşitlemelerle öncelenmiş, uzun saatlerce boyanmışlardır. Dahası tüm bu uğraşlara rağmen, eğer resimler Picasso'nun hoşuna gitmemiş olursa, yok edilmişlerdir. Picasso bundan böyle piyasaya ya da müşterilerin özel siparişlerine yönelik resim yapmayı bırakmış ve yalnızca kendi beğeneceği resimlere kapanmıştır. Bu kapanış, ilk özgün Picasso resimlerinin üretiliştir.

Picasso mavi resimlerini, 1901 ile 1904 yılları arasında boyar. Renk olarak mavinin titrek ışıktaki ortaya çıkan tonlarına, tema olarak yoksunluk ve dışlanmışlığa, ruh hali olarak hüznün, keder ve çaresizliğe, kompozisyon olarak kişinin/kişilerin ön plana çıkarılıp ortamın geriye atıldığı bir yaklaşıma sahiptir. Bunlara çizgilerin benzerliği de eklendiğinde, mavi dönem, belirgin ortak özellikler taşıyan bir seriye dönüşür.

Resim 1: Trajedi, Picasso, 1903 (Mavi Dönem)

Picasso'nun özgün bu dönemi, kendi yaşadığı dönemin akımlarıyla tümüyle uyumsuzdur ve bu yüzden de o çağda pek anlaşılmamış, reddedilmiş, piyasada başarı sağlayamamış, pek müşteri bulamamıştır (Spence, 2011, s. 15). Ayrıntıların olabildiğince azaltıldığı, çizgilerin yalın formlarla kabul edildiği mavi dönem resimleri dışlanmışlığı betimlerken, duyguları da dışlayan bir atmosfer yaratarak, izleyicilere derin bir yabancılaşma hissettirdiklerinden, genellikle huzursuz edici olarak görülmüşlerdir.

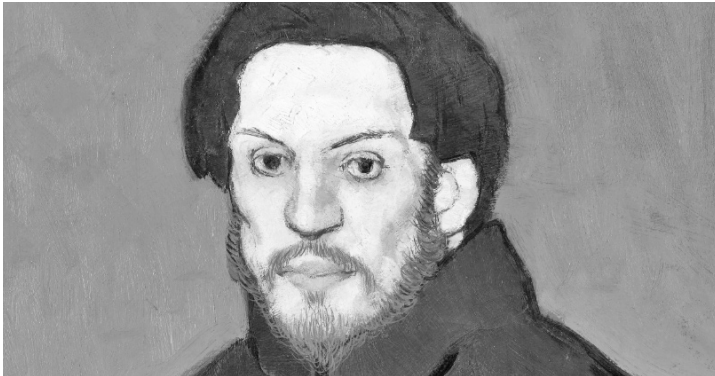
Picasso'nun mavi döneminin çizgileri, natüralizmle başladığı mücadelenin ilk adımıdır. Minimize edilmiş bir rölyef ve hacimle inşa edilmiş mavi dönem resimleri, derinliği ve perspektifi önemsemez. Kompozisyonunu dağınık bir ışıkla ve mavinin zenginleştirilmiş tonlarıyla temellendirir. Bu resimlerin plastik dilinde en öne çıkan özellik, dönemin kendisine de adını veren renktir. Picasso, maviyi, yaşadığı kayıpların, dışlanmışlığın, yoksulluğun, yoksunluğun ve yabancılaşmanın, onu yaşamın dışına atarak bir arafta dondurmasını ve

hissizleştirmesini en iyi temsil edecek renk olarak düşünmüş gibidir. Dönemin başlangıcında, sıcak renklere kısmen eklenen dondurucu mavi, çok geçmeden resimlerin bütününe etkisine alarak, monokrom bir seri üretir. Bu seçim, yaşamın renkliliğini ıskalayarak, ıssız bir mavide donan bir ruhun plastik tercihidir. Mavinin tekelinde, varoluşun göze görüldüğü halini temsil etmeyi reddedişi vardır. Klasik resim kadar, empresyonizme de bir başkaldırı söz konusudur.

Monokrom yapılarına karşın, Picasso'nun mavi resimleri kesinlikle tekdüze değildir. Benzer tekrarlara da sıkışmaz. Picasso'nun mavileri kimi zaman soğuk bir turkuazın titrek ışığına sahipken, bir parça morun desteğiyle ısınarak parlayabilmekte, siyaha yakın koyuluktaki maviler, sarımsı nüanslar içeren açık mavilerle kontrastlara zorlanabilmektedir. Beyaza yaklaşan tonlarla gerektiğinde hüznü de olsa, ışıltılara kavuşabilme olanaklarıyla donatılmıştır (Alpay, 2018, s. 31). Tek rengin zenginleştirilmesi, Picasso'da sıcaklığı dışlasa da, geriye kalan tüm imkânları kendisinde saklı tutmayı başarır.

Picasso'nun mavi dönem resimlerinin odağında insan bulunur. Ölü doğa, manzara, kent görünümüleri gibi resmin klasik konuları mavi dönemin dışladığı konulardır. Ayakta duran, oturan, çömelen, uzanan, poz veren ya da ölmüş insanları resmederken Picasso, betimlediği insandan ya da insan grubundan rol çalabilecek her türlü maddi ayrıntıyı da resminden dışarı atar. Eşyalara yer vermez. Bütünüyle flu bir mekân düzenlemesinde, tüm netliği insana verir.

Picasso'nun insanların gözleri pek nadiren izleyicilere dikilidir. Gözler çoğunlukla kapalıdır. Açık olduklarında ise dış dünyayı göz(et)lemek yerine, çaresizce içe bakarlar. Mavi dönemin insanları kendi dışlarına kördür. Bu körlüğü Picasso, zaman zaman gerçek anlamda kör insanları da resmederek daha da vurgular.

Resim 2: Otoportre, Picasso, 1901

Kötü giyimli, perişan ve çaresiz bu kişilerde, insani gereksinimlerin neredeyse hiçbirisi karşılanmamıştır. Ya anonim bir duvarın önünde, ya sefil bir lokantada, ya açık havada, ya ölüm yatağında, ya da tabuttadırlar. Tümü sağlıksız derecede zayıftır ve bu zayıflık açlığın sonucudur.

Restoranlar ya da kafeler, resimlerdeki insanlar için hoş vakit geçirilen ya da dışarıda bir şeyler içerek moral bulunan yerler değildir. Ne yakacak kömürleri ne de kendilerini koruyacak kıyafetleri olan çaresizlerin berbat kış soğuşunda, donmamak için kendilerini zor attıkları kamusal mekânlardır. Önlerinde bir kap dahi yemek yoktur. Çünkü bunları karşılayabilecek gelirleri yoktur. Sipariş edebildikleri tek şey içecektir. Ve iki kişi bile olsalar, önlerinde yalnızca bir bardak vardır. Paraları ancak bu kadarına yeter. Tek bir bardak içecek, restoranda ya da kafede kalabilecekleri kadar uzun kalmaya çalışırlar.

Yoksunluk ortamlarını betimleyen mavi dönem resimlerinde gülen, gülümseyen, kendi halinden memnun görünen ya da kendisine güvenen tek bir kişi dahi yok gibidir. Betimlenen kişilerin tamamı mutsuz, tedirgin, çaresiz, yılgın kaybedenlerdir. Hiçbirisinin bir düşü ya da umudu kalmamıştır. Yaşam onlar için sonu ancak ölümle gelebilecek bir aşağılanma, ezilme ve dışlanmadır. Zengin Paris'in yoksul Montmartre'a sürdüğü çaresiz yoksullardır bunlar.

Avurtları çökmüş, yaşamaktan yorgun, hayatla başa çıkamayan, dünyanın tüm sıcaklığından uzaktaki üşüyen mavi bedenlerden, sanki ruhları da çekilmiş, geriye arı bir enkaz kalmıştır. Anne ve çocuk tasvirleri dışındaki mavi dönem resimlerinde, mavinin hüznünde ve soğukluğunda sevgi de tuvalden uzaklaşır. Çiftler, genellikle üşürler ve yaşamın darbelerinden kaçmaya çalışırcasına birbirlerine sokulur. Bu sokulmalar aşk ya da sevgiyi çağrıştıran yaklaşımlardan uzak, toplumun çeperlerinden dışarı attığı insanların hayatta kalabilmek için umutsuz ve çaresizce birbirlerine sarılmalarına yakındır.

Hareketsiz ve dalgın figürlerin kederli ve kasvetli ortama rahatsız edici itaatkârlıkları, zaman ve mekândan kopuk bir varoluş sunar. Bu mavi dünya, rengârenk burjuva dünyasından ölesiye kopuktur. Renkli dünyada kendilerine hizmet edecek bir rol bile verilmemiştir. Mavi, renklerin dünyasından sanki tümüyle dışlanmıştır. Tema, yaşamdan soğumuş tutunamayanlardır. Küçük insanların melankolik yoksunluklar evrenidir.

Mavi dönem resimleri, günümüzde Picasso'nun en pahalı yapıtları arasında olmakla birlikte, boyandıkları dönemde neredeyse hiç müşteri bulamadılar. Picasso'nun mavi dönemde ısrar etmesi üzerine, ona resimleri karşılığında düzenli bir aylık ödeyen simsar sözleşmeyi iptal etti. Karamsar ve rahatsız edici bulunan

resimlerini artık hiçbir galeriye veremeyen Picasso, bundan böyle eskicilerde, kaldırımların önünde, niteliksiz çerçevencilerde satılır oldu. Fakat Picasso geri adım atmadı. Artık taklit yoktu, özgün Picassolar vardı.

“Bateau-Lavoir”

Picasso'nun Paris'le ilişkisi 1904'e değin istikrarsızdır. Maddi yoksunluklar, piyasa ya da eleştirmenler açısından yeterince başarılı olamama, aşk yaşamındaki iniş çıkışlar ve Fransızcasının yetersizliği gibi nedenler, ona Paris ile İspanya arasında git-geller yaşatır. 1900 ile 1904 arasında iki ülke arasında üç kez yer değiştirir (Teber, 1999, s. 127). Ancak Picasso'nun Paris'e dördüncü gelişi, onu kısa süreli bir sığınmacıdan, yerleşik bir Parisyen'e dönüştürür.

Bir sanatçı dostunun Montmartre'da boşalttığı bir atölyeye geçer (Franck, 2009, s. 70). Pek iyi olanakları olmayan atölye binasına, Seine nehrinde çamaşır yıkayan kadınların kayıklarına benzemesinden ötürü, “Bateau-Lavoir” (Çamaşır Teknesi) denmektedir. Bateau-Lavoir'de Picasso'nun yanı sıra Braque, Gris, Modigliani ve Max Jacob gibi farklı etnik kökenlerden gelen pek çok yoksul sanatçı vardır.

Picasso, bu dönemde Fernande Olivier'le sevgili olur. Çift, atölyede birlikte yaşamaya başlar. Böylece Picasso, Bateau-Lavoir'deki sanatçı dostları ve Fernande ile birlikte yepyeni bir sosyal yaşama açılır. Adına “*Picasso Çetesi*” denilen grup, Montmartre'daki bir bar olan Lapin Agile'ye sıkça uğramakta, haftada birkaç kez de aynı bölgedeki Medrano Sirki'nin temsillerine katılmaktadır (Hilton, 1975, s. 50). Artık Paris'te ilk yıllarındaki kadar yalnız, yoksul ve içine kapanmış değildir. Bu derin sosyal değişim, Picasso'nun resmine doğrudan yansır. Mavi dönem resimleri yavaş yavaş pembe dönem adı verilen resimlerine dönüşmeye başlar.

Pembe Dönem

Picasso'nun sanatında 1904'ten itibaren biçim ve konu açısından çeşitli yenilikler görülür. Düzenlemelerinde daha estetikçi bir tutum ortaya çıkar. Paleti monokrom maviden gri, pembe ve yumuşak kahverengi renklerine açılır. Resminin odağındaki çaresizlik ve umutsuzluktan bitap düşmüş yoksullar; soytarılarla, akrobatlarla, hokkabazlarla yer değiştirir (Buchholz & Zimmermann, 2005, s. 22). Bu yenilikler, sanat tarihçileri tarafından, yeni bir dönem şeklinde sınıflandırılmıştır; pembe dönem.

Picasso'nun mavi ile pembe dönemi arasındaki geçiş sert değildir. Resimlerin odağında yine insan vardır ve insanlar hâlâ mutsuzdur, kimsenin dudakları aralanmaz, hiç kimse gülümsemez. Ancak mavi dönemdeki iç burkan, yabancılaştıran mutsuzluk bir nebze kırılmıştır. Yaşam karşısında bütünüyle

yenilmiş ve pes etmiş trajik karakterler, yaşam mücadelelerini isteksizce de olsa sürdüren kişilere dönüşmüştür.

Yeni karakterler, komedi sanatının en çelişkili ve rahatsız edici maskelerinden olan soytarı önderliğindeki sirk çalışanlarıdır. Bunlar da topluma tam olarak entegre olamamış, gündelik yaşamdan dışlanmış, göçebe kimselerdir. Ancak bir işleri vardır, gelir elde ederler ve kalabalık bir sirk parçası olarak bütünüyle yalıtılmış kimseler olmaktan kurtulurlar. Soytarılar, akrobatlar ve hokkabazlar tüm kırılmalı ve savunmasızlıklarına karşın, şefkatli davranışları ve dokunuşlarıyla birbirleriyle yakınlaşır, birbirlerini korurlar. Resmedilenler arasındaki ilişkiler daha rahat ve yumuşaktır artık; yoksulluğun da güzel bir yanı var.

Picasso, sirk çalışanlarını, kostümleri içerisinde betimlemesine karşın, onları gösterileri sırasında değil, sirk ortamından ve izleyicilerden uzak mekânlarda resmeder. Sahnedeki ışıltılı halleri yerine, sahne arkasındaki günlük yaşamlarına, dinlenme molalarında düşüncelere dalmış mutsuz anlarına odaklanır. Böylece eğlence dünyasının insanlarından bir melankoli sızmasını sağlar ancak bu hüznün; artık mavi dönemin bitmez tükenmez umutsuzluğundan kurtulur. Henüz sevinç ve toplumla kucaklaşma yoktur, ama yaşam vardır.

Resim 3: Baladinler, Picasso, 1905

Yaşamın içine girişle birlikte bedenler, yüzler, eller güzelleşmeye başlar; renk bu düzelmeyi vurgular şekilde pembeleşir. Yumuşak kırmızı tonların öncülüğündeki sıcak renkler, önce kişilerde, ardından fonlarda soğuk renklere üstün gelir. Nicedir kendi içine kapanarak tüm ayrıntılardan sıyrılan arka planlar açılır, nesnelere neredeyse tümüyle soyutlanmış resmin içine sepetler, çuvallar, davullar, testiler gibi eşyalar girer (Walther, 2005, s. 24).

Ölesiye umutsuzluğun soğukluğundan ve renksizliğinden, kabul edilebilir mutsuzluğun sıcak ve renkli betimlemelerine geçiş, Picasso'nun resmine olan talebi hızla yukarı çeker. Pembe dönem resimlerinin ilk sergisi 1905'te, Haussmann Bulvarı'ndaki Galerie Serruier'de yapılır. Geriye kalan resimlerinin büyük bir kısmını da Vollard'ın satın almasıyla, Picasso mali güçlüklerden kurtulur. O yılın yazını geçirmek için Picasso, Fernande ile birlikte Pirene'deki Gosol adlı küçük bir köye gider ve burada tarzını bir kez daha değiştirerek, pembe dönemini sonlandırır.

SONUÇ

Picasso, kabul görmekte zorlandığı Paris'te yaşamını sürdürebilmek için bir süre başka ressamı taklit eder türde resimler yapmak zorunda kalır. Picasso'nun Paris'e ilk geldiği yıllarda yaşadığı olumsuzluklar ve yaşamının hüznü ile geliştirdiği mavi dönem yapıtları gerek renkleriyle, gerek yarattığı atmosferle kendine özgü bir seri haline gelir.

Mavi dönem resimleri boyandıkları dönemde eleştirmenler tarafından karamsar bulunduğu galerilerde yer alamamış, niteliksiz eskicilerde ve çerçevencilerde satılmıştır. Bu durum Picasso'yu özgün yapıtlar üretmekten vazgeçirmemiştir. Montmartre Bateau-Lavoir'de yaşadığı yeni sosyal ilişkiler, Picasso'nun resimlerinin mavi dönemden pembe dönem resimlerine dönmesine sebep olur. Yeni dönem resimleri mavi döneme kıyasla gelir seviyesi biraz daha yüksek, mutlu olmayan, ancak umutsuz da diyemeyeceğimiz karakterlere yer verir.

Parisli sanat eleştirmenleri artık 1906'ya gelindiğinde, Picasso'dan haberdardır. 'Hiç kimse' olarak yirmi yaşında, beş parasız olarak geldiği Paris'te, Picasso karşılaştığı tüm maddi ve manevi zorluklara rağmen, kendisine resim piyasasında bir yer açmış, kendisini özgün bir ressam olarak konumlamayı ve yalnızca ressamlık yaparak geçinmeyi başarmıştır. Tüm olanaksızlıklara ve genç yaşına karşın, sanat tarihinde kendisine yalnızca mavi ve pembe dönemlerle dahi bir pozisyon elde etmiştir. Günümüzde bu dönemleri, Picasso'nun en pahalı resimleri arasında yer alıyor.

Picasso, ömrü boyunca sürekli olarak yenilik peşinde koşan bir ressam olarak, sanatında kendi kendisini değilleyen bir tutum göstermiştir. Bu nedenle çok başarılı dahi olsa, yarattığı akımları her defasında yarattığı başka bir akım için terk etmiştir. Picasso, mavi ve pembe dönemlerini de 1907’de başlattığı kübizm lehine bırakmıştır. Gerçekliği algılamada ve hakikate ulaşmada Batı sanatına topyekûn giriştiği reddiye olarak tanımlanabilecek kübizm ile mavi ve pembe dönemlerinden çok keskin bir şekilde ayrılır. Büyük bir kopuşla, yepyeni bir Picasso olarak, yepyeni resimlere yelken açar. Artık kendisine yeni meydan okuyuşlara girişecektir.

KAYNAKÇA

- Alpay, Y. *Picasso'nun Mavi ve Pembe Dönemleri*. Varlık, 1335: 30-34, 2018.
- Battistini, M. *Picasso, Sanata Adanan Bir Yaşam. Dost Kitabevi*. Ankara, 2001.
- Breunig, L.C. *Studies on Picasso, 1902-1905*. College Art Journal, 17 (2): 188-195, 1958.
- Buchholz, E.L. & Zimmermann, B. *Pablo Picasso, Hayatı ve Eserleri*. Literatür Yayıncılık, İstanbul, 2005.
- Franck, D. *Bohemler. Sel Yayıncılık*, İstanbul, 2009.
- Hilton, T. *Picasso. Thames and Hudson*, New York, 1975.
- Spence, D. *Picasso. Koleksiyon Yayınları*, İstanbul. 2011.
- Teber, S. *Picasso. Kavram Yayınları*. İstanbul, 1999.
- Walther, I.F. *Picasso. Remzi Kitabevi*. İstanbul, 2005.

K-MEANS VE HİYERARŞİK KÜMELEME ALGORİTMANIN WEKA VE MATLAB PLATFORMLARINDA KARŞILAŞTIRILMASI

Arş. Gör. Mustafa TAKAOĞLU
İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye
mustafatakaoglu@aydin.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-1634-2705>

Faruk TAKAOĞLU
TÜBİTAK, BİLGEM, Ulusal Elektronik ve Kriptoloji Araştırma Enstitüsü,
Türkiye faruk.takaoglu@tubitak.gov.tr
<https://orcid.org/0000-0003-0828-2017>

ÖZ

Günümüz teknolojik gelişmeleri ve geline nokta ele alındığında, veri tabanı yönetimi ve veri madenciliğinin büyük önem kazandığı görülmektedir. Geçmişte veri yığınlarının kapladıkları alan ve depolama masrafları firmalar için gereksiz bir masraf olarak görülmekteydi. Günümüzde ise veri yığınlarının işlenmesi ve yorumlanması sayesinde elde edilen kazanımlar, irili ufaklı tüm resmi ve özel sektör kurum ve kuruluşlarının ilgisini çekmektedir. Bu sebeple günümüzün popüler çalışma alanlarından biri olan veri madenciliğinin önemi artmaktadır. Veri madenciliğinin sıkça kullanılan yöntemlerinden biri olan kümeleme algoritmaları ise bu alanda çalışma yapacak kişilerin bilgi sahibi olması gereken konulardan biridir. Bu çalışmamızda iki kümeleme algoritması incelenmiştir. K-Means kümeleme algoritması ve Hiyerarşik kümeleme algoritması bu doğrultuda ele alınmıştır. Ele alınan bu algoritmalar Kandilli iklim verileri kullanılarak WEKA ve MATLAB platformlarında teste tabi tutulmuştur. WEKA ve MATLAB platformlarındaki bulgulara göre, her iki yöntemin üstün ve kısıt oluşturan yönleri irdelenmiştir.

***Anahtar Kelimeler:* WEKA, MATLAB, K-Means, Hiyerarşik Kümeleme**

COMPARING K-MEANS AND HIERARCHICAL CLUSTERING ALGORITHMS ON MATLAB AND WEKA PLATFORMS

ABSTRACT

Database management systems and data mining have an increasing importance owing to the recent technological developments. In the past, data stacks storages and keeping costs were considered as an unnecessary expenditure for every company. But today data mining has a great importance from the point of view of most of the markets. Because of this situation, data analysts gained an important role in the recent years. Clustering algorithms are the mostly used algorithm types by the data analysts. This algorithm types are required to be learned by every analyst. In this article, K-Means clustering algorithm and Hierarchical clustering algorithm were applied on climate data. These algorithms were tested in MATLAB and WEKA platforms. As a conclusion, the advantages and disadvantages of MATLAB and WEKA for data mining were discussed.

Keywords: *WEKA, MATLAB, K-Means, Hierarchical Clustering*

GİRİŞ

Algoritmalar, günümüzde birçok sektörde doğrudan ya da dolaylı olarak kullanılmaktadır. Her sorunun çözümüne getirilen yaklaşımlar farklı olabilmekle birlikte, her yaklaşım doğru sonuca ulaşabilir. Burada algoritmanın kullanılacağı spesifik durum önemlidir. Örneğin sıralanacak bir veri yığını olduğunu düşünelim. Bu veri yığınının büyüklüğünün, kullanılacak sıralama algoritması seçilirken çok önemli olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü bazen çok hızlı çalışan karışık algoritmalar küçük verilerde, çok daha basit bir mantıkla çalışan basit algoritmalara kıyasla daha verimsiz çalışır. Bunun nedeni, algoritmanın kullanılacağı doğru durumun saptanmasının büyük önem taşıyor olmasıdır. Ayrıca Algoritmanın kalitesi, çalışma hızı ve kullandığı bellek ile orantılıdır. Yani bir algoritma ne kadar hızlı çalışıyorsa ve ne kadar az bellek kullanıyorsa, o kadar kaliteli, o kadar verimli bir algoritma demektir. Kümeleme algoritmaları ise sınırlı bir obje grubu üzerinde uygulanan bir sınıflandırma yöntemidir (Dubes ve Jain, 1988). Kümeleme sınıflandırmanın özel bir türüdür (Kendall, 1966). Ayrıca kümelemenin “unsupervised”, yani eğitimsiz öğrenme prensibine sahip olduğunu da belirtmek gerekir.

Makalemizde kullanılan verilerimiz, Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü’nden alınmış olup, 1952-2015 yılları arası 12 aylık ölçümü yapılmış Ortalama Rüzgâr Şiddeti verilerinden oluşmaktadır.

Makalemizde seçilen rüzgâr şiddeti verileri sadece algoritmaların çalışmasını incelemek amacıyla kullanılmış olup, veriler üzerinden herhangi bir yorum çıkarma amacı ile çalışılmamıştır.

K-Means Kümeleme Algoritması

K-Means algoritması, kümeleme algoritmalarının içinde belki de en eski, en çok kullanılan ve bir o kadar da basit bir algoritmadır. “Unsupervised”, yani eğitimsiz öğrenme prensibine sahiptir. Avantajları ve dezavantajları vardır, ancak büyük verilerdeki hızlı çalışması sebebiyle tartışılmaz en popüler algoritmalarından biridir. Eski bir algoritma denilmesinin sebebi, ilk kez K-Means isminin 1967 yılında J. B. MacQueen tarafından kullanılmış olmasıdır. K-Means algoritmasının mantığı 1957 yılı Hugo Steinhaus’un yaptığı çalışmalara dayanmaktadır (Steinhaus, 1957).

K-Means algoritmasında, kümelenecek verilerden her biri sadece bir kümenin elemanı olabilir. Bu kümelerin temsil edildiği noktalara ise merkez noktası denir. Dezavantaj olarak söyleyebileceğimiz belki de en önemli husus, algoritmanın kullanılacak verinin bölüneceği küme sayısını, kullanıcının girmesine bağlı olarak belirlemesi durumudur. Bu sebeple doğru küme sayısı belirlenene kadar deneme yanılma yöntemine başvurulması gerekebilir. K-Means işleminin başarıyla tamamlanması için bazen birkaç kez fonksiyonun çağırılması gerekebilir. Çünkü ilk seferde oluşan kümelerin içindeki benzerlik uyumu tutmayabilir. Fonksiyonun birkaç tekrardan sonra, kümelerdeki değişimin durması, elde edilen kümelerde istenilen sonucun alındığı anlamına gelir. Bir diğer dezavantaj da gürültülü verinin kullanımınıdır. Kümeleme esnasında benzer veriler seçilirken, verideki gürültü gibi etkenler dikkate alınmaz.

K-Means algoritmasının formüsel ifadesi için aşağıdaki denklemlerden yararlanır:

$$J(V) = \sum_{i=1}^c \sum_{j=1}^{c_i} (||x_i - v_j||)^2$$

Burada; ‘ $||x_i - v_j||$ ’, x ve y arasındaki öklid mesafesi, ‘ c_i ’, i^{th} kümesindeki veri noktalarının sayısı, c ise küme merkezlerinin sayısıdır.

K-Means Kümelemenin Algoritmik Adımları:

$X = \{x_1, x_2, x_3, \dots, x_n\}$ kümesi veri noktalarının, $V = \{v_1, v_2, \dots, v_c\}$ ise merkez noktalarının kümesi olsun.

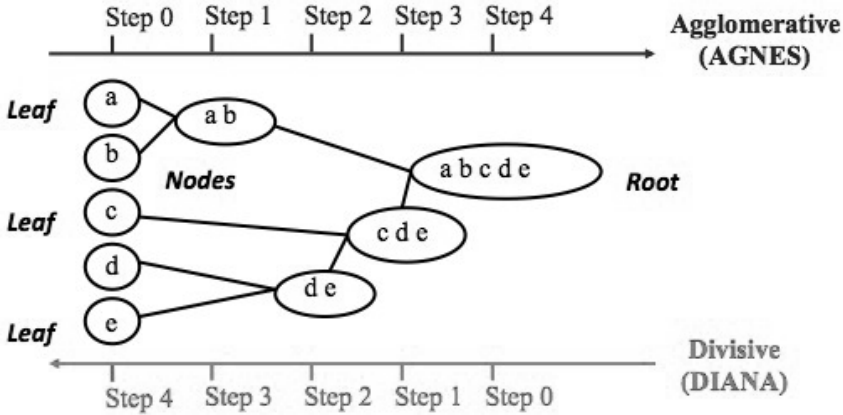
- 1) Rastgele 'c' küme merkezlerini seç.
- 2) Her veri ile küme merkezlerinin arasındaki mesafeyi hesapla.
- 3) Küme merkeziyle arasındaki mesafe, diğer küme merkezleriyle olan mesafeden daha az olan veriyi, yakın olan o küme merkezine ata.
- 4) Yeni küme merkezini aşağıdaki denklemle yeniden hesapla:

$$v_i = (1 / c_i) \sum_{j=1}^{c_i} x_j$$

- 5) Her veriri noktasıyla, yeni küme merkezleri arasındaki mesafeyi yeniden hesapla.
- 6) Eğer hiçbir veri noktası atanmadıysa dur, diğer durumda üçüncü adımdan itibaren tekrar et.

Hiyerarşik Kümeleme Algoritması

Hiyerarşik algoritmalar iki başlık altında incelenirler. Bunlar AGNES (Agglomerative Nesting), yani Aglomerativ Kümeleme ve DIANA (Divise Analysis), yani Bölücü Hiyerarşik Kümeleme'dir. AGNES'de aşağıdan yukarıya doğru bir kümeleme mantığı vardır. Verilerin her biri başlangıç aşamasında birer küme olarak kabul edilir ve bunlar arasından en benzer olan ikililer kümelendir. Bu işlem kümelenecek başka bir veri kalmayınca kadar devam eder. Sonuç ağacı ise dendrogramda gösterilir. Şekil 1 'de AGNES ve DIANA kümeleme çalışma dendrogramı şematik olarak sunulmaktadır.

Şekil 1: AGNES ve DIANA kümeleme çalışma dendrogramı

DIANA'da ise AGNES'e göre tam ters bir mantık görülür. Yukarıdan aşağıya doğru kümeler bölünür. Bütün kümelere tek bir veri kalıncaya kadar bu işlem devam eder. Hiyerarşik kümelemede, kümeler arasındaki benzerlikler ve yakınlık, farklı yöntemlerle belirlenebilir.

Bunlar; tam bağlantılı kümeleme, tek bağlantılı kümeleme, ortalama bağlantılı kümeleme, Ward'ın minimum varyans yöntemidir.

Yukarıdaki yöntemler çalışırken, benzer olarak tüm verileri birer küme olarak kabul eder ve hepsini bir kümenin içindeymiş gibi ele alır. Daha sonra bu kümelerden birbirine en benzemeyen iki veriyi, yani alt kümeyi seçer ve bunların diğer veriler ile aralarındaki mesafeyi özkçerek bir ilişki kurar. Tam bağlantılı kümelemede bu kıyaslama birinci ve ikinci dendrogramda incelediğimiz aşamalarda algoritmamız tüm ikililerin farklılıklarını hesaplar ve bu farklılıkları iki küme arasındaki mesafe olarak kullanır. Tek bağlantılı kümeleme algoritması ise birinci ve ikinci aşamadaki kümelerin ikililerinin farklılıklarını hesaplayıp, bunların en ufak farklılığını bağlantı kriteri olarak belirleyerek çalışır. Ortalama bağlantılı kümeleme algoritması, birinci ve ikinci aşamadaki kümelerin ikililerinin farklılıklarını hesaplayıp, bunların ortalama farklılığını iki küme arasındaki mesafe olarak kabul ederek çalışır. Ward'ın yönteminde ise küme içi varyans minimize edilir. Her adımda mesafesi en az olan iki küme birleştirilir.

WEKA

Günümüzde üzerine birçok araştırma yapılan WEKA, Yeni Zelanda'nın Waikato Üniversitesi tarafınca ücretsiz GNU lisansı ile üretilmiş modüler bir veri madenciliği uygulamasıdır. Bünyesinde birçok method, algoritma, hazır fonksiyon ve kütüphane bulunmaktadır. Modüler özelliği sayesinde yeni geliştirilen ya da standart programla birlikte gelmeyen birçok özellik; fonksiyon, algoritma, method vb. gibi kullanıcının isteği doğrultusunda WEKA platformundan ücretsiz bir şekilde indirilip programa entegre edilerek kullanılabilir.

WEKA programı geliştirilme aşamasında, Java programlama dili kullanılarak üretildiği için kütüphaneleri .jar uzantılıdır. Bu, kullanıcılara büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Uzantısının .jar olması, Java ile üretilmiş birçok programın projeye entegre işleminde büyük kolaylıklar sağlar.

Veri madenciliği aşamasında WEKA platformunda; sınıflandırma, kümeleme, ilişkilendirme, veri ön işleme ve görselleme işlemleri kolayca yapılabilmektedir. Bu işlemlerin yapılabilmesi için, kullanılacak verilerin uzantısının arff olması gerekmektedir. Ayrıca farklı uzantılardaki verilerin dönüşümü kolayca yapılabilmektedir.

Programın ihtiyaç duyduğu arff uzantılı dosyanın kullanıcı tarafından hazırlanacağını düşünürsek, kullanılacak dosyayı şu şekilde hazırlamamız gerekir. Öncelikle not defteri programında bir sayfa açıp, @relation yazılıp yanına dosyamızın kullanılacağı iş ile ilgili bir isim verilir. Daha sonra, @ attribute yazılarak yanına özelliğin ifade ettiği kavramın ismi yazılır. Yanına

uzantısı belirtilir. Bu uzantı; numeric, nominal, real, string veya date formatında olabilir. Bu özellikleri tanıttıktan sonra tanımlanan özelliklere değer girilir. Bunu yapabilmek için öncelikle, @data yazılır ve altına aralarında virgül olacak şekilde belirtilen uzantıya uygun veriler girilir. Her satırda girilecek veriler bittiğinde, bir alt satıra geçip, sırayla veri girme işlemi elimizdeki tüm verilerin girilmesi bitene kadar tekrar eder.

Ufak çaplı bir uygulama yapılacağı zaman not defterinde kolayca arff uzantılı dosyamızı hazırlayabiliriz. Bu dosyayı kaydederken formatını arff yaparak kolayca işlemimizi tamamlamış oluruz. Aşağıdaki Çizelge 1’de örnek bir arff dosyası görebilirsiniz.

Tablo 1: Örnek Arff dosyası

@RELATION growth
@ATTRIBUTE year NUMERIC
@ATTRIBUTE expordollar NUMERIC
@ATTRIBUTE impordollar NUMERIC
@ATTRIBUTE population NUMERIC
@ATTRIBUTE gsyh NUMERIC
@ATTRIBUTE debt NUMERIC
@ATTRIBUTE unemployment NUMERIC
@ATTRIBUTE uneducatedpeople NUMERIC
@ATTRIBUTE growthratio NUMERIC
@DATA
2007,107271749904,170062714501,70586256,8430000000,25030000000,1 0.3,5347461,4.7
2008,132027195626,201963574109,71517100,9510000000,28100000000,11 ,4930012,0.7
2009,102142612603,140928421211,72561312,9530000000,26920000000, 14,4672257,-4.8
2010,113883219184,185544331852,73722988,10990000000,29190000000, 11.9,3825644,9.2
2011,134906868830,240841676274,74724269,12980000000,30420000000, 9.8,3171270,8.5

Yukarıdaki Çizelge 1’de gördüğünüz veriler, lisans eğitimimde Türkiye ile ilgili bazı veriler üzerinden, büyüme oranları hakkında forecasting formulünü kullanarak tahmin yaptığım çalışmamın verileridir. Arff dosyası, yukarıdaki kurallara uyarak kolayca hazırlanabilir.

MATLAB

MATLAB, MathWorks tarafından geliştirilen, dördüncü nesil, ücretli bir programlama dilidir. İstatistiksel, matematiksel, simülasyon ve birçok işlemlerin yapılabildiği Matlab, C, C++, Java, Fortran, Python gibi programlama dillerine uyumlu olarak çalışabilmektedir. Bu sebeple geniş bir kullanım alanı vardır. Özellikle endüstriyel ve akademik alanlarda çalışan kişilerin çokça faydalandığı bir uygulamadır.

Çalışmamızda, belirlediğimiz iki kümeleme algoritmasını analiz etmek amacıyla Matlab programı tercih edilmiştir. Kullanımı kolay, anlaşılır ve hızlı çalışan bir uygulama olan MATLAB sayesinde algoritmalarımızın kodlarını kolayca çalıştırıp elde edilen sonuçlar analiz bölümünde verilmiştir. Elde edilen sonuçlar görsellik açısından çok zengin olup, bu görsellerin oluşturulması işlemi sebebiyle programın çalışma süresi biraz uzundur.

ANALİZ

WEKA’da K-Means Kümeleme Algoritması Analizi: Bu bölümde, ele alınan K-Means kümeleme algoritmasının, WEKA’da kullanılması sonucu elde edilen sonuçları açıklanmıştır. K-Means kümeleme algoritmasında kullanılan Kandilli Ortalama Rüzgâr Şiddeti veri kümemiz Giriş bölümünde tanıtılmıştır. Aşağıdaki sonuçlara ulaşılmasında ortak bazı adımlar bulunmaktadır. Bunlar; WEKA platformunun çalıştırılması ve Explorer uygulamasının seçilmesi, kullanılacak verinin açılması ve kümeleme algoritmaları sekmesinin kümeleme algoritmalarından kullanacağımız K-Means algoritmasının seçilip, üzerinde gerekli değişikliklerin yapılması gibi adımlardır.

Çalışmamızda, küme sayısı, k değeri, veri kümemizin işlemlerinde 2’den 10’a kadar alınıp, her k değeri için 1’den 50’ye kadar seed değeri denenerek yapılmıştır. Veriler arası mesafenin hesaplanması için aşağıda açıklanan Öklid fonksiyonu kullanılmıştır.

Öklid mesafesinin bulunmasında aşağıda gösterilen formül kullanılmaktadır. Bu formül, i ve j noktalarının arasındaki uzaklığı bulmamızı sağlar. Burada p değişkeni, p boyutlu bir uzay demektir ve k değişkeni indeksidir.

$$d(i,j) = \sqrt{(|x_{i1} - x_{j1}|^2 + |x_{i2} - x_{j2}|^2 + \dots + |x_{ip} - x_{jp}|^2)}$$

Ayrıca formulün sağlanması için aşağıdaki denklemlerdeki şartlar aranmaktadır.

$$\begin{aligned}d(i,j) &\geq 0 \\d(i,i) &= 0 \\d(i,j) &= d(j,i) \\d(i,j) &\leq d(i,k) + d(k,j)\end{aligned}$$

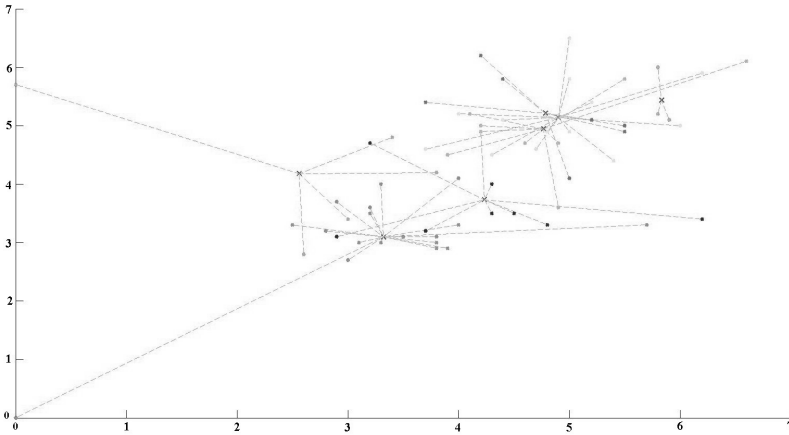
Kandilli Ortalama Rüzgâr Şiddeti Verileri WEKA K-Means Analizi: Bu veri kümesinin K-Means kümeleme algoritmasına sokulması sonucu elde edilen verimli sonuç aşağıda açıklanmıştır. Veriler arası mesafenin ölçümü için Öklid fonksiyonu kullanılmıştır. Toplamda yapılam 450 denemeden Hata Kare Toplamı en düşük, yani en başarılı deneme seçilmiştir. K değeri 10 ve seed değeri 44 olan kümelemede en verimli sonuca ulaşılmıştır. Algoritma bu sonuca ulaşmak için 6 kez tekrar etmiştir. Hata Kare Toplamı 8.160678975344503 olarak hesaplanmıştır. Aşağıda Çizelge 2’de WEKA’nın çalışması sonucu elde edilen sonuç verilmiştir.

Tablo 2: K Means Kandilli Ortalama Rüzgâr Şiddeti analiz çizelgesi

=== Run information ===		
Scheme: weka.clusterers.SimpleKMeans -init 0 -max-candidates 100 -periodic-pruning 10000 -min-density 2.0 -t1 -1.25 -t2 -1.0 -N 10 -A “weka.core.EuclideanDistance -R first-last” -I 500 -num-slots 1 -S 44		
Relation: ortruzsizd		
Instances: 64		
Attributes: 13		
yıl, ocak, şubat, mart, nisan, mayıs, haziran, temmuz, ağustos, eylül, ekim, kasım, aralık		
Test mode: evaluate on training data		
=== Clustering model (full training set) ===		
kMeans		
=====		
Number of iterations: 6		
Within cluster sum of squared errors: 8.160678975344503		
Time taken to build model (full training data) : 0 seconds		
=== Model and evaluation on training set ===		
Clustered Instances		
0 7 (11%)	4 1 (2%)	8 14 (22%)
1 4 (6%)	5 4 (6%)	9 8 (13%)
2 6 (9%)	6 11 (17%)	
3 3 (5%)	7 6 (9%)	

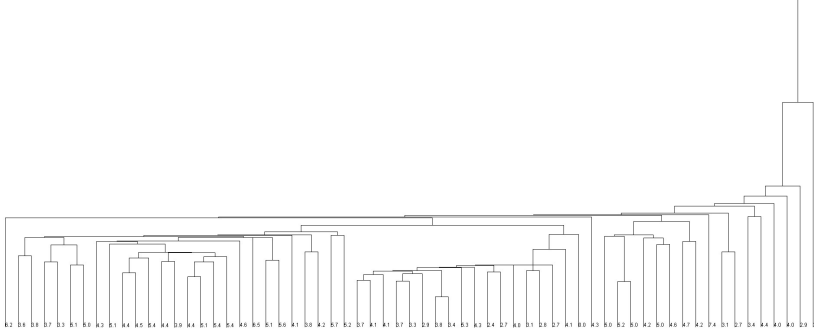
MATLAB’da K-Means Kümeleme Algoritması Analizi: Bu bölümde, ele aldığımız kümeleme algoritması olan K-Means kümeleme algoritmasının MATLAB platformunda kullanılması sonucu elde edilen sonuç açıklanmıştır. Veri olarak Giriş bölümünde belirtilen Kandilli’den alınmış Ortalama Rüzgâr Şiddeti veri kümesi üzerinde çalışılmıştır. MATLAB platformunun en önemli özelliklerinden biri olan görselliği sayesinde elde edilen sonuç görsellik açısından çalışmamıza zenginlik katmış ve algoritmanın nasıl çalıştığını görmemiz açısından büyük katkı sağlamıştır.

Kandilli Ortalama Rüzgâr Şiddeti Verileri MATLAB K-Means Analizi: Kandilli Ortalama Rüzgâr Şiddeti veri kümesinin MATLAB platformunda K-Means kümeleme algoritmasına sokulması sonucu elde edilen en verimli sonuç Şekil 2 ‘de verilmiştir. Veriler arası mesafenin ölçümü için daha önce açıklanan Öklid fonksiyonu kullanılmıştır. Kümeleme işlemi sonucunda k değeri 7 olan küme en başarılı sonucu vermiştir. Bu sonuca ulaşmak için algoritma 7 kez tekrar etmiştir. İşlemin tamamlanması için 13.52 sn zaman harcanmıştır. Hata Kare Toplamı 12.3285684518 olarak hesaplanmıştır.

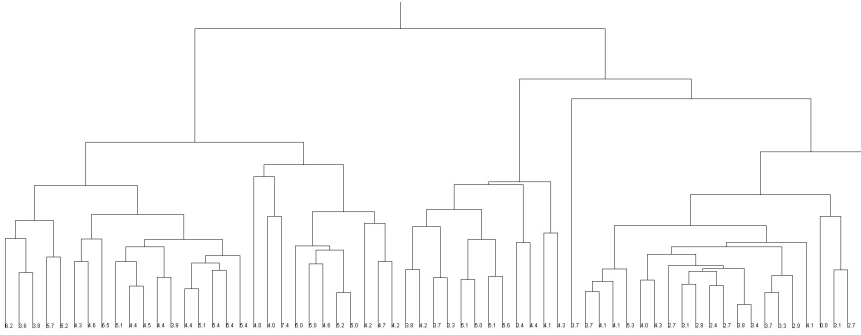

Şekil 2: Kandilli Ortalama Rüzgâr Şiddeti verileri K-Means kümeleme algoritması MATLAB sonucu

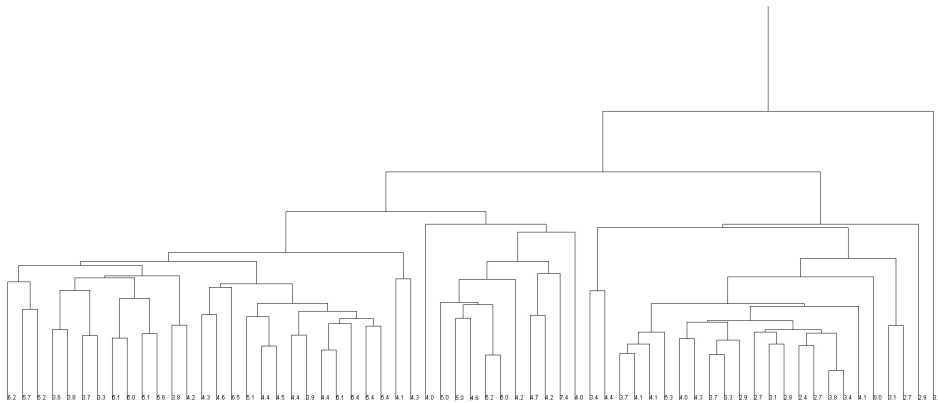
WEKA’da Hiyerarşik Kümeleme Algoritması Analizi: Bu bölümde Kandilli Ortalama Rüzgâr Şiddeti veri kümemiz, Hiyerarşik kümeleme algoritmaları olan Tek, Tam, Ward ve Ortalama Hiyerarşik kümeleme algoritmalarına sokulup elde edilen sonuçlar aşağıda gösterilmiştir. Veriler arasındaki mesafe Öklid fonksiyonuyla hesaplanmıştır. Öklid fonksiyonu çalışmamızın önceki bölümlerinde ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Küme sayısı tüm verilerde 2 olarak seçilmiştir. Elde edilen dendrogramlar sırasıyla tek, tam, ortalama ve ward, Şekil 3-6 aralığında verilmiştir.

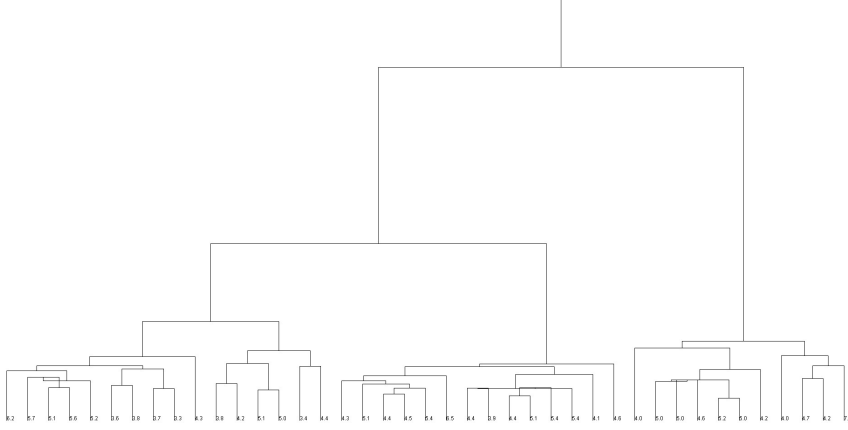
Şekil 3: WEKA’da hiyerarşik kümeleme algoritmasına dayalı olarak Kandilli Ortalama Rüzgâr Şiddeti tek bağlantılı kümeleme dendrogramı

Şekil 4: WEKA’da hiyerarşik kümeleme algoritmasına dayalı olarak Kandilli Ortalama Rüzgâr Şiddeti tam bağlantılı kümeleme dendrogramı

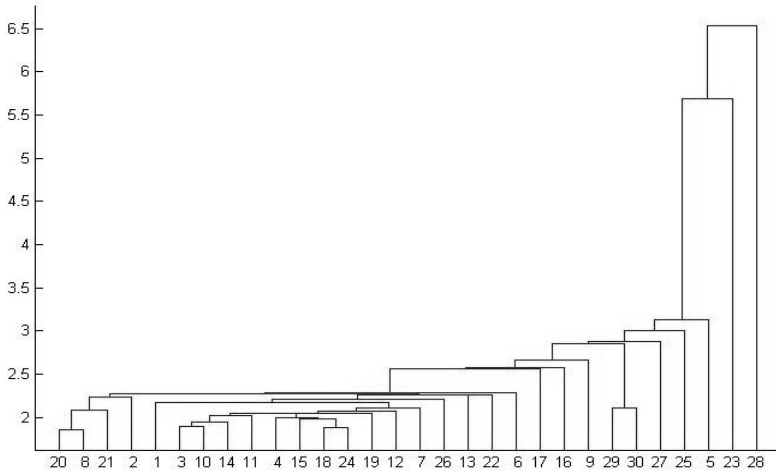

Şekil 5: WEKA’da hiyerarşik kümeleme algoritmasına dayalı olarak Kandilli Ortalama Rüzgâr Şiddeti ortalama bağlantılı kümeleme dendrogramı

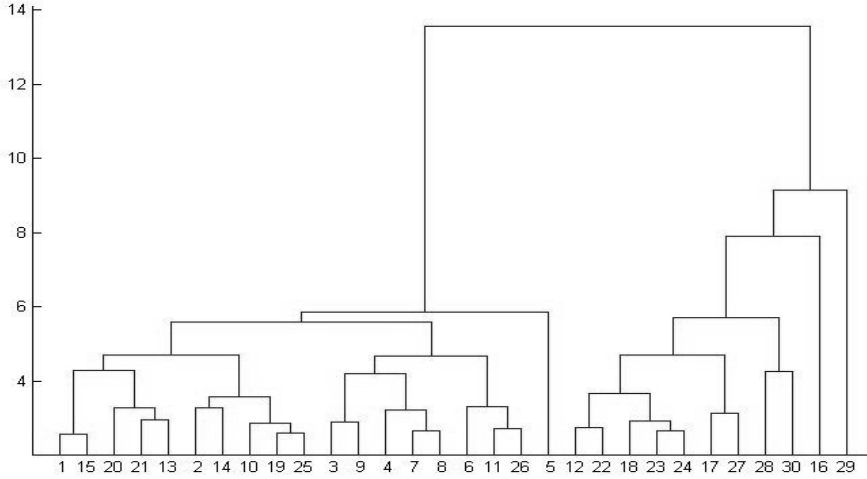

Şekil 6: WEKA'da hiyerarşik kümeleme algoritmasına dayalı olarak Kandilli Ortalama Rüzgâr Şiddeti Ward metodu dendrogramı

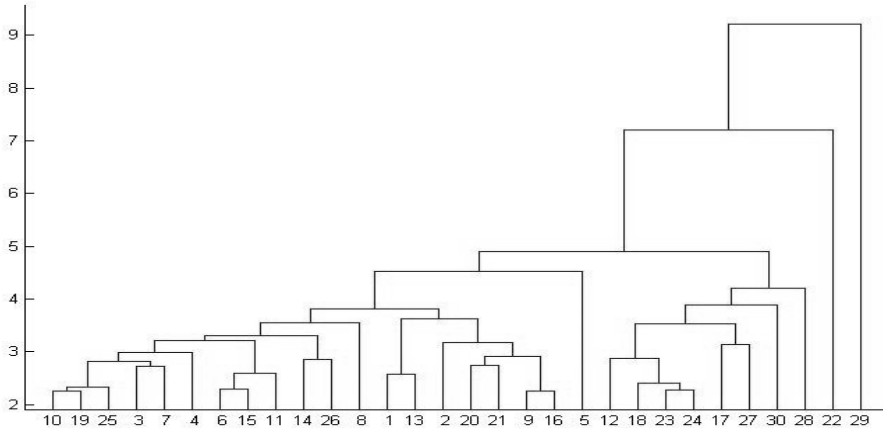
MATLAB'da Hiyerarşik Kümeleme algoritması analizi: Kandilli Ortalama Rüzgâr Şiddeti veri kümemiz, Hiyerarşik kümeleme algoritmaları olan Tek, Tam, Ward ve Ortalama Hiyerarşik kümeleme algoritmalarına MATLAB platformunda sokulup elde edilen sonuçlar aşağıda gösterilmiştir. Veriler arasındaki mesafe Öklid fonksiyonuyla hesaplanmıştır. Öklid fonksiyonu çalışmamızın önceki bölümlerinde ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Küme sayısı tüm verilerde 2 olarak seçilmiştir. Elde edilen dendrogramlar sırasıyla Tek, Tam, Ortalama ve Ward, Şekil 7-10 aralığında verilmiştir.

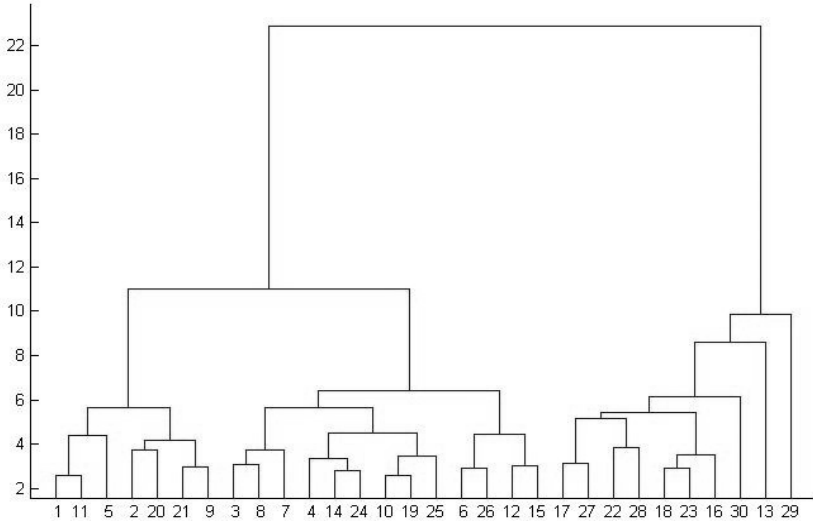
Şekil 7: MATLAB'da hiyerarşik kümeleme algoritmasına dayalı olarak Kandilli Ortalama Rüzgâr Şiddeti Tek bağlantılı kümeleme dendrogramı

Şekil 8: MATLAB’da hiyerarşik kümeleme algoritmasına dayalı olarak Kandilli Ortalama Rüzgâr Şiddeti Tam bağlantılı kümeleme dendrogramı

Şekil 9: MATLAB’da hiyerarşik kümeleme algoritmasına dayalı olarak Kandilli Ortalama Rüzgâr Şiddeti Ort. bağlantılı kümeleme dendrogramı

Şekil 10: MATLAB’da hiyerarşik kümeleme algoritmasına dayalı olarak Kandilli Ortalama Rüzgâr Şiddeti Ward metodu kümeleme dendrogramı

SONUÇ

Makalemizde ele alınan K-Means ve Hiyerarşik kümeleme algoritmaları, WEKA ve MATLAB platformlarında, Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi Deprem ve Araştırma Enstitüsü’nden kaydedilen veriler kullanılarak incelenmiştir. K-Means algoritmasının çalışma prensipleri ve temel tanıtımı yapılmıştır. Aynı şekilde Hiyerarşik kümeleme için de aynı bilgiler verilmiştir. Sırasıyla WEKA ve MATLAB platformları tanıtıldıktan sonra paylaşılan ANALİZ bölümünde her iki kümeleme algoritmamız WEKA ve MATLAB platformunda uygulanmıştır.

İlk olarak K-Means kümeleme algoritması ele alındı. WEKA platformunda Kandilli Ortalama Rüzgâr Şiddeti verileri ile uygulanan K-Means algoritmamız toplamda 450 deneme yapılarak incelenmiştir. Veriler arası mesafenin ölçümü için Öklid fonksiyonu kullanılmıştır. Elde edilen sonuçların incelenmesi sonucu K değeri 10 ve seed değeri 44 olan kümelemede en verimli sonuca ulaşılmıştır. Algoritma bu sonuca ulaşmak için 6 kez tekrar etmiştir. İşlemi tamamlaması için 0 sn zaman harcamıştır. Hata Kare Toplamı 8.160678975344503 olarak hesaplanmıştır.

MATLAB platformunda aynı veri kümemiz ile K-Means algoritmamız uygulanmıştır. Veriler arası mesafenin ölçümü için Öklid fonksiyonu kullanılmıştır. Kümeleme işlemi sonucunda k değeri 7 olan küme en başarılı sonucu vermiştir. Bu sonuca ulaşmak için algoritma 7 kez tekrar etmiştir.

İşlemin tamamlanması için 13.52 sn zaman harcanmıştır. Hata Kare Toplamı 12.3285684518 olarak hesaplanmıştır. Bu iki sonuç üzerinden analiz yapıldığında; WEKA platformunun algoritmanın çalışma hızı açısından çok daha hızlı çalıştığı ölçülmüştür. WEKA'nın işlem süresi 0 olarak ölçülmüştür. Bu değer MATLAB platformunda 13.52 sn olmuştur. WEKA'da 10 küme ve algoritmanın 6 tekrar ile çalışması sonucu en başarılı sonuç elde edilmiştir. MATLAB'da bu küme sayısı 7 ve algoritmanın tekrarı 7 olarak çıkmıştır. Bu küme ve algoritmanın tekrar sayısı kesin bir karar sebebi değildir. Ancak elde edilen Hata Kare Toplamı göz önüne alındığında WEKA'nın daha düşük bir değer olan 8.160678975344503 değerini vermesi, WEKA'nın bu veri kümesi üzerinde MATLAB'da elde edilen 12.3285684518 sonucuna göre daha başarılı olduğunu ıspatlamıştır.

Hiyerarşik kümeleme algoritmalarımız, WEKA platformunda Kandilli Ortalama Rüzgâr Şiddeti verilerimiz ile uygulandığında çok hızlı olmak kaydıyla, Analiz bölümünde belirttiğimiz sonuçlar elde edilmiştir. Elde edilen sonuçlar incelendiğinde görsellik açısından yeterli ve algoritmanın çalışma prensibine uygun dendrogramlar çizildiği görülmüştür. Aynı durum MATLAB platformunda yapılan Hiyerarşik kümeleme algoritması denemelerinde de görülmüştür. MATLAB platformunda elde edilen sonuçlar süre açısından WEKA'ya nazaran daha yüksek değerler olduğu görülmüştür. Ancak elde edilen sonuçlar karşılaştırıldığında benzer dendrogramlar elde edilmiştir. Buradan da anlaşılacağı üzere, Hiyerarşik kümeleme algoritmalarımız olan Tek, Tam, Ortalama ve Ward yöntemlerinin her iki platformda çalışması sonucu elde edilen sonuçlar büyük benzerlikler göstermiştir.

Algoritmalarımızın bu iki platformda incelenmesi esnasında fark edilen bazı hususlar bulunmaktadır. Bunlar platformların algoritmaların çalıştırılmasına uygunluğu ve kullanım kolaylığı ile ilgili konulardır. Öncelikle WEKA platformu daha önceki bölümlerde belirtildiği üzere ücretsiz bir uygulama olup, açık kaynak kodludur. Yani internet ortamındaki yazılımcılar tarafından sürekli geliştirilmekte ve programla ilgili birçok kaynak kod paylaşılmaktadır. Ancak WEKA platformunda ve kütüphanesinde bulunmayan bir algoritmanın kullanılmak istemesi durumunda birçok uyum problemi yaşanmaktadır. Bu sebeple WEKA platformunun tercih edileceği durumlarda kullanılacak olan algoritmanın, programda bulunmasına özen gösterilmesi tavsiye edilmektedir. Görsellik açısından ise WEKA, MATLAB'da elde edilen sonuçlara nazaran daha zayıf sonuçlar vermiştir. Ancak programın çalışması hızı ve kullanım kolaylığı tartışılmaz bir şekilde MATLAB'dan üstündür.

MATLAB platformu ise ücretli bir program olmasına rağmen, öğrenci ve akademisyenlere sağladığı kolaylıklar ve internet ortamında paylaşılan birçok kaynak kodu ile WEKA'dan aşağı bir platform değildir. Daha önceki bölümlerde tanıtılan bu platform, daha çok istatistiksel işlemler ve simülasyonlarda başarı ile kullanılmaktadır. Bu sebeple elde edilen sonuçlar görsellik açısından çok zengindir. Ancak MATLAB platformunda işlem yapabilmek için belirli bir seviyede yazılım bilgisine sahip olmak gerekmektedir. Platform bünyesinde birçok kütüphane ve fonksiyon bulundurmaktadır. Bu sebeple başarılı sonuçlar elde edebilmek için kodun yazılım aşamasında platform hakkında da bilgi sahibi olunması gerekmektedir. Platform görselliğinin yüksek olması sebebiyle WEKA platformuna nazaran daha uzun sürelerde işlemlerini sonuçlandırmaktadır. Kullanım kolaylığı ve çalışma hızı açısından yukarıda açıklanan sebeplerden ve çalıştığımız algoritma ve verilerimizden dolayı bu çalışmada WEKA platformuna nazaran başarı oranı daha düşük sonuçlar vermiştir. Ancak WEKA platformunda bulunmayan ve entegre edilmesi güç olan birçok yeni nesil algoritmalar, MATLAB platformunda yeterli bir yazılım bilgisiyle kolaylıkla çalıştırılabilmektedir.

KAYNAKÇA

Dubes, C.R., Jain, K.A. *Algorithms for Clustering Data*. Prentice Hall Englewood Cliffs, New Jersey 07632, pp. 55-141, 1988. ISBN 0-13-022278-X.

Kendall, M.G. *Discrimination and Classification. In Multivariate Analysis* (P.R. Krishnaiah, ed.), Academic Press, Inc., New York, pp. 165-185, 1966.

Steinhaus, H. *Sur la division des corps materiels en parties*. Bull. Acad. Polon Sci. (in French), 4(12):801-804, 1957. MR.0090073.Zbl.0079.16403.

İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ DERGİSİ

Yazar Kılavuzu

Aşağıda belirtilen yayın ilkeleri ve yazım kurallarına uygun olarak hazırlanmış yazılar, e-posta (iaud@aydin.edu.tr) yoluyla aşağıdaki adreslere gönderilebilir. Ön inceleme ve hakem değerlendirmesi doğrultusunda geliştirilmek ve/veya düzeltilmek üzere yazarlarına geri gönderilen yazılar, gerekli düzeltmeler yapılarak en geç bir ay içinde tekrar dergiye ulaştırılır. Yapılan ön incelemede yazım kurallarına uyulmadığı tespit edilen makaleler düzeltilmesi için yazarına iade edilir ve yayım programına alınmaz.

Yayın İlkeleri

İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi (İAÜD); medya çalışmaları, iktisat ve işletme çalışmaları, ekonomi, mimarlık, iletişim çalışmaları, reklamcılık, halkla ilişkiler, sosyal bilimler, sağlık iletişimi, sosyoloji, eğitim bilimleri, insan kaynakları yönetimi, televizyon ve sinema, hukuk, Türk dili ve edebiyatı, iç mimarlık, maliye, sosyal politika ve çalışma ilişkileri, grafik tasarımı, siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler, davranış bilimleri, tarih, sanat tarihi, arkeoloji, uzaktan eğitim, yabancı diller ve edebiyatları, dil bilim ve bunun gibi sosyal bilimlerdeki ilgili alanlarında bilimsel eserleri yayımlar.

İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi senede 4 defa yayınlanan hakemli bir dergidir. Orijinal teorik ve/veya deneysel çalışma ve sabit referans değerleri ile ilgili öğretici açıklamanın bulunduğu makaleler kabul edilir.

İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi yayım kurulu, uluslararası uzmanların değerlendirmesiyle makalelerin kabul edilmesi veya edilmemesinde yetkilidir.

GENEL KURALLAR

1. Dergide yayımlanan yazı ve makalelerde kullanılacak dil Türkçe ve İngilizcedir.
2. Çalışmayı destekleyen bir kurum varsa, makale başlığının son kelimesi üzerine (*) konularak, aynı sayfada dipnot olarak destek veren kurum bilgileri belirtilmelidir.
3. Gönderilen yazılar kaynakça ve ekler dahil **12.000** kelimeyi aşmamalıdır.
4. Makaleler **APA referans sistemine (APA 6.0)** göre düzenlenmelidir. Lütfen metin içinde verilen referansların kaynakçada olmasına özen gösteriniz.

Yazım Kuralları

• Sayfa Düzeni

Üst 3,5 cm, alt 2,5 cm, sol kenar 2,5 cm, sağ 2 cm boşluk bırakılacak şekilde tüm metin alanı 170 mm X 240 mm şeklinde olmalıdır.

- **Yazı Türü**

Times New Roman yazı karakteri kullanılmalıdır. Türkçe “Öz” İngilizce “Abstract” bölümleri 11 punto, ana metin 11 punto, yararlanılan kaynaklar bölümü ise 1 punto olmalı; metin, Türkçe-İngilizce özet ve yararlanılan kaynaklar iki yöne yaslı olarak hizalanmalıdır. Metin tek satır aralığı kullanılarak yazılmalı, paragraflar arası 1 satır boşluk bırakılmalıdır.

- **Başlıklar**

Makale ana başlık ve alt başlıklardan oluşacak şekilde düzenlenmelidir.

- **Ana Başlık**

Times New Roman karakterinde, büyük harfler kullanılarak, kalın, 14 punto şeklinde Microsoft Word formatında olmalıdır. Yazar ismi, kısaltmaları, yazar ORCID numarası ve e-posta adresleri başlıktan sonra iki satır boşluk bırakacak şekilde yazılmalı ve yazar ismi küçük, soyadı büyük olacak şekilde 11 punto yazı karakterinde yazılmalıdır.

- **Öz**

300 kelimeyi geçmemeli ve “ÖZ” kalın, 11 punto olmalı, özet metni 11 punto olarak tüm metin Times New Roman yazı stilinde iki yana yaslı ve tek paragraf şeklinde Microsoft Word formatında yazılmalıdır. Anahtar kelimeler italik, kalın yazı tipinde ve 11 punto olmalıdır. Makaleye uygun en az üç en fazla beş anahtar kelimenin ilk harfleri büyük diğer harfleri küçük olacak şekilde yazılmalıdır. “ÖZ”de makalenin konusu, araştırma yöntemi ve sonucuyla ilgili kısa bilgiler verilmelidir.

- **Abstract**

Abstract ana başlık türkçe anahtar kelimelerden sonra iki satır boşluk bırakılarak yazılmalıdır. Times New Roman karakterinde, büyük harfler kullanılarak, kalın, 11 punto, iki yana yaslı ve tek paragraf şeklinde Microsoft Word formatında olmalıdır. 600 kelimeyi geçmemeli ve “ABSTRACT” kalın, 11 punto olmalı; tüm metin Times New Roman yazı stilinde Microsoft Word formatında yazılmalıdır. Abstract’taki anahtar kelimeler (keywords) italik, kalın yazı tipinde ve 11 punto olmalıdır. Makaleye uygun en az üç en fazla beş anahtar kelimenin(keywords) ilk harfleri büyük diğer harfleri küçük olacak şekilde yazılmalıdır. “ABSTRACT”ta makalenin konusu, araştırma yöntemi ve sonucuyla ilgili kısa bilgiler verilmelidir.

- **Bölümler**

Makalenin içeriğine göre oluşturulan bölüm alt başlıkları (GİRİŞ, KAVRAMSAL ÇERÇEVE, LİTERATÜR TARAMASI, ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ, BULGULAR, SONUÇ, ...gibi) hepsi büyük harf olacak biçimde, 11 punto ve kalın (bold) olmalıdır ve **numaralandırma kullanılmadan** yazılmalıdır.

- **Ana Metin**

Alt başlıklar 11 punto, kalın ve büyük harf kullanılarak yazılmalı ve metin kısmı 11 punto, Times New roman yazı stilinde Microsoft Word formatında olmalıdır. Makaleler tek sütun, iki yana yaslı olacak şekilde ve paragraf aralarında tek aralık olacak şekilde yazılmalıdır. İlk bölümün alt başlığı anahtar kelimelerden sonra bir satır boşluk bırakarak başlamalı ve bunu takip eden metin paragraflarında boşluk olmamalıdır. Makale Uzunluğu şekiller ve figürler ile birlikte 20 sayfayı geçmemelidir.

- **Tablo, Şekil, Grafik ve Resimler**

Metinde kullanılan tablo, şekil, grafik ve resimler yazar(lar) tarafından özgün olarak oluşturulmamış ise “kaynak” gösterilerek metin içinde kullanılabilir. Tablo, şekil, grafik ve resimler metin kısmına uyacak şekilde yerleştirilmeli ve başlıkları 11 punto ve ortalanarak yazılmalıdır. Metin içinde kullanılan tablo ve grafikler Tablo 1., Tablo 2./ Grafik 1., Grafik 2. ... vb gibi sıralanmalıdır. Tablo numaraları ve başlıklar tablodan önce olacak şekilde yazılmalıdır. Şekil, grafik ve resimlerin numaraları ve başlıkları kendinden(şekil, grafik ve resim) sonra altta olacak şekilde Şekil 1., Şekil 2./ Resim 1., Resim 2. ... vb gibi sıralanarak yazılmalıdır. Tablo, şekil, grafik ve resim başlıklarında kullanılan kelimelerin ilk harfleri büyük diğerleri küçük olacak şekilde oluşturulmalıdır.

- **Sonuç**

Başlık kalın, 11 punto, büyük harflerle ve metin kısmı da 11 punto Times New Roman yazı stilinde Microsoft Word formatında yazılmalıdır.

- **Makale içi referans gösterimi**

Makale içinde referans gösterimi APA (en son sürüm) kurallarına uygun olacak şekilde düzenlenmelidir.

APA referans kuralları için bakınız: <https://www.citefast.com/styleguide.php?style=APA&sec=form>

Tek yazarlı kaynaklara referans: (Atılğan, 2015: 28) , (Atılğan, 2015: 28-32)

İki yazarlı kaynaklara referans: (Atılğan & Demir, 2015: 28), (Atılğan & Demir, 2015: 28-32)

Beş yazarlı kaynaklara ilk kez referans yapıldığında: (Atılğan, Demir, Çelik, Savaş & Yıldırım, 2015: 28)

Beş yazarlı kaynaklara ikinci kez veya daha fazla kez referans yapıldığında: (Atılğan vd., 2015: 28)

Beşten fazla yazarlı kaynaklara ilk kez referans yapıldığında: (Atılğan, Demir, Çelik, Savaş, Yıldırım...Işık, 2015: 28)

Beşten fazla yazarlı kaynaklara ikinci kez veya daha fazla kez referans yapıldığında: (Atılğan vd., 2015: 28)

İnternette referans yapıldığında: (Mills, 2012)

• **Kaynakça**

Makalede yararlanılan kaynaklar APA (en son sürüm) kurallarına uygun olacak şekilde düzenlenmelidir. APA kaynak gösterimi için bakınız:

<https://www.citefast.com/styleguide.php?style=APA&sec=form>

Kaynakça başlığı 11 punto, kalın; kaynaklar ise aşağıda gösterilen biçimde alfabetik, numarasız yazılmalıdır. Ayrıca eser ismi(referans alınan kaynak) *italik* olmalıdır.

Tek yazarlı kitap

Tuncer, D. (1992). *Dağıtım Kanalları Sistemi*. Ankara: Gazi Yayınları.

İki yazarlı kitap

Turgut, M. F. & Y. Baykul. (1992). *Ölçekleme Teknikleri*. Ankara: ÖSYM Yayınları.

Editörlü kitap

Theberge, J. (Ed.). (1968). *Economics of Trade and Development*. New York: John Wiley.

Çeviri kitap

Morgan, L.H. (2015). *Eski Toplum*. (Oskay,Ü. Çev.), İstanbul: İnkılap Yayınevi.

Kitap bölümü

Ünlüer, A.O. (1988). Boş Zamanı Değerlendirme Açısından Kitle İletişim Araçlarının Ülkemizde Durumu. Demiray, U. (Ed.). *Kitle İletişim Araçları ve Boş Zaman*.(ss.71-113). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Teknolojisi ve Yaygın Eğitim Vakfı.

Basılı dergi

Engin, B. H. (2016). Markalaşma Kavramı Çerçevesinde Marka Ederi. *Öneri Dergisi*. 12 (46): 277-294.

Elektronik dergi

Yengin, D. & Algül, A. (2018). Küreselleşme Bağlamında Sanal Gerçeklik Kullanımı. *Turkish Online Journal of Design, Art and Communication-TOJDAC*. 10 (2): 155-126. doi: 10.7456/10902100.

Basılı Gazete

Kumcu, E. (2006, 11 Aralık). Büyüme yavaşlama sinyali veriyor. *Hürriyet Gazetesi*. s.9.

Elektronik Gazete

Mills, S. (2012, 16 Ekim). How Twitter is winning the 2012 US election. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2012/oct/16/twitter-winning-2012-us-election> (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2018).

Tez

Algül, N. (2006). *Sanat Tarihinde Mahmut Akok*. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Sanatı Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Web sayfası

Yavuz, E. (2018, 7 Kasım). Zaman ve İnsan Üzerine. <https://dusunbil.com/zaman-ve-insan-uzerine>. adresinden alındı. (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2018).

Rapor

Taymaz, E. (2018). *Dijital Teknolojiler ve Ekonomik Büyüme Raporu*. (TÜSİAD-T/2018,10-600).

Elektronik Rapor

Taymaz, E. (2018). *Dijital Teknolojiler ve Ekonomik Büyüme Raporu*. (TÜSİAD-T/2018,10-600). <https://www.tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/10130-dijital-teknolojiler-ve-ekonomik-buyume-raporu>. (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2018).

İletişim Bilgileri:

İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ DERGİSİ

Yayın Koordinatörlüğü, Doç. Dr. Deniz YENĞİN

- Makaleler elektronik ortamda İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi'nin aşağıdaki e-posta adresine gönderilmelidir.
- İstanbul Aydın Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Beşyol Mahallesi, İnönü Caddesi, No: 38 Sefaköy, Küçükçekmece/İstanbul

Tel: (212) 4441428

Web: <http://iaud.aydin.edu.tr>

E-mail: denizyengin@aydin.edu.tr

JOURNAL OF ISTANBUL AYDIN UNIVERSITY

Author's Guide

Author's may send their articles which are prepared in accordance with the below stated publishing and editorial principles, together with the "article presentation form" via e-mail to the provided addresses.

Providing the permissions of the authors (the main author or the rightful publishing house) is obligatory for the translated texts and articles as well.

The articles which are sent to their authors for further improvement and/or proofreading following the preliminary reviews and referee evaluations, should be edited accordingly and delivered back to the journal in one month at the latest.

On the other hand, the articles which are found to be conflicting with this guideline, will be returned to their authors for further proofreading and will not be issued.

Publishing Principles

Istanbul Aydin University Journal (IAUD) publishes works from a wide range of fields including but not limited to food and food technologies, architecture, interior architecture, industry and industrial optimization, textile and textile applications, electronics, image processing, information theory, electronic systems, power electronics, control theory, embedded systems, robotics, modeling, system design, multidisciplinary engineering, computer engineering, optical engineering, materials science, semi-material, heat and mass transfer; kinematic, dynamic, thermodynamic energy and its applications, renewable energy, environmental effects, structural analysis, fluid dynamics as well as history, art history, archeology, Turkish language and literature, educational sciences, distance education, communication sciences, graphic design, politics and international relations, law, behavioral sciences, dentistry, economics, business administration, finance, social policy and work relations , fine arts, foreign languages and literature, linguistics.

IAUD is a peer-reviewed journal which is published four times a year. Accepted articles are those which contain original theoretical and/or experimental studies as well as educational explanations related to fixed reference values.

IAUD Editorial Board is authorized to decide whether or not to accept articles through international peer-reviews.

General Rules

1. The language of the articles is Turkish and English
2. If there is an institution that supports the study, the last word of the article title should be placed on (*) and the information on the same page as the footnote should be given.
3. Manuscripts should not exceed 12.000 words including bibliography and annexes.
4. Articles should be organized according to the APA reference system. Please make sure that the references in the text are in the references

Writing Rules

- **Page Layout**

Margins: up 3,5; down 2,5; left 2,5; right 2 cm with 170 mm X 240 mm over all text space.

- **Type of Font**

Times New Roman style should be used. Turkish Abstract English Abstract should be in 11 pt, main text should be 10 pt. Text, Turkish-English abstract and the sources used should be justify. Text should be written using single line spacing, 1 line spacing between paragraphs should be left.

- **Headlines**

The manuscript should be composed of main headings and sub-headings.

- **Main Title**

Times New Roman character, using capital letters, bold and must be in Microsoft Word format in 14-pt format. Author name, abbreviations, author ORCID number and e-mail addresses should be written with two lines of space after the title and the name of the author should be written in 11 pt font size.

- **Abstract (ÖZ)**

The text should be written in 11-pt font in Times New Roman font style and in a single paragraph in Microsoft Word format. Must not exceed 300 words and should be bold, 11 pt. Keywords should be in italic, bold type and 11 pt. At least three, maximum five key words should be written with the first letter and the other letters with small letters. In abstract (ÖZ), subject of the article, research method and result should be given.

- **Abstract**

Abstract title should be written with two lines of space after Turkish keywords. Times New Roman should be in bold, 11 pt, justified, and in single word Microsoft Word format using capital letters. Should not exceed 600 words and abstract should be bold, 11 pt. and all text should be written in Microsoft Word format in Times New Roman style. Keywords in abstract should be in italic, bold type and 11 pt. At least three, maximum five key words should be written with the first letter and the other letters with small letters. In abstract, subject of the article, research method and result should be given.

- **Sections**

Section subtitles (INTRODUCTION, CONCEPTUAL FRAME, LITERATURE SCANNING, RESEARCH METHODOLOGY, FINDINGS, CONCLUSION, etc), which are formed according to the content of the article, should be all uppercase, 11 pt and bold, and they should be typed without numbering.

- **Main Text**

Subtitles should be written in 11 pt, bold and capital letters and the text should be in 11 pt., Times New Roman style in Microsoft Word format. Articles should be written in a single column, justified, and in a single space between paragraphs. The subtitle of the first section should start with a line space after the keywords and there should be no spaces in the following paragraphs. Article length must not exceed 20 pages with shapes and figures

- **Tables, Figures, Graphics and Pictures**

If the tables, figures, graphics and pictures used in the text are not originally created by the author (s), they can be used in the text by showing "source". Tables, figures, graphics and pictures should be placed to fit the text and the headings should be written in 11 font size and centered. Tables and graphs used in the text should be listed as Table 1., Table 2. / Chart 1., Chart 2. etc. and so on. Table numbers and titles should be written before the table. Figures, graphics and pictures of the numbers and the headers (figure, graphic and picture) then the bottom of the Figure 1., Figure 2. / Picture 1., Picture 2. etc. should be written as ordered. The first letters of the words used in the tables, figures, graphics and image titles should be initials large and the others are small.

- **Conclusion**

- The title should be written in bold, 11 pt, capital letters and text in 11 pt. Times New Roman style in Microsoft Word format.

- **In-article Reference Representation**

Reference within the article should be arranged in accordance with the APA rules.

See the APA reference guidelines: <https://www.citefast.com/styleguide.php?style=APA&sec=form>

Reference to single authored sources: (Atılğan, 2015: 28) , (Atılğan, 2015: 28-32)

Reference to sources with two authors: (Atılğan & Demir, 2015: 28), (Atılğan & Demir, 2015: 28-32)

When reference is made to sources with five authors for the first time: (Atılğan, Demir, Çelik, Savaş & Yıldırım, 2015: 28)

When reference is made to sources with five authors for a second time or more: (Atılğan vd., 2015: 28)

When references to resources with more than five authors are made for the first time: (Atılğan, Demir, Çelik, Savaş, Yıldırım...Işık, 2015: 28)

Reference to sources with more than five authors for the second time or more times: (Atılğan vd., 2015: 28)

When reference is made from the Internet: (Mills, 2012)

- **Bibliography**

Reference within the article should be arranged in accordance with the APA rules.

See the APA reference guidelines: <https://www.citefast.com/styleguide.php?style=APA&sec=form>

Single Author Book

Tuncer, D. (1992). *Dağıtım Kanalları Sistemi*. Ankara: Gazi Yayınları.

Two Authors Book

Turgut, M. F. & Y. Baykul. (1992). *Ölçekleme Teknikleri*. Ankara: ÖSYM Yayınları.,

Edited Book

Theberge, J. (Ed.). (1968). *Economics of Trade and Development*. New York: John Wiley.

Translation Book

Morgan, L.H. (2015). *Eski Toplum*. (Oskay,Ü. Çev.), İstanbul: İnkılap Yayınevi.

Part of Book

Ünlüer, A.O. (1988). Boş Zamanı Değerlendirme Açısından Kitle İletişim Araçlarının Ülkemizde Durumu. Demiray, U. (Ed.). Kitle İletişim Araçları ve Boş Zaman.(ss.71-113). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Teknolojisi ve Yaygın Eğitim Vakfı.

Published Magazine

Engin, B. H. (2016). Markalaşma Kavramı Çerçevesinde Marka Ederi. Öneri Dergisi. 12 (46): 277-294.

Electronic Magazine

Yengin, D. & Algül, A. (2018). Küreselleşme Bağlamında Sanal Gerçeklik Kullanımı. Turkish Online Journal of Design, Art and Communication-TOJDAC. 10 (2): 155-126. doi: 10.7456/10902100.

Published Journal

Kumcu. E. (2006, 11 Aralık). Büyüme yavaşlama sinyali veriyor. Hürriyet Gazetesi. s.9.

Electronic Journal

Mills, S. (2012, 16 Ekim). How Twitter is winning the 2012 US election. The Guardian. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2012/oct/16/twitter-winning-2012-us-election> (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2018).

Dissertation

Algül, N. (2006). *Sanat Tarihinde Mahmut Akok*. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Sanatı Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Web Page

Yavuz, E. (2018, 7 Kasım). Zaman ve İnsan Üzerine. <https://dusunbil.com/zaman-ve-insan-uzerine>. adresinden alındı. (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2018).

Report

Taymaz, E. (2018). *Dijital Teknolojiler ve Ekonomik Büyüme Raporu*. (TÜSİAD-T/2018,10-600).

Electronic Report

Taymaz, E. (2018). Dijital Teknolojiler ve Ekonomik Büyüme Raporu. (TÜSİAD-T/2018,10-600). <https://www.tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/10130-dijital-teknolojiler-ve-ekonomik-buyume-raporu>. (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2018).

Contact Information:**Journal of İstanbul Aydın University****Editorial Board, Doç. Dr. Deniz YENĞİN**

- The articles should be sent to the below e-mail address.

İstanbul Aydın University, Faculty of Communication
Beşyol Mahallesi, İnönü Caddesi, No: 38
Sefaköy, Küçükçekmece/İstanbul

Tel: (212) 4441428

Web: <http://iaud.aydin.edu.tr>

E-mail: denizyengin@aydin.edu.tr

KÜTÜPHANE VE BİLGİ MERKEZİMİZ 7/24 HİZMET VERİYOR

56.000
Basılı Kaynak

1.000.000
E-Kaynak

Engelsiz
Kütüphane

Mobil
Uygulamalar

24/7

- Kütüphane 7/24/365 gün hep açık
- 75.000 aylık kullanıcı
- Mimarlık ve Mühendislik Fakültesi için çizim salonları
- Kafeterya

instagram: kutuphaneiau

twitter.com/iaukutuphane

facebook.com/iaukutuphane

İÇİNDEKİLER

- ▶ **OKUL MÜDÜRLERİNİN MUHAKKİKLIK GÖREVİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ : BAĞCILAR, BAKIRKÖY, BAŞAKŞEHİR, ESENLER VE ZEYTİNBURNU ÖRNEĞİ**
A RESEARCH ON THE VIEWS OF SCHOOL PRINCIPALS REGARDING INSPECTORSHIP DUTIES: THE EXAMPLES OF BAĞCILAR, BAKIRKÖY, BAŞAKŞEHİR, ESENLER AND ZEYTİNBURNU DISTRICTS
Ahmet ŞİRİN, Selahattin DAL
- ▶ **3-4 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARDA BENLİK KAVRAMI VE EBEVEYN TUTUMLARININ CİNSİYETLERE AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI**
A COMPARISON BETWEEN 3-4 YEARS OLD CHILDRENS' SELF EFFICACY AND PARENTAL ATTITUDE IN TERMS OF GENDER
Fatma KAYIM, Muhammed AYAZ
- ▶ **TÜRKİYE'DE AZ TEHLİKELİ VE TEHLİKELİ İŞ YERLERİNDE "AŞIRI İŞYÜKÜ" ALGISI**
THE PERCEPTION OF "WORK OVERLOAD" AT LESS DANGEROUS AND DANGEROUS WORKPLACES IN TURKEY
Emre KURANOĞLU, Hasan SAYGIN
- ▶ **ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE ÖZ-DUYARLIK ÖLÇEĞİ KISA FORMUNUN PSİKOMETRİK ÖZELLİKLERİNE İLİŞKİN BİR ÇALIŞMA**
A STUDY OF THE PSYCHOMETRIC PROPERTIES OF THE SELF-COMPASSION SCALE SHORT FORM IN UNIVERSITY STUDENTS
Zümrüt GEDİK
- ▶ **MAVİ VE PİNK DÖNEMLERİYLE PİCASSO**
BLUE AND PINK PERIODS OF PICASSO
Aslıhan Yeşim ÇELİKHAN KORKMAZ
- ▶ **K-MEANS VE HİYERARŞİK KÜMELEME ALGORİTMANIN WEKA VE MATLAB PLATFORMLARINDA KARŞILAŞTIRILMASI**
COMPARING K-MEANS AND HIERARCHICAL CLUSTERING ALGORITHMS ON MATLAB AND WEKA PLATFORMS
Mustafa TAKAĞLU, Faruk TAKAĞLU

www.aydin.edu.tr